

Voruta

Nr. 6 (672)

2009 m. kovo 21 d.

Lietuvos istorijos laikraštis

ISSN 1392-0677

Kaina 1 Lt

Šiame numeryje

7

Dr. Juozas ČAPLIKAS



Lietuva neišsigando Maskvos grasinimų

„Vorutos“ skaitytojų dėmesiui

Lietuvos paštuose priimama laikraščio „Voruta“ prenumerata 2009 metams.

Galima „Vorutą“ užsiprenumeruoti ir internetu, adresu: **www.post.lt**

Prenumeratos kaina:

1 mėn.	3,00 Lt
3 mėn.	9,00 Lt
6 mėn.	18,00 Lt
9 mėn.	27,00 Lt

Taip pat galima užsiprenumeruoti ir elektroninį laikraščio „Voruta“ variantą. Reikia atsiųsti prašymą į „Vorutos“ redakciją el. paštu, adresu: vorutosfondas@voruta.lt.

Laikraštis bus išsiųstas el. paštu nurodytu adresu. Kaina kaip ir prenumeratos pašte.

„Vorutos“ administracija

Kovo 11-oji – Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo diena

Vytauto Landsbergio kalba

Skelbiame Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo Pirmininko, Nepriklausomybės Akto signataro, Europos Parlamento nario Vytauto Landsbergio kalbą (iš stenogramos), skirtą Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienai paminėti:



Jono Česnavičiaus nuotr.

„Ekscelencijos, visi malonūs mane girdintieji! Šiandien prasideda Kovo 11-osios Lietuvos 20-ieji metai. Taip galime skirti Vasario 16-osios Lietuvai, 1940-1990 metų okupacijų laikotarpi ir Kovo 11-osios Lietuvai, kurioje gyvename. Kai sakome antroji Lietuvos Respublika, tai irgi teisinga, nes Vasario 16-oji ir Steigiamasis Seimas sukūrė pirmąją. Istorinė Bajorų Respublika, su renkamu valdomu, kai

kada Seimu Vilniuje, atskiru Lietuvos teisyne ir išdu buvo vis dėlto abiejų tautų Respublika, ne vienos Lietuvos. Valdovą jos rinko abi tą patį, galų gale sumastę bendrą pirmąją Europoje Konstituciją. Kaip ką matome ir mąstome šiandien antroje Respublikoje? Apie Kovo 11-osios Lietuvą. Pradžią buvo statyba ant peilio ašmenų. Ko gero, unikali padėtis visoje Europos istorijoje. Paskelbėme ir statėme nepriklausomą valstybę vis dar kitoje valstybėje, kuri tai draudė, trukdė, gąsdino ir užpuldinėjo net žudydama, o mes nieko nežudėme, bet palaipsniui vadavomės. Aplinkiniam pasauliui tai buvo nemažas rūpestis ir sykiu spektaklis, kuo baigsis, ką tie lietuviai prasimanė? Demokratinis laisvasis pasaulis tikrai nenorėjo, kad lietūsi mūsų kraujas. Rėmė įvairiais pareiškimais, bet ir nesustabdė neprognozuojamos, grūmojančios rankos. Turėjome patys viską atlaikyti. Taip pat atvirą agresiją. Atlaikyti padėjo darbas, kai galvoji ne tiek apie pavojus, bet pirmiausia, ką turi suspėti nuveikti. Aną Kovo 11-ąją pasakiau užsienio žurnalistui, kad mūsų pareiga dabar tuos lūkesčius, kuriuos sukėlėme, paversti tikrove. Šiandien tai daugelio pareiga, visų, kuriems Kovo 11-osios Lietuva yra jų šalis. Laukia begalė darbo, šalis, kurios norėjome, mūsų laisvės, kuri nesikerta su sąžine, tiesos ir teisingumo šalis, vis dar šmėžuoja tarp

lūkesčių. Tai dar siektina tikrovė, bet verta prisiminti ir daiktišką tikrovę prieš devyniolika metų, kurią sudarė ne vien svaigus laisvės džiaugsmas ir didieji, kaip atrodė, besiveriančio kitokio gyvenimo lūkesčiai. Tą pačią Kovo 11-ąją Stasys Lozoraitis Vašingtone kalbėjo: „Aš žinau, kad padėtis radikaliai pasikeitė, bet, bet, bet... Mes dar nekontroliuojame bankų, policijos, geležinkelių sistemos. Mes dar nekontroliuojame net elektros. Dabar mes pamatysime, kaip reaguoja didysis brolis“. Panašiai jis vertino padėtį jau iš karto po rinkimų į Aukščiausiąją Tarybą pirmojo rato, kai tapo aišku, kad sąjūdis laimi. Mes džiaugėmės žodžio laisve, mes džiaugėmės tam tikra demonstracijų laisve, mes džiaugiamės galėdami kalbėti iš ir tikrųjų labai laisvai rašyti Lietuvos laikraščiuose, bet mes neturime kariuomenės, mes neturime policijos, mes neturime milicijos, mes neturime geležinkelių, telefonų, mes neturime bankų sistemos kontrolės, mes nieko to neturime ir dar prieš kelias savaites 6 mlrd. rublių, sutaupyti mūsų žmonių, išvažiavo į Maskvą. Maskva pasiėmė visas mūsų santaupas, negrąžindama nė vieno cento, todėl tęsė S. Lozoraitis, naujosios Aukščiausiosios Tarybos uždavinys bus pirmiausia perimti kuo daugiau gyvenimo

Nukelta į 16 p.

Dar kartą apie ES Regionų Komitetą



Gediminas Paviržis

komitetą (RK). Vėlu 2008 m. rudenį šiuo požiūriu buvo atlikta visų ES valstybių narių gyventojų apklausa.

Pasirodo, Lietuvoje ES institucijomis pasitikima daugiau nei vidutiniškai ES šalyse, tuo tarpu Lietuvos Respublikos Vyriausybė, net dukart mažiau nei analogiškas vidutinis ES šalių rodiklis. Net du kart daugiau Lietuvos gyventojai pasitiki vietos valdžios institucijomis nei sava nacionaline Vyriausybe. Tuo pat metu gyventojai, pripažindami, kad daugiausia įtakos jų gyvenimo sąlygoms turi nacionalinis lygmuo, tvirtina, kad menkai atsižvelgiama į

regioninės ir vietinės valdžios nuomonę. Daugiau nei pusė apklaustųjų pageidautų turėti daugiau informacijos apie Lietuvos regioninės ir vietinės valdžios pasiuntinius, atstovaujančius ES Regionų Komitetui, taip pat apie šios institucijos vaidmenį ir kompetencijas.

RK – jauniausia ES institucija, teikianti savo nuomonę Europos Parlamentui, Europos Komisijai, kitoms institucijoms, kai jose svarstomi, dominantys regionų ir vietos valdžios įstaigas, klausimai. O šie klausimai apima apie tris ketvirtadalius visų svarstomų problemų.

Dažnai RK išreiškia savo iniciatyvą tam tikrais klausimais. Antai, jis neliko nuošalyje ateinančiai ekonomikos krizei, pareiškęs savo požiūrį į nacionalinį protekcionizmą bei sėkmingą ekonomikos atkūrimą.

RK Prezidentas Luc Van den Brande komiteto vardu pareiškė, kad finansinės krizės pasekmės ekonomikai neturėtų keisti įtvirtintų ir sutartų ilgalaikių politinių ES prioritetų, ypač susijusių su daugiau ir geresnių darbo vietų kūrimu,

Nukelta į 6 p.

Dalios Kuodytės kalba

Skelbiame istorikės, Seimo narės Dalios Kuodytės kalbą (iš stenogramos), skirtą Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienai ir Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Prezidiumo pirmininko generolo Jono Žemaičio 100-osioms gimimo metinėms paminėti:



Dalia Kuodytė

ir apie visos kartos istoriją, kartos, kuriai teko sunkiausi išbandymai įrodant, kad laisvė išties yra ta vertybė, dėl kurios verta mirti.

Visada, bent jau man, yra gana sunku kalbėti apie istorines asmenybes. Ten pirmiausia turi atsakyti į klausimus, kas yra svarbiausia, ieškant esminių dalykų. Ar pakanka pateikti žmogaus gyvenimo faktų rinkinį, įrėmintą dviem datomis, ar vis dėlto būtinas bandymas išvelgti veiksmuose, poelgiuose, išlikusiuose tekstuose charakterio bruožus, kokius nors ypatingus ženklus, kurie lėmė asmenybės išskirtinumą. Visa ši klausimų vartinė lenda į galvą, kai reikia kalbėti apie žmogų, kurį, deja, jau įsivaizduojame, kaip marmurinį biustą prie

Krašto apsaugos ministerijos, įsitaisiusį ant aukštos kolonos. Tokį herojišką, tačiau kuo toliau, tuo labiau šaltą ir svetimą, tik kartais pagerbiama per oficialius minėjimus. Regis čia užtektų faktų sekos tarp dviejų datų. Gimė 1909 m. kovo 15 d. Palangoje, Jono Žemaičio ir Petronėlės Daukšaitės šeimoje. Nors tėvas buvo laisvamanis, pakrikštytas Palangos bažnyčioje. 1910–1917 metais su tėvais gyveno Lenkijoje, Lomžoje. 1917 metais grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Šiluvos valsčiuje, Kiaulininkų kaime. 1921 metais baigė Raseinių valstybinės gimnazijos 1-ąją klasę. 1926 metais įstojo į Kauno karo mokyklą. 1929 metais į baigė, paskirtas į antrąją artilerijos pulką. 1936 metais išsiųstas į Prancūziją, Fantenblo artilerijos mokyklą. Iš ten grįžo 1938 metais, buvo suteiktas kapitono laipsnis. 1940 metais pateko į formuojamą 29-ąją šaulių korpusą. Susituokė su Elena Valionyte. 1941 metais apsigyveno Kaune. Gimė sūnus Laimutis. 1944 metais suorganizavo Šiluvos ir Tytuvėnų vyrų ir išžygiavo į Povilo Plechavičiaus organizuojamą vietinę rinktinę. Buvo paskirtas 310 bataliono vadu. 1945 metais įstojo į partizanų. Ko-

Nukelta į 14 p.

Diskusijos, komentarai, nuomonės, problemos

Kita Agluonos kranto pusė

Domas KAUNAS, Vilnius



Anės Pėteraitytės ir laiškaniešio Jono Laukstėno (istorikės dr. Silvos Pocyčės senelių) vestuvės. Agluonėnai, 1933 m.



Agluonėnų pašto tarnautojai

Jei pagaunu, paskaitau viską, kas apie kaimą ant Agluonos krantų - Agluonėnus - rašoma. Nesu jiems abejingas. Agluonėnus laikau kone tėviške. Čia užaugau, čia, i tėvų namus, dešimtmečiais vedė gyvenimo kelias. Vaikystė, mokykla, kaimynai lietuvininkai, senasis istorijos paveldas daug lėmė, kad Mažoji Lietuva tapo ir mokslinių tyrimų pasirinkimu. Dirbdamas Lietuvos ir užsienio šalių, ypač Vokietijos, archyvuose, bibliotekose ir muziejuose po kruopelę rinkau ir renku Agluonėnų istorijos duomenis. Jų pagrindu parašiau ir rajono laikraštyje „Banga“ paskelbiau pluoštą iliustruotų straipsnių, kraštotyrinę studiją „Agluonėnai“. Išvalgus kolūkio vadovas Alvydas Treigys, supratęs prasmę, parūpino lėšų ir tą darbėlį pusiau nelegaliai nedideliu tiražu 1984 metais knygele išleidome. Skelbiami duomenys padėjo saviems susivokti ir kitus įtikinti, kad auštant Lietuvos nepriklausomybei Agluonėnai gali švesti ir savo gimimo sukaktį - įkūrimo 450-metį. Graži buvo diena ir šventė. Dalyvavau, už tai, kad plunksna kiek pasidarbavau, pakvietė ažuolą pasodinti ir juosta su užrašu „Garbės pilietis“ aprišo. Iš niekieno padėkos ir atlygio nereikalavau, jei prisiminė ir pagerbė - ačiū tariau.

Nuo tų laikų daug vandens Agluonos upe nutekėjo. Krantai pasikeitė. Ekonominio nuosmukio metais pritilęs gyvenimas išibėgė, bręsta kartos, keičiasi gyventojai, dėl Klaipėdos artumo kuriasi miestiečių sodybos, dygsta karčemos ir pinigą nešančios pramogos. Taip reikia. Taip rašo ir „Voruta“ kovo 7-osios numeryje (Nr. 5 (671)) idėjusi vaizdingą pasakojimą „Agluonos krantų vedami“. Šviesus pasakojimas. Jo autorė daug pamatė, daug išgirdo, daug ir parašė. Iš turinio matyti, kad daugiausia Agluonėnų

seniūnės, ponios Laimos nuomone ir žodžiais remtasi. Iš jos sužinojo ir apie vieną vienintelę tamsiąją kaimo dėmę - „garbės pilietis“ Domas Kaunas ir jo broliai pusė čionykščio parko, vadinamo Lietuvininkų ažuolynu, „privatizavo“. Štai kokie dalykai dedasi! Ir dar žiūrėkite: štai kokie jie, štai kokia jų, istorikų ir „garbės piliečių“ moralė. Ne viską ponija Laima papasakojo žurnalistei. Daug ką nutylėjo, nors ir nemažai tiesos žinojo. Tačiau problema tikrai egzistuoja. Tik jos dalyviai, kurių esama trys pusės - Agluonėnų administracija, Lietuvininkų bendrija „Mažoji Lietuva“ ir mes, broliai - kiekvienas savaip supranta. Nenustebkite, kad metamų kaltinimų paskatintas norėčiau ir turėčiau ir savąjį požiūrį į šią problemą išsakyti.

„Privatizuota“ žemė - mūsų tėvų. Jie žemaičiai nuo Alsėdžių, bet Agluonėnuose nugyveno daugiau kaip 40 metų. Atkūrus valstybės nepriklausomybę, žemės reformos laikais, kaip ir visi kaimynai paprašė atkurti žemės nuosavybę. Agluonėnų apylinkės agrarinės reformos tarnybos pareigūnai sklypus atmatavo 1992 metais, Klaipėdos apskrities viršininko administracijos Žemės tvarkymo departamento Klaipėdos rajono žemėtvarkos skyrius jų nuosavybę įteisinio. Dėl vietos parinkimo klausimų nekilo - apie sodybą tada dar tysojo plyni laukai. Šioje istorijos atkarpoje pažymėčiau du dalykus: pirma, agrarinės reformos tarnybai vadovavo buvęs vienas iš kolūkio vadovų, kuris gerai žinojo padėti ir suprato, ant kokios svarbos dokumentų deda parašą, antra, tėvai toje žemėje nė vienos vagos neišvertė, nes labai jau aukšto amžiaus buvo. Ne tas rūpėjo. Sakydavo mums, vaikams paliks, kaip patys susitarsime, taip ir pasidalinsime. O juk ir visuose Agluonėnuose taip buvo,

žemės ilgai dirvonavo. Iš tėvų paskutinė mirė mama Joana Kaunienė (1921-2004). Po šio liūdno įvykio žemės savininkais pagal paveldėjimo, o ne pagal ponios Laimos išitikinimą „privatizavimo“ teisę savininkais tapome mes, trys broliai. Pasitarę priėmėme sprendimą žemę atidalinti ir kiekvienas atskirai nuosavybę į savo dalį įteisinti, ką po ilgokai trukusio proceso 2008 metais ir padarėme. Esame tokio amžiaus ir padėties, kai kiekvienas turime šeimas, savų planų, gyvename skirtinguose miestuose, tad norime būti ir visiškai savarankiški, disponuodami paveldėtu turtu.

Štai šio atidalijimo procese mūsų ir laukė nemaloni staigmena. Iš Klaipėdos rajono žemėtvarkos skyriaus gauti planai parodė tiksliai sklypo ribas ir kad gerokai pažeista tėvų nuosavybės teisė, nes dalis jų žemės buvo naudojama visuomeninėms reikmėms - su Lietuvininkų ažuolynu besiribojantis plotas užsodinamas medeliais. Agluonėnų seniūnė manė priešingai ir net dar daugiau. Kai matininkai tikslino atidalijimo planą ir sklypų kampuose kalė kuolus, susizgribusi seniūnė „Bangoje“ paskelbė: gelbėkite, privatizuojama dalis Lietuvininkų ažuolyno (2007 m. birželio 27 d. numeris). Susirašinėjome, telefonu aiškinomės, buvome susitikę. Nepakako. Klaipėdos rajono valdžią ir Žemėtvarkos skyrių pasiekė skundas. Atvyko komisija, tyrė. Atsakymas buvo vienareikšmis: žemės savininkai niekuo dėti, atsakomybė tenka tiems, kurie nežinojo, ką svetimoje žemėje daro.

Man dėl asmeninių interesų ir dėl profesinių įpročių labai parūpo viso šio išties skaudaus įvykio anatomija. Iš Žemėtvarkos skyriaus archyvo gavau tėvų atkurtos žemės nuosavybės bylos kopiją, apėjau ir pasikalbėjau su tėvų kaimynais, susitikau su buvusios agrarinės reformos tarnybos vadovu ir įdėmiai išklausiau jo komentarą apie tai, kas sukėlė konfliktą. Remdamasis sukaupta medžiaga „Bangoje“ paskelbiau išsamų paaiškinimą (2007 m. rugsėjo 22 d. numerį). Kadangi „Vorutos“ skaitytojai jo nežino, tai kai kuriuos dalykus priminsiu. Tikra tiesa, kad 1989 metų gruodį buvusio Agluonėnų kolūkio įgaliotinių susirinkimas nutarė skirti žemės dviems parkams įkurti dideliame lauke prie Agluonos: vienoje čia ėjusio kelio pusėje Kolūkio (dabar Agluonėnų) parkui atmatuoti 3 ha, kitoje pusėje Lietuvininkų ažuolynui - 4 ha. Pastarojo artimiausias kraštas atsidūrė beveik tėvų sodybos palangėje - gal už šimto metrų. Jame pirmuosius medelius 1989-1990 metų savartoje pasodino ką tik susikūrusi lietuvininkų bendrija „Mažoji Lietuva“. Tačiau laikai buvo nepalankūs ir nuolat nešantys naujoves. Griuvo kolūkis, suiro kiek vegetavusi bendrovė, sumanytieji parkai liko teisiškai neįregistruoti. 1992 metais jau nebebuvo likę ir būsimosios Lietuvininkų ažuolyno žymės - paskubomis į smėlį sodinti medeliai nudžiūvo. Tai patvirtina archyviai gyvenantys žmonės ir pats agrarinės tarnybos vadovas. Esą štai kodėl agrarinės tarnybos matininkai dalį tos jų supratimu niekieno žemės ir primatavo prie tėvų sklypo. Nešiuu spręsti, kiek tiesos yra šiame aiškinime ir nekaltinu tėvų, kodėl jie nesužiūrėjo, kas jų žemėje vėliau buvo daroma. Viena vertus, buvo amžiuje ir ligų kamuojami, kita vertus - per metus kitus dingso sklypus ženklinė laikini kuoleliai. Kai lankydamas vieną likusią motiną pats bandžiau kai ką sužinoti apie žemės ribas, ji tik rankomis skėstelėjo: buvo pavėluota. Pagaliau, nei aš, nei broliai dėl to galvos nesukome. Žinojome, kad atėjus laikui tik



Marė Paurienė iš Kojelių kaimo



Etmė Tažienė su dukromis Elze (dešinėje) ir Marija. Pirmajame pasauliniame kare žuvus vyrui, ji ištekėjo už Packio, gyveno Kantvainiuose



Batsiuvys Jonas Skvirblis iš Poškų

žemėtvarkos specialistų braižyti planai padės. Tad nieko daugiau ir nepasakysiu, kodėl niekada nekreipiau dėmesio, kieno vadovaujami žmonės medelius kaimynystėje sodina ar atsodina ir ne neįtariau, kad tai vyksta tėvų žemėje.

Dar keletas žodžių apie tris šio nelemto įvykio susaistytus dalyvius. Pirmasis - Agluonėnų administracija. Per nepriklausomybės metus buvo keletas viršaičių ir seniūnų. Geri, draugiški, padorūs žmonės. Ką sutinku - pasilabinu, pasikalbu, jei pakviečia - šventėse dalyvauju. Tačiau jie kai ko laiku nesužiūrėjo.

Nukelta į 8 p.

Mažoji Lietuva

Basomis po Mažąją Lietuvą - šluostant užmarštį

Viktorija VAŠKYTĖ, Klaipėda

Iki balandžio 5 dienos Klaipėdos etnokultūros centre svečiuojasi penkeri Mažosios Lietuvos metai. Būtent taip norisi pavadinti žurnalisto Eugenijaus Skipičio fotografijos parodą „Gyvenimas po Bitėnų dangum“. Šimto nuotraukų rinkinyje – tekančio laiko susirėmimai, tarp to ką turime ir neišvengiamai prarandame.

Anot autoriaus, „Gyvenimo po Bitėnų dangum“ gimimą nulėmė Rambyno regioniniame parke vykdomi projektai, leidę E. Skipičiui atspindėti finansinę prasmę. Atsiradus palankiai materialinei ir moralinei terpei, pasaulį išvydo paroda, skirta Bitėnų ir aplinkinių kaimų gyvenimui.

Tiesa, tai, kas eksponuojama Klaipėdos etnokultūros centre – tik maža dalis. Kada nors kur nors, atsiradus pakankamai erdvei, paroda išskleis savo sparnus visu dydžiu – tiki E. Skipitis. O gal net evoliucionuos į knygą. Kol kas Klaipėdos etnokultūros centras yra būtent ta vieta, kur šiai parodai ir dera būti.

Jei gyveni ant Rambyno kalno, kultūros židinio kvapą tebeuosdamas, vietos objektui nukreipti ilgai ieškoti netenka. Iš kelerius metus fiksuotų E. Skipičio kadru į parodos žiūrovą žvelgia laiko tėkmė ženklinti Bitėnų apylinkių peizažai ir gyventojai.

- Nebūna taip, kad nei gamta, nei gyvenimas, nei pagaliau pažiūra į šiuos reiškinius nesikeistų, - sakė parodos autorius. - Tai ir norėjau parodyti.

Kalbėdamas apie parodos pavadinimą, E. Skipitis teigė Mažosios Lietuvos dangaus juo karpyti nenorėjęs, atvirksčiai:

- Nesistengiau, kad į parodą patektų vien konkrečiai Bitėnuose darytos nuotraukos. Tiesiog man Bitėnai yra Mažosios Lietuvos simbolis. Juk būta laikotarpio, kai visas kultūrinis sluoksnis malėsi ir slinko į didžiąją Lietuvą būtent iš Bitėnų.

E. Skipičio fotoaparato spragtelėjimuose, kaip ir gyvenime, juntamas itin glaudus gamtos ir žmogaus ryšys – dviejų pagrindinių klodų, persipinančių ir papildančių vienas kitą. Todėl nuotraukose ir Nemuno vingis, ir svarbesnių miestelių įvykių atspindžiai – kad ir Ievos Jankutės inicijuotos Martyno Jankaus premijos įteikimo ceremonijos, kurios laureatu drauge su žmona 2006-aisias tapo ir pats parodos autorius.

- I. Jankutė – tarsi virkštelė, jungianti kaimą su garbinga praeitimi ir dabartimi, todėl parodoje – vienas kitas jos portretas, - pasakojo fotografas.

Prisimindamas pradžią, E. Skipitis tikino, esą širdis, akis ir rankos seniai kirbėjo pasiimti fotoaparata, tačiau paklusti vidinei traukai privertė būtinybė arba žurnalistinis darbas. Tada viena kita panegirika iš kolegų lūpų – ir E. Skipitis dar rimčiau nėrė į fotografijos vandenį.

Nebus neteisinga paraleles išvelgti ir E. Skipičio santykių su Mažąja Lietuva. Paties gyvenimo čia atvestas prieš dešimt metų pamilo kraštą ir liko savotiškai misijai.

Šiandien p. Eugenijus atviras – Mažoji Lietuva jam kaip buvo, taip ir tebėra paslaptis, net ir po tiek joje pragyventų metų.

- Kai žiūri į tą paslaptį iš tolo – ji yra ir tegu būna, bet kai atvažiuoji gyventi ir dirbti, kuomet labiau ir ilgiau ją naršai, tuo mažiau žinai, - sako E. Skipitis.

Dabartinę situaciją Mažojoje Lietuvoje p. Eugenijus nesivaržydamas vadina tragiška:

- Liūdina tai, jog Mažąją Lietuvą stengiamasi įvairiais būdais ištrinti iš kultūrinės, geografinės atminties, - sakė fotografas. - Persikeli į etnines žemes kitapus Nemuno, o ten griaujami ištisi miesteliai.

Su kultūros paveldu irgi yra ne kažin kas – nėra jį deramai rekonstruojamas, deramai prižiūrimas, mano E. Skipitis. Tačiau didžiąją tragediją kūrėjas vadina tai, jog nebėra tikrųjų šio krašto gyventojų.

- Vienas iš mano parodų tikslų ir buvo parodyti, kad šiame krašte yra unikalių vertybių, kad jas – gamtą, kryželius, paminklėlius – būtina saugoti. Ne tam, kad juos šlovintume, bet kad išliktų, kad duotų



E. Skipiči žiūrovams pristatė Klaipėdos etnokultūros centro darbuotoja Valerija Jankūnaitė (kairėje) ir Rambyno regioninio parko direktorė Diana Milašauskienė



Parodoje dalyvavo senoji Bitėnų kaimo karta – Birutė ir Kazimieras Žemguliai ir Martyno Jankaus vaikaitė Ieva Jankutė

vertybių pamatą po karo čia atsikėlusiesiems žmonėms, kad jie turėtų į ką atsiremti, nes visomis prasmėmis šie žmonės yra be šaknų, - kalbėjo p. Eugenijus.

E. Skipičio žodžiais, Mažoji Lietuva vis dar išlaikiusi nepaaiškinamą trauką, todėl čia atsiranda auksarankių tautodailininkų, atstovaujančių kito regiono etninę kultūrą, tačiau susižavėjusių Mažąja Lietuva, palaipsniui perimančių jos kultūrinį paveldą ir taip ji regeneruojančių, prikeliančių.

- Jeigu parodomis, knygomis, rašiniiais mes, kultūros darbuotojai, gaivinsim Mažąją Lietuvą, manau, kad ir seniesiems žmonėms bus lengviau gyventi, šiek tiek integruojantis į šį kraštą, juo labiau - jaunimui, - teigė E. Skipitis. - Aš tos vilties turiu, tik labai liūdina, kad žmonių, plėšiančių šiuos dirvonus, nėra daug.

V.V. „Gyvenimas po Bitėnų dangum“ kol kas paskutinis, bet tikrai ne pirmasis Jūsų, kaip fotomenininko, atsivėrimas visuomenei. Kiek jų jau būtų - personalinių, kolektyvinių parodų?

E.S. Kaip tas parodas skaičiuosime? Personalinės parodos buvo daugiau lokalias. Dirbdamas Martyno Jankaus muziejuje ar Rambyno regioninio parko direkcijoje stengiausi užpildyti parodinės erdvės nišą. Ne kaip fotografas, bet kaip organizatorius, esu prisidėjęs prie pirmojo fotografų plenero Pagėgių savivaldybėje „Pagėgių kraštas laiko delse“. Šis pleneras atnešė suvokimą, kad gyvendamas kintančios gamtos ir įvykių prieglobstyje turėčiau juos fiksuoti.

Gyvenimo vertybė yra akimirka. Per daugelį darbo metų sukaupiau fotografijų kolekciją „Gyvenimas po Bitėnų dangum“, kurioje rado vietą žmonės, gamta, kultūros paveldo objektai. Likimas nepašyškstėjo Bitėnuose sutikti Mažosios Lietuvos kultūrai nusipelnusių žmonių, kuriuos stengiausi tinkamai įprasminti. Kelios parodos buvo surengtos Pagėgių rinktinėje. Džiaugiuosi, kad rado vietos pasieniečių muziejuje Vilniuje. Keletas darbų ke-

liauja kolektyvinėje Tauragės foto klubo „Fotojūra“, kurio narys esu, kolekcijoje.

Kolektyvinių parodų buvo visur ir įvairių. Prieš du metus su Vilkyškių seniūnijos seniūnu Sigitu Stoniu pradėjome projektą „Ilgas mažų žmonių gyvenimas“. Jame fiksuojame nykstančių Pagėgių savivaldybės kaimų gyvenimą. Smagu, kad projekte sutiko dalyvauti tokie fotografijos asai kaip vilnietis fotografas Ramūnas Danisevičius, tauragiškis Romualdas Vaitkus, Renaldas Malychas.

V.V. Ką Eugenijui Skipičiui įdomiausia fotografuoti - gamtą, žmogų? Kur slepiasi Jūsų, kaip fotografo, arkliukas?

E.S. Ir vieną, ir kitą. Žmogų fotografuoti sunkiau. Veidu šokinėjantis nuotaikos ar jausmo zuikutis nelaukia kol prisiruosi nuspausti fotoaparato užrakto mygtuką. Arba pagavai kadra, arba ne. Pasikartojimų nebūna. Gamta kartais moka palaukti. Prie jos galima derintis, sulaukti tinkamos šviesos, metų laiko, nuotaikos. Kadangi dirbu žurnalisto darbą, be abejo, didžiąją dalį fotografijų sudaro reportažinė fotografija. Viliuosi, kad pavyks sukaupiti neblogą archyvą, kuris bus kam nors naudingas. Pasiteisino visiems žinoma taisyklė, kad savam krašte pranašu nebūsi. Pagėgių savivaldybei mano darbų nereikia, jie mieliau ir šilčiau sutinkami svetur.

V.V. Parodos atidaryme netrūko šilto šurmilio, pažįstamų veidų. Kas buvo tie žmonės, kurių apsilankymą galite vadinti didžiausiu įvertinimu sau?

E.S. Visuomet miela parodose pamatyti Martyno Jankaus vaikaitę Ievą Jankutę. Iš šios moters išmokau optimizmo, sveiko požiūrio į gyvenimo paspaustus nesėkmes. Per ją atvėriau sau Bitėnų kaimo kultūrinį ir dvasinį klodą. Ačiū likimui, kad taip atsitiko. Smagu, kad apsilankė bitėniškiai Birutė ir Kazimieras Žemguliai, Zofija Zubrickienė, Enida ir Mindaugas Karkeliai, Rambyno regioninio parko direkcijos kolektyvas. Be šių žmonių mano gyvenimas būtų gerokai skalesnis.



E. Skipičio fotoparodą šiltai sutiko menotyrininkas Petras Šmitas

Buvau maloniai nustebintas savo audringos jaunystės bičiulių, dabar tapusių žinomais leidėjais, Sauliaus Jokužio ir Kęstučio Demerecko, fotografo Gotfrido Tapino apsilankymu. Iš jų patyriau ne tik sveikinimus, bet gavau ir kūrybinių niuksų. Džiaugiuosi, vadinasi, dar esu nepamirštas. Malonu buvo išgirsti menotyrininko Petro Šmito seno nesimatymo padiktuotus fotografijų vertinimus. Džiaugiuosi, kad rado laiko su savo knygele dovanoms ateiti poetas Jonas Kantautas, „Tauragės kurjerio“ direktorius Renaldas Malychas, kurio paramą nuolat jaučiu. Atskirai reikėtų padėkoti Etnokultūros centro direktorei Nijolei Sliužinskienei, Margaritai Macijauskienei, Anei Michejevienei, radsioms laiko ir kantrybės mane supančioti šiai parodai. O kaip apsieisi nepadėkojęs Ritai Šukienei ir folkloro ansambliui „Alka“, apdainavusiems šį vakarą.

V.V. Pakalbėkime apie ateities planus... Kokias kūrybines mintis auginate?

E.S. Sakoma, jeigu nori prajuokinti Dievą, kalbėk apie savo planus. Gal mes jo nejuokinkime. Ne už kalnų pavasaris ir taip smagu. Gražaus darbo, skirto kultūrai ir jos paveldui, apstu. Pernai laimėjė Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo remiamą projektą prie laikraščio „Tauragės kurjeris“ leidome kultūros paveldui skirtą priedą „Praeities vaivorykštė“. Šiomet, gavę to paties fondo paramą, leisime istorijai, fotografijai ir kultūrai skirtą kasmenesinį priedą „Tauragis“. Kadangi esu šio projekto koordinatorių darbo pakaks. Tikiuosi, jog pavyks išleisti žurnalo „Rambynas“ antrą numerį, gal peržiūrėjus archyvus parengti kokią parodėlę. Pabūsiu ši kartą kuklus, vien tam, kad sumanymai išsipildytų.

V.V. Jūsų žodis Mažajai Lietuvai...

E.S. Kad turėtum ką pasakyti apie Mažąją Lietuvą, tam reikia subręsti, įsigilinti į jos istoriją, tradicijas, pasaulėžiūrą. Tai be galo turtingas kraštas, užlietas krauju ir užmarštimi. Tą sluoksnį reikia jautriai nušluostyti. Manau, kad jeigu man pavyks per savo gyvenimą Eduardo Gizevijaus pėdomis pėsčiomis nueiti nuo Bitėnų iki Tilžės, busiu pakankamai daug padaręs.

Trumpai apie parodos autorių:

Eugenijus Skipitis gimė 1951 m. balandžio 2 d. Šeduvoje. Mokėsi Kauno aukštesniojoje meno mokykloje. Dirbo reklamos agentūrose ir spaudoje.

1998-2004 m. Rambyno regioninio parko direkcijos kultūrologas, M. Jankaus muziejaus muziejininkas. 2004-2006 m. dienraščio „Lietuvos žinios“ korespondentas Tauragės apskrityje. Nuo 2007 m. UAB „Tauragės kurjeris“ korespondentas Pagėgių krašte. 2007 m. Tauragės fotoklubas „Fotojūra“ narys.

2006m. E. Skipitis kartu su žmona Giedre Skipitiene apdovanotas Ievos Jankutės iniciuota Martyno Jankaus premija „Už Martyno Jankaus gyvenimo ir veiklos propagavimą ir jo vardo muziejaus veiklos organizavimą“.

Draugo Brazausko nuotr.

Iš Ukrainos istorijos

Ukrainiečių holodomoras – ką apie jį žinome?

Viktorija VAŠKYTĖ, Klaipėda

Būtent to buvo klausama kovo 10 d., Lietuvos Nepriklausomybės minėjimo išvakarėse, Mažosios Lietuvos istorijos muziejuje Klaipėdoje pristatytoje parodoje „Naikinimas badu: nežinomas ukrainiečių genocidas 1932–1933 m.“

Pasak Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus direktoriaus dr. Jono Genio, ši data parodai pristatyti pasirinkta neatsitiktinai:

- Temos, kuriose liečiamas tautos valstybingumas, išlikimo klausimas, visada panašios. Ir nors čia kalbame apie genocidą, parodos pristatymas kovo 10-ąją, jos pateikimas į mūsų nepriklausomybės atkūrimo minėjimų programą yra logiškas, suprantamas ir pateisinamas tiek mums lietuviams, tiek mūsų bičiuliams ukrainiečiams.

Paroda ukrainiečių holodomorui paliudyti ir atminti atsirado dviejų institucijų - tarptautinio labdaros fondo „Ukraina 3000“ bei Ukrainos ambasados Lietuvoje – dėka. Pirmieji parengė parodą, antrieji rūpinosi jos sklaida Lietuvoje ir kitur. Tarsi įrodymas tam – plati parodos geografija. Pirmą kartą paroda buvo surengta 2007 m. kovo mėn. Europos Parlamento rūmuose Briuselyje, vėliau rodyta Ukrainoje, Berlyne, Ženevoje, Vašingtone, Vilniuje.

Parodos pristatyme sveikinimo žodį tarė Klaipėdos miesto meras Rimantas Taraškevičius, kalbėjo Klaipėdos ukrainiečių bendrijos įkūrėjas ir vadovas Leonid Tregub, sulaukta svečių iš Ukrainos ambasados Lietuvoje – trečiosios ambasadoriaus sekretorės Olenos Masnevos bei ambasadoriaus patarėjo Sergij Popik, pristatęs svarbiausius parodos akcentus.

Kaip minėjo dr. Jonas Genys, ši paroda ir ja nešama žinia pirmiausia skirta užsienio žiūrovui.

- Daugeliui mūsų, ypač jaunimui ir ne tik jam, tai yra nauja, detalų, istoriškai paaiškinama. Net ir pats nedirščiau sakyti, jog labai daug žinojau apie šį skaudų laikotarpį, - sakė muziejaus vadovas.

Parodą „Naikinimas badu: nežinomas ukrainiečių genocidas 1932–1933 m.“ sudaro keturios teminės dalys. Pirmoje pasakojama apie Ukrainą iki Didžiojo bado, keliautojų aprašytus jos gamtos turtus; antroje nušviečiama J. Stalino politika ir badmečio priežastys, trečiojoje – holodomoro mechanizmas, ketvirtojoje – aukų atminimo įamžinimas bei tarptautinis genocido pripažinimas mūsų dienomis.

Kuriant parodą panaudota medžiaga iš Ukrainos centrinio valstybinio G. S. Pšenično vardo kinofotofono dokumentų archyvo, Ukrainos liaudies kultūros centro – Ivano Gončaro muziejaus ir valstybinio Ukrainos saugumo tarnybos archyvo fondų. Pastarojo archyvo darbuotojai parodai atrinko iki šiol neskelbtus dokumentus, kurie atskleidžia stalininio teroro esmę bei išryškina atskiras genocido detales.

Archyviniais dokumentais, nuotraukomis ir amžininkų liudijimais parodoje atskleidžiamos prieš Antrąjį pasaulinį karą Ukrainoje įvykdyto žiauraus nusikaltimo detalės. Pasaulio istorijoje sunku rasti panašų atvejį, kai masinio žmonių naikinimo įrankiu buvo pasirinktas badas. Nuo bolševikų režimo 1932–1933 metais dirbtinai sukulto bado (holodomoro), įvairiais skaičiavimais, žuvo 7–10 mln. ukrainiečių. Ištisi kaimai ir rajonai buvo



Ukrainos ambasadoriaus Lietuvoje patarėjas Sergij Popik pristatė svarbiausius parodos akcentus



Marinant badu palaužti mėgintos, tačiau nenugalėtos tautos vardu kalbėjo Klaipėdos ukrainiečių bendrijos įkūrėjas Leonid Tregub



Parodos pristatymą pradėjo ir džiaugsminga gaida užbaigė Klaipėdos ukrainiečių dainų ansamblis „Prosvit“, vadovaujamas Klaipėdos Stasio Šimkaus konservatorijos dėstytojos Irenos Petrulionienės



Paroda „Naikinimas badu: nežinomas ukrainiečių genocidas 1932–1933 m.“ Mažosios Lietuvos istorijos muziejuje lankytojų laukia iki kovo 25 d. Norintiems giliau susipažinti su šiuo skaudžiu Ukrainos istorijos puslapiu skirti du dokumentiniai filmai, liksiantys muziejuje tol, kol bus eksponuojama paroda



„Kiekvienas žino, kokia turtinga Ukraina, tai pati derlingiausia žemė pasaulyje. Dirbama žemė yra juoda ir gili, ir jos – labai daug. Nepakartojama aplinka ypač praturtina Ukrainą“.

Maršalas Augustas de Marmontas, artimiausias Napoleono bendražygis

paversti izoliuotais badaujančiais getais, kol galiausiai visa Ukrainos teritorija buvo apsupta kariuomenės, šalis pavirto didžiuliu mirties lageriu. Kasdien iš bado Ukrainoje mirdavo beveik 25 tūkstančiai, kas valandą – 1 tūkstantis, kas minutę – 17 žmonių.

Nors parodos pristatyme kalbėta tiek lietuviškai, tiek ukrainietiška, apsieita be vertėjų. Suprasti liko visi. Nežinia tik, ar dėl to, jog klaipėdiečiai puikiai supranta ukrainietiška, ar dėl parodą smelkiančio

skausmo – jausmo, kalbančio visomis kalbomis.

- Ir vis dėlto vieną žodį mes skirtingai verčiame ir jis kitą svorį turi svetimos kalbose. Holodomoras lietuviškai – marinimas badu. Bet, rodos, reikšmė mūsų semantikoje ne tokia aštri kaip ukrainiečių kalboje. Todėl ši paroda iš tikrųjų yra apie holodomorą ir šiandien mes galime šį žodį perkelti į mūsų kalbą, - sakė dr. J. Genys.

Autorės nuotr.

Lietuviškųjų slapyvardžių tyrimo baigiamieji darbai

Vytautas RIMŠA, Vilnius

Šių metų pradžioje šalies didžiąsias bibliotekas pasiekė nauja Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos (LNB) Bibliografijos ir knygotyros centro istoriko, žinomo pastarųjų metų lietuviškųjų slapyvardžių tyrinėtojo, identifikuojo ir sisteminio, doc. dr. **Jono Mačiulio** sudaryta ir parengta knyga „**Apie Lietuviškuosius slapyvardžius**“*. Tai – gan išsamus daugelio autorių straipsnių rinkinys, vainikavęs visą dr. Jono Mačiulio ir kitų specialistų mokslinį bei praktinį darbą, trukusį beveik 20 metų, toliau tyrinėjant ir tvarkant šalyje bei ruošiant spaudai iki tol atliktų šioje srityje tyrimų rezultatus. Tad knygos pasirodymą šiandien galima pagrįstai vertinti kaip naują, o kartu – ir labai svarbų mokslinio įdirbio faktą visoje iki tol buvusioje šios krypties tyrimų sistemoje.

Slapyvardžiai ir juos įvardinantis terminas „slapyvardis“ šiandien yra suprantamas kaip netikras, slaptas asmens vardas ar išgalvotas asmenvardis [DLKŽ, p. 711]. Tarptautinis jo sinonimas – „pseudonimas“ (psiaudo... + gr. ūnoma – vardas), turi tą pačią prasmę ir reiškia netikrą, pramanytą, pasirinktą ir vartojamą rašytojų, aktorių, publicistų, politikų ar slaptų veikėjų vardą ir (ar) pavardę [TŽŽ, p. 406].

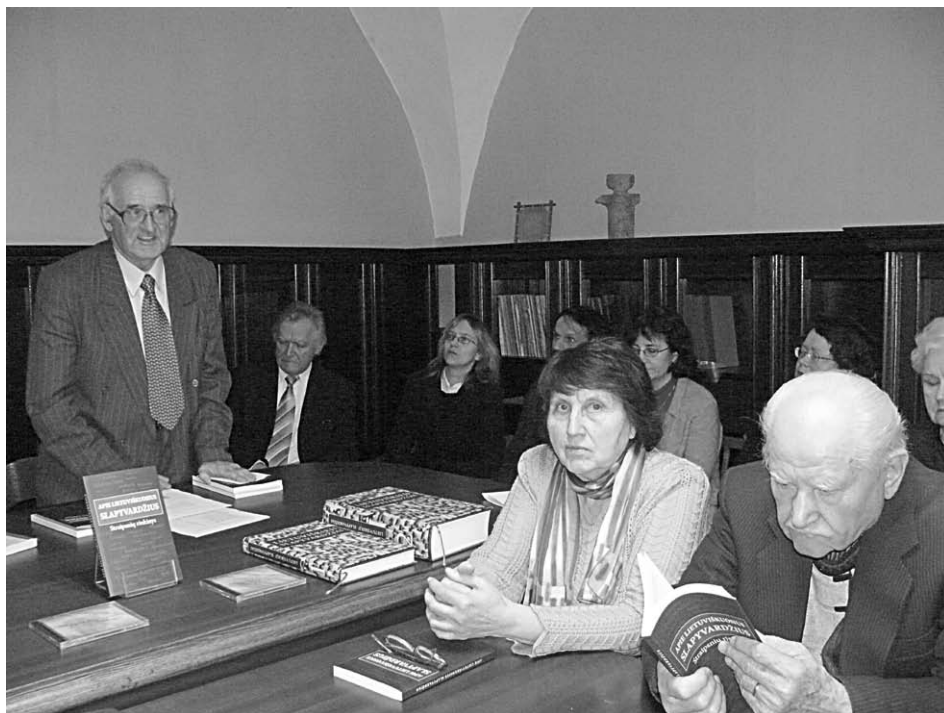
Slapyvardžių identifikavimas yra labai opi pastarojo meto mokslinė problema, kuria Lietuvos mokslininkai domisi seniai. Mat ji tiesiogiai siejasi su literatūrine, istorine, politine, pasaulėžiūrine ar kita vieno bei kito asmens veikla, o kartu – su literatūros, žurnalistikos, knygotyros, bibliografijos, istorijos ir kitų mokslų raida, jų tolesne branda. Kartu tyrimai tiesiogiai siejasi su turimo lietuvių rašytinio paveldo deramu sutvarkymu bei tolesniu jo moksliniu įvertinimu ir panaudojimu. Kita vertus, slapyvardžių tyrimai yra gan sudėtingi, nes informacijos paieškai, dėl didelio pirminių šaltinių skaičiaus ir slapyvardžių dažno pasikartojimo ar jų sutapimų, gaištama daug laiko.

Pirmieji slapyvardžiai Lietuvos raštyje atsirado ir ėmė plisti nuo XVI a. pirmosios pusės. Prof. Vaclovo Biržiškos nuomone, pirmą kartą slapyvardis pavartotas Lotyniškosios Goštautų paneigrikos, išlikusios I Lietuvos Statuto (1529 m.) dvejuose nuorašuose, autoriaus, kuris ją pasirašė Deodato Septenijaus (Deodatus Septennius) vardu. Jis iki šiol neišaiškintas. Neišaiškintas yra ir Traktato „Apie totorių, lietuvių ir maskvėnų papročius“ (apie 1550 m., lot. k.) autoriaus slapyvardis Mykolas Lietuvis (Michalo Lituanus). Vieni mokslininkai spėja, kad juo pasirašė Vaclovas Mikalojaitis iš Maišiagalos, kiti – kad Traktatą parašė Mykolas Tiškevičius.

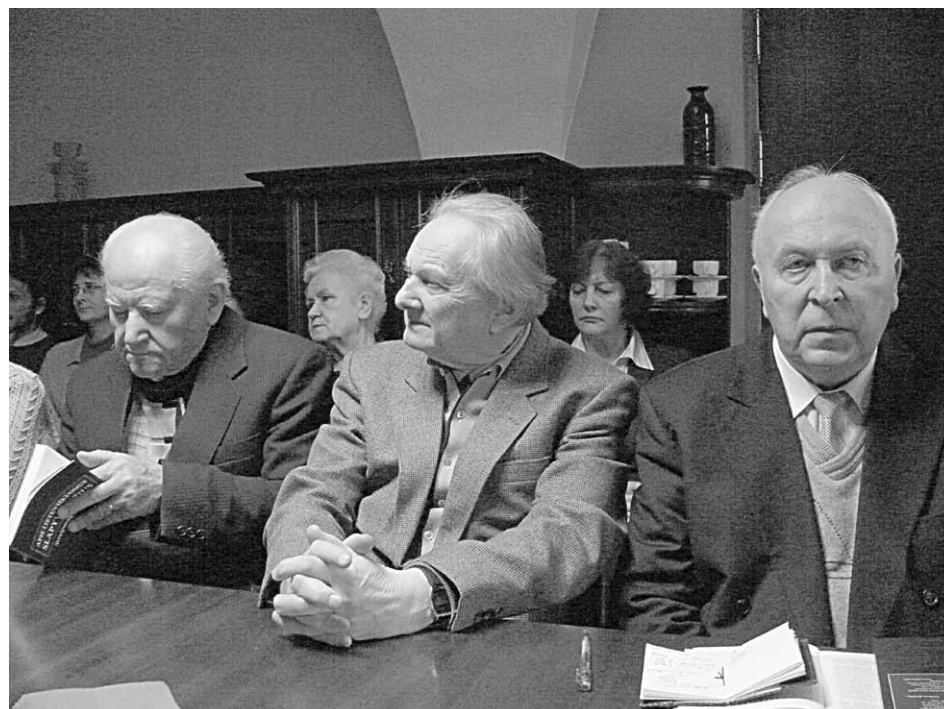
Yra nežinomų ir seniausių, lietuviškai rašiusių autorių slapyvardžių. Pavyzdžiui, J. J. V. Lietuvis nuo Šventos upės krašto (Simono Stanevičiaus išleistų pasakėčių pratarmės autorius, 1829 m.); Vienas Lieutvininkas (eilėraščių rinkinio „Giesmės linksmybei ir prietelystei priderančios“ autorius ar sudarytojas, 1841 m.) ir t. t. Turime XX a. neišaiškintų slapyvardžių. Tai dar kartą patvirtina esančią svarbią slapyvardžių identifikavimo problemą bei jos tyrimo svarbą.

Sparčiai slapyvardžiai Lietuvoje ėmė plisti XIX a. pradžioje, susiklosčius nepalankioms lietuviybei puoselėti sąlygoms. Beveik vien slapyvardžiais (Aušlavis, Vaižgantas ir kt.) pasirašinėjo Vilniuje lenkų kalba ėjusio satyrinio leidinio „Wiadomości Brukowe“ (1816-1822) autoriai.

Plečiantis tautiniam laisvės judėjimui, daugelis to meto patriotų, norėdami



Kalba knygos sudarytojas ir bendraautorius, dr. Jonas Mačiulis. Pirmame plane (dešinėje) leidinio bendraautorai: doc. dr. Žiedūnė Zaveckienė ir prof. Vladas Žukas



Knygos bendraautorai (iš kairės): prof. Vladas Žukas, prof. Arnoldas Piročkinas ir prof. Leonas Gudaitis

sudaryti ispūdį, kad Lietuvoje apstu išsilavinusių, lietuviškai rašančių žmonių, savo raštus skelbė skirtingais slapyvardžiais. Antai, švietėjas Simonas Daukantas pasirašinėjo – Antons Dagys, J. Devinakis, Jonas Girdenis, Jonas Purvys, Jonas Ragaunis, Motiejus Šauklys ir kt. Mikalojus Akelaitis – Agricola, Čiuderiškių Mikalojus, Vilniaus Senelis, Vytautas ir kt. Taip darė ir kiti mūsų krašto patriotai.

Slapyvardžių plitimą Lietuvoje paakino ir nepalankios tautos švietimui bei kultūrai politinės sąlygos. XIX a. pab. – XX a. pradžioje, Carinei Rusijai įvedus šalyje lietuviškos spaudos draudimą, daugelis rašytojų, mokslininkų ir publicistų konspiracijos sumetimais straipsnius ėmė pasirašinėti vien slapyvardžiais. Gražų pasipriešinimo Carinei Rusijai pavyzdį žmonėms prieš lietuvių kalbos menkinimą, lietuviškos spaudos draudimą ir pačios tautos bei jos kultūros žeminimą tuo metu parodė rašytojai. Nepaisydami jokių draudimų ir persekiojimų, pasirašinėdami slapyvardžiais, jie ir toliau rašė bei skelbė savo raštus lietuvių kalba. Taip Jonas Basanavičius tapo Birštonas; Vincas Kudirka – Kapsas, Paežerių Vincas; Julija Žymantienė – Žemaitė; Jonas Mačiulis – Maironis; Gabrielė Petkevičaitė – Bitė; Pranas Vaičaitis – Sekupasaka; Juozas Tumas – Vaižgantas; Jonas Jablonskis – Rygiškių Jonas; Marija Pečkauskaitė – Šatrijos Ragana; Liudvika Didžiulienė

– Žmona; Aleksandras Dambrauskas – Adomas Jakštas ir t. t.

Tuo metu slapyvardžiai tapo bendrine visuotinio inteligentų pasipriešinimo Carinės Rusijos nutautinimo politikai, vykdomai mūsų šalyje, išraiška. Panašiai šie reikalai 1920-1940 m. susiklostė ir Vilnijos krašte, kai Lenkija pagrobė mūsų sostinę Vilnių bei pietines Lietuvos žemes ir ėmė persekioti čia buvusią lietuvišką spaudą bei lietuviškai rašiusius autorius.

Nepriklausomoje Lietuvoje (1918-1940 m.) kai kurie rašytojai slapyvardžius vartojo ir toliau: A. Vienuolis – Antanas Žukauskas; Putinas – Vincas Mykolaitis; V. Krėvė – Vincas Mickevičius; S. Nėris – Salomėja Bačinskaitė-Bučienė; Vaidilutė – Ona Pleirytė-Puidienė; J. Radžvilas – Kostas Korsakas; Juozas Baltušis – Albertas Juozėnas ir kt. Savo raštus pasirašinėti slapyvardžiais ypač mėgo rašytojas Balys Sruoga, kuris jų turėjęs apie 100. Slapyvardžius vartojo ir kiti visuomenės veikėjai. Pavyzdžiui, literatas bei aktorius Petras Biržys itin populiariu to meto šalyje Pupų Dėdės slapyvardžiu rengė savo satyrines muzikines valandėles per Lietuvos radiją, o keliaudamas po šalį – dažnus koncertus miesteliuose.

Slapyvardžius dažnai vartojo revoliucionieriai bei partiniai veikėjai. Manoma, kad vien K. Požėla jų turėjęs apie 75. Konspiracijos tikslais slapyvardžius vartojo ir Antrojo pasaulinio karo partizanai

bei pokario metų Lietuvos ginkluoto pasipriešinimo TSRS okupacijai dalyviai.

TSRS laikotarpiu nuolatiniai slapyvardžiai Lietuvoje vartoti retai. Žinoma, kad rašytojas Tautvydas Galinis turėjo slapyvardį Vydas Astas, svėdasiškis dailininkas Jonas Kastečka darbus pasirašinėjo slapyvardžiu Jonas Kastys ir pan. Publicistai vienkartinis slapyvardžius vartojo dažniau.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę (nuo 1990 m.), kai kurie autoriai straipsnius ar net beletristinius veikalus (ypač meilės romanus) pradėjo irgi pasirašinėti slapyvardžiais. Vis dėlto labiausiai jie paplito ir išigalėjo tarp jaunųjų atlikėjų („šou“ biznio dalyvių). Dabar, panorus spaudoje surasti tikrąją kurio nors jauno atlikėjo pavardę, tenka susidurti su nemažais keblumais. Kaip sakoma, mada reikalauja aukų!

Skirtinos kelios lietuviškųjų slapyvardžių rūšys: vienanariai (1 dėmens: Birštonas, Bitė, Maironis, Putinas, Vaidilutė, Vaižgantas, Žemaitė, Žmona ir kt.); dvinariai (imituojantys vardą ir pavardę: Adomas Jakštas, Rygiškių Jonas, Šatrijos Ragana ir kt.); kelianariai (J. J. V. Lietuvis nuo Šventos upės krašto–1829 m., neišaiškintas; Franc-Constantin von Karp – 1934 m., Pranas Karpis ir pan.); grupiniai (kai bendru slapyvardžiu pasirašo du asmenys: Dvi Moteri – J. Žymantienė ir G. Petkevičaitė); A. P. Dviese – A. Venclova ir P. Cvirka; slapyraidžiai (L. N. pasirašinėjo Liudvikas Nezabitauskis; L. S. – Kazys Puida; M. – Maironis, Jonas Marcinkevičius, Marija Mašiotaitė-Urbšienė ir kt.). Beje, lietuviška terminą „slapyraidis“ prof. Vaclovas Biržiška ir spauda tarpukario Lietuvoje plačiai vartojo autorių slapyvardžiui, sudarytam iš vienos ar kelių raidžių, įvardinti. Šiuo metu jis yra net įtrauktas į „Dabartinės lietuvių kalbos žodyną“ (DKLŽ). Tenka tik apgailestauti, kad bendrinėje mokslinio stiliaus kalboje savoji sąvoka „slapyraidis“ kol kas nėra plačiai paplitusi, nors yra taisyklingas ir gražus tarptautinės sąvokos „Kriptonimas“ lietuviškasis atitikmuo. Prisiminkime, Kriptonimas (kripto... + gr. ūnoma – vardas) – slapyvardis, kurį sudaro autoriaus pavardės ir vardo pirmosios raidės) [TŽŽ, p. 272]. Praeityje būta ir tokių slapyvardžių, kai bendrai ar atskirai rašytus kūrinius, tarpusavyje sutarę, vienu vardu skelbdavo keli asmenys. Pavyzdžiui, slapyvardžiu Lazdynų Pelėda kartu ar atskirai parašytus kūrinius pasirašinėjo seserys Sofija Pšibiliauskienė bei Marija Lastauskienė.

Įvairūs slapyvardžių likimai. Šalia vienkartinio būta tokių, kurie įsitvirtino ilgai, netgi virto oficialiai vartojamomis pavardėmis ar sudėtinėmis jų dalimis, tai: Žemaitė, Maironis, A. Vienuolis, V. Krėvė, S. Nėris, J. Baltušis; arba – Petkevičaitė-Bitė, Mykolaitis-Putinas ir pan.

Lietuviškųjų slapyvardžių turime labai daug ir įvairių. Tad jų tyrimas, tiek aprėpties, tiek ir formos atžvilgiu, yra gan painus dalykas. Nepaisant to, įvairiais laikotarpiais šiais tyrimais domėjosi daugelis mūsų šalies mokslininkų ir institucijų. Slapyvardžiai Lietuvoje įvairiame moksliniame lygyje buvo tyrinėjami kelis dešimtmečius.

Daug slapyvardžių, paplitusių spaudoje iki Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo, yra surinkę, išaiškinę žinomas spaudos tyrinėtojas, KVD bibliotekos direktorius, prof. Vaclovas Biržiška. Savo tyrimų rezultatus jis paskelbė rodyklėje „Lietuviškieji slapyvardžiai ir slapyraidės“ (Kaunas, 1943, 2 dals.).

Dar kartą apie ES Regionų Komitetą

Atkelta iš 1 p.

mokslinių tyrimų ir inovacijų skatinimu, konkurencingumo didinimu, teritorinės sanglaudos stiprinimu, energetikos sektoriaus reforma.

Kartu pabrėžiama, kad visos priemonės ekonomikos atkūrimui gali būti vainikuotos sėkme, jei jos bus koordinuojamos Europos lygmeniu, o bendros pastangos bus sutelktos veiksmingam paklausos stiprinimui bei piliečių apsaugai nuo neigiamų ekonomikos nuosmukio ir darbo vietų naikinimo pasekmių.

Atkreipiamas dėmesys, kad globalizuotame pasaulyje, kuriame gausu sudėtingų tiekimo grandinių, nacionalinis protekcionizmas gali pridaryti nuostolių ne tik prekybinių ryšių struktūrai, bet, svarbiau-sia, pakenkti vartojimui (kainai, pasirinkimui, kokybei). O įvertinant tai, kad importas taip pat yra tiekimo grandinių dalis, gamybos pajėgumams, kartu padarydamas žalos visai ekonomikai.

Reziumuodamas savo mintis RK Prezidentas Luc Van den Brande ragino imtis ryžtingų veiksmų ir remti paklausą, įvesti priemones socialinėms

krizės pasekmėms spręsti, ypač atkreipiant dėmesį atsidūrusiems sunkiausioje padėtyje dėl darbo vietų mažinimo, remti smulkias ir vidutines įmones, stiprinti sanglaudą ir užtikrinti pagrindinių investicijų ir infrastruktūros projektų įgyvendinimą.

Šie klausimai nebuvo nutylėti ir aukščiausio lygio RK bei miestų vadovų susitikime Prahoje šių metų kovo 5-6 d. Aukšto lygio Europos Sąjungos vadovai ne kartą patvirtino didžiulę regionų ir miestų reikšmę Europos vystymui bei ES politikos darbo, ekonomikos augimo ir inovacijų srityse įgyvendinimui.

Europos Komisijos Pirmininkas Jose Manuel Barroso Prahos susitikime pabrėžė, kad Europa nėra kažkokia abstrakti idėja, ji prasideda mūsų regionais ir miestais. Jie ir toliau bus svarbūs kuriant stiprią, įvairią, piliečių Europą.

Gediminas PAVIRŽIS,

Vilniaus rajono savivaldybės tarybos narys, ES Regionų Komiteto pirmininko pavaduotojas

Grybauskaite2009.lt – išsamiai ir tiksliai apie D.Grybauskaitės rinkimų kampaniją

Kovo 17 d. pradėjo veikti oficialus pretendentes į kandidatus Lietuvos Respublikos prezidento rinkimuose D. Grybauskaitės interneto tinklalapis www.grybauskaite2009.lt. Tinklapyje pateikiama visa informacija apie D. Grybauskaitės numatomus ir jau įvykusius susitikimus su visuomene, bus talpinami pretendentes pasisakymai žiniasklaidoje bei vaizdo medžiaga. Interneto puslapyje taip pat galima rasti informacijos, svarbios rinkėjams: apie rinkimų organizavimą, rinkėjų teises ir pareigas, galimybes balsuoti iš anksto bei balsavimo vietas. Skiltyje „Medžiaga žiniasklaidai“ bus prieinamos kandidatės nuotraukos ir pranešimai spaudai.

Pasak D. Grybauskaitės rinkimų štabo vadovo Vito Vasiliausko, siekiant finansinio skaidrumo puslapyje bus skelbiama informacija apie visus paramos

teikėjus ir tai, kur bus panaudota rinkimų kampanijos metu neišleista parama. Štabo vadovo teigimu, D. Grybauskaitė yra apsisprendusi nepanaudotą finansinę paramą skirti gydymo įstaigoms bei organizacijoms, savo veikla padedančioms ligų ir negalių ištiktiems žmonėms, kuriems tenka patirti sunkių fizinių ir dvasinių išbandymų.

Primename, kad D. Grybauskaitės rinkimų štabas, išikūręs Pamėnkalnio g. 25-8, Vilniuje, pradėjo veiklą praėjusią savaitę.

DALIOS GRYBAUSKAITĖS RINKIMŲ ŠTABAS

Tel. 8 682 40 556, (85) 26 19 442
E. paštas info@grybauskaite2009.lt

DALIA GRYBAUSKAITĖ
VALSTYBĖ PATIKIMOSE RANKOSE

Muziejus laikraštyje Nr. 12 (64)

Knygnešys Jurgis Milančius

Kovo 16-oji – Knygnešio diena. 1864-1904 metai – tai tik nedidelė mūsų tautos istorijos atkarpa, tačiau joje telpa žūtutinė lietuvių tautos kova už gimtąjį žodį, už savo egzistenciją. Šios kovos simboliu tapo knygnešys.

1864-1865 m. buvo išleista keletas Rusijos valdžios nurodymų, kuriais palaipsniui buvo uždrausta spausdinti, įvežti į Rusijos imperiją ir platinti visus lietuviškus leidinius lotyniškais raidėmis. 1873 m. buvo uždrausta įvežti ir gotiškomis raidėmis spausdintus lietuviškus leidinius. Pati lietuviška spauda uždrausta nebuvo, uždraustas tik raidynas. Draudimo tikslas buvo prapatinti lietuvių prie rusiškų raidžių vartojimo, o vėliau tai turėjo palengvinti ir perėjimą prie rusų kalbos vartojimo. Lietuvių spaudos draudimui imta priešintis įvairiai.

Kovą prieš rusiškas raides pradėjo vyskupas Motiejus Valančius. Jis ragino nevartoti rusiškų raidžių, tokių knygų neskaityti. Šias idėjas perėmė tiek rašantieji lietuvių kalba, tiek visa tauta. Knygas ir laikraščius imta spausdinti Mažajoje Lietuvoje, slapta įvežti į Lietuvą ir čia platinti. Slaptos lietuviškos spaudos platintojams prigio knygnešių vardas. Manoma, kad per 40 spaudos draudimo metų dėl lietuviškos spaudos kovoję apie 2000 knygnešių. Nelegali lietuviška spauda plito, kol pagaliau 1904 m. gegužės 7 d. (senuoju stiliumi balandžio 24 d.) caras patvirtino ministrų kabineto nutarimą



Fotonoatranka - vinjetė. J. Milančiaus portretai, knygnešys su draugais ir J. Milančius - mokytojų konferencijoje. Su autografu 1940 m.

panaikinti visus ankstesnius nutarimus dėl lietuviško rašto ir leisti vartoti bet kokį raidyną. Knygnešių buvo ir dabartiniame Trakų rajone. Vieni patys gabeno spaudą iš Mažosios Lietuvos, kiti ją platino vietoje. Onušio apylinkėse daug pasidarbavo kunigai Pranciškus Sakalauskas ir Stanislovas Šlamas, Jankovicų dvaro savininkas Donatas Malinauskas, knygnešiai Stasys Banuškevičius, Simonas Kairys - Razmislevičius, Jurgis Karpičius, Antanas Didikas, Juozas Kuklys, Simonas Aukštuolis. Lieponių kaime gyveno knygnešys Jonas Stakutis. Aukštadvario ir Onušio apylinkėse knygas platino Vilniuje gyvenęs Mečišlovas Stankevičius. Aukštadvario ir Semeliškių apylinkėse veikė knygnešiai Mykolas Lukoševičius ir Petras Arlauskas. Semeliškėse veikė kunigas Antanas Kripaitis ir knygnešys Vincas Balasevičius, Duomenyse - kunigas Kazimieras Valentinas ir vargonininkas

Jonas Petrauskas - Miko ir Kipro Petrauskų tėvas. Svarbi buvo Kietaviškėse, vėliau Valkininkuose, kunigavusio Silvestro Gimžausko veikla. Valkininkų ir Kietaviškių knygnešiai platino spaudą ir Trakų rajone. Čia knygų atveždavo Motiejus Grybauskas iš Kietaviškių ir Petras Gudelis iš Gilučių kaimo prie Žaslių.

Vievyje veikė Jurgis Milančius. Jis gimė 1869 m. balandžio 18 d. Navinykų kaime Punsko krašte. Baigė 5 klases Suvalkų gimnazijoje, paskui mokėsi Seinų kunigų seminarijoje, bet iš jos išstojo. Po to studijavo farmaciją Varšuvos universitete, kurį baigė 1902 m. Vienerius metus padirbėjo Lietuvos vaistinėse, o 1903 m. nusipirko vaistinę Vievyje ir čia apsisistojęs visam gyvenimui.

Lietuvišką spaudą jis platino jau seniai. Vienos, Trakų istorijos muziejuje saugomos, nuotraukos antroje pusėje pats yra aprašęs du epizodus. 1893 m. gimtajame kaime J. Milančius platino S. Dikšteinio knygutę „Genių dėdė“, o 1897 m. Suvalkų-Šiplieskių plente ir kituose Šiplieskių apylinkių keliuose klijavo lietuviškus atsišaukimus. Vievyje jis užmezgė ryšius su knygnešiais M. Grybausku ir P. Gudeliu. Jų atvežtą spaudą platindavo savo vaistinėje. Nuo 1904 m. lietuviškas knygas jau galima buvo platinti viešai, tad savo vaistinėje J. Milančius jas pardavinėjo, o nemažą dalį išdalindavo neatlygintinai. J. Milančius prisidėjo prie lietuvių

kalbos įvedimo Vievio ir kitose Lietuvos bažnyčiose, bendradarbiavo lietuviškuose laikraščiuose, išleido tris paties parašytas knygeles. Pas J. Milančių lankydavosi įvairūs lietuvių veikėjai, o rašytoja S. Pšibiliauskienė - Lazdynų Pelėda 1907- 1909 m. čia ir gyveno, dirbdama vaistinėje. 1915 m., užėjus frontui, vaistinė sugėdė. Tada J. Milančius persikėlė į Kietaviškes, kur atidarė nedidelę vaistinę bei dėstė lietuvių ir vokiečių kalbas vietos klebono K. Čepano įsteigtoje slaptoje lietuviškoje progimnazijoje. 1921 m., atstated vaistinę Vievyje, sugrįžo ir įkūrė pirmąją lietuvišką Vievyje pradinę mokyklą Vievyje, buvo jos pirmasis vedėjas. Taip pat jis įsteigė pradžines mokyklas Rusakalnyje, Aleniškėse, Žebertonyse. Buvo aktyvus visuomenininkas. Priklausė Šaulių sąjungai, įvairiomis progomis skaitydavo paskaitas, sodindavo medelius. Vaistininku dirbo iki kol jo vaistinė buvo nacionalizuota 1940 m. Mirė 1956 m. gegužės 9d. Šiomet balandžio 18 d. minėsime 140-ąsias J. Milančiaus gimimo metines. Tai buvo inteligentas, lietuviybės puoselėtojas, atsisakęs visokių patogumų, gyvenęs ir dirbęs mažame miestelyje. Vyresni Vievio gyventojai mena žymų miestelio vaistininką.

Vyr. muziejininkas Algirdas Paulauskas



Ekspонатų pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10.00-18.00. Išėiginė-pirmadienis ir antradienis.

Muziejus laikraštyje Nr. 11 (63)

„Už nuopelnus Lietuvai“ ordino projektai

1990 metais kovo 11 d. atkūrus Nepriklausomybę, tauta džiaugėsi vėl sugrąžintais valstybės simboliais: herbu, vėliava, himnu. Sugrįžta sava valiuta - litas.

Po Kovo 11-osios atgimsta valstybiniai apdovanojimai: Vytauto Didžiojo ordinas, Vyčio Kryžiaus ordinas, Vyčio Kryžiaus ordino vėliava, Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordinas, Žaustančiųjų gelbėjimo kryžius, Vyčio Kryžiaus ordino medalis, Vytauto Didžiojo ordino medalis, Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino medalis. Svarbius istorijos žingsnius žymi Sausio 13-osios atminimo medalis.

1991 metais rugsėjo 12 d. priimtas Ordinų, medalių ir kitų pasižymėjimo ženklų įstatymas, kuris beveik be pakeitimų pakartojo 1930 metų rugsėjo 1 d. įstatymo redakciją. 2002 metų birželio 18 d. Seimas priėmė Lietuvos Respublikos apdovanojimų įstatymą Nr. IX-957, kuriuo siekta padidinti valstybės apdovanojimų vertę, pakelti jų autoritetą, supaprastinti apdovanojimų sistemą. Buvo atsisakyta Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių, Lietuvos nepriklausomybės, Dariaus ir Girėno medalių, nes atkurtai Lietuvai nusipelnę asmenys verti šių apdovanojimų, juos jau gavę. Nustatyta, jog visi ordinarai turi tik vieno laipsnio ordino medali. Įsteigtas naujas 5 laipsnių ordinas „Už nuopelnus Lietuvai“ ir „Už nuopelnus Lietuvai“ ordino medalis. Šie apdovanojimai teikiami asmenims už ypatingus nuopelnus garsinant Lietuvos vardą, puoselėjant ir plėtojant tarpvalstybinius santykius, už humanitarinę pagalbą Lietuvai, už ypatingus nuopelnus valstybės tarnyboje, kultūros, mokslo ir švietimo, verslo ir gamybos, sveikatos ir socialinės apsaugos, karybos,



sporto, ūkio bei kitose srityse.

2002 metais Lietuvos Respublikos Prezidentūra paskelbė konkursą dėl naujo apdovanojimo sukūrimo. Pagrindinis reikalavimas – penkių galų kryžius, su auksiniais saulės spinduliais tarp jų, bei puoštas Vyčio herbu (sukurtu A.Každailio). Konkurse dalyvavo šeši dailininkai, atrinkti trys prizinininkai. Pirmąją vietą laimėjo Antanas Vaičekas, antrąją vietą – Nerijus Treinys ir Antanas Vaičekas, trečiąją – Nerijus Treinys. Komisijai reikėjo pateikti ne tik sukurtų apdovanojimų projektus, bet ir apdovanojimų pavyzdžius. Nugalėtoju buvo paskelbtas A.Vaičekas sukurtas apdovanojimas.

2003 m. į Trakų istorijos muziejų pateko 15 įvairių formų, dydžių bei spalvų „Už nuopelnus Lietuvai“



ordino projektų.

Pirmąją grupę sudaro penki pavyzdžiai pagaminti 2003 metais UAB „Metal forma“. Ordino kryžiai penkių galų, trijų aukštų, padengti dviejų spalvų emaliu, 61 mm dydžio. Ant kryžiaus – Vytis, tarp kryžiaus galų – saulės spinduliai. Kitoje ordino pusėje įspausa „Metal forma 2003“. Antrąją grupę sudaro ketveri analogiški pavyzdžiai, tačiau jie puošti vienspalviu emaliu ir yra mažesnio dydžio – 54 mm. Trečiąją grupę sudaro taip pat ketveri ordino pavyzdžiai. Ženklas dviaukštis. Kryžiai auksos spalvos, penkių, stilizuotų tulpių, galų, padengti baltu arba raudonu emaliu, 50 mm dydžio. Ant kryžiaus – Vytis. Ketvirtąją grupę sudaro dveji ordino pavyzdžiai. Jie atitinka etalono aprašymą, tik gaminant penkių galų

kryžiaus viršutinė dalis buvo nusklembta į kitą pusę. Taip dėl kompiuterio klaidos, atsirado naujas variantas. Greta „Už nuopelnus Lietuvai“ ordino pavyzdžių, Trakų istorijos muziejaus rinkiniuose saugomi „Už nuopelnus Lietuvai“ ordino visi 5 laipsnių apdovanojimai bei „Už nuopelnus Lietuvai“ ordino medalis.

Noriu padėkoti Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos darbuotojams ir autoriui A.Vaičekasui už suteiktą informaciją apie naujojo ordino sukūrimą. Ateityje bus parengta platesnė studija apie ordiną „Už nuopelnus Lietuvai“.

Trakų istorijos muziejaus direktorius
Virgilijus Poviliūnas



„Už nuopelnus Lietuvai“ ordino projektai. Autorius A.Vaičekas. Foto V.Neliubinas

Ekspонатų pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10.00-18.00. Išėiginė-pirmadienis ir antradienis.

Baltijos kelio 20-metį sutinkant

Lietuva neišsigando Maskvos grasinimų

Dr. Juozas ČAPLIKAS, Vilnius*Tęsinys. Pradžia Nr. 5*

Kremlių labai piktino Lietuvoje vykusį partinę diskusiją, kurios rezultatai aiškiai rodė, kur einama. Tuo metu Lietuvoje net 75% partiečių pasisakė už savarankišką LKP. O atskiruose rajonuose šis procentas buvo dar didesnis. Marijampolėje net 77% LKP narių pasisakė už savarankišką partiją. Jūs labai papikinto pareiškime pasakyti žodžiai: „<...> rugpjūčio 23 dienos įvykių organizatoriai pasistengė įkaininti nuotaikas iki tam tikros nacionalistinės isterijos. Šūkiei, kurie buvo priimti tūkstančiams žmonių, kupini priešiško rusams, TSKP, tarybinei armijai. Tai melas! Mes patys dalyvavome Baltijos kelyje. Šioje akcijoje dominavo geranoriškumas, draugiškumas“, - pabrėžė marijampoliečiai. - „Visai nepažįstami žmonės sveikino pravažiuojančius, stovėjome su gėlėmis ir žvakutėmis rankose. Baltijos kelyje dalyvavo ne tik lietuviai, bet ir kitų tautybių žmonės“.

Uteniškis A. Kunca savo pasisakyme pabrėžė, kad dar 1989 m. rugpjūčio 15 d. „Pravdoje“ pasirodęs neobjektyvus straipsnis „Sustabdyti negatyvius procesus, apginti pertvarką“ ir po to daugybė provokuojančių publikacijų šalies centruose leidiniuose. Vykio paruošiamasis darbas, nukreiptas prieš nepaklusnias Pabaltijo respublikas. Mus ižeidžia tai, kad kritikuojamos Lietuvos TSR AT paskelbtos Vokietijos ir TSRS sutartims bei jos padariniai tirti komisijos išvados. Kodėl mes turėjome laukti, ką pasakys TSRS liaudies tirti komisijos išvados? Kodėl mes turėjome laukti, ką pasakys TSRS liaudies deputatų sudaryta komisija, kuri vilkino jai pavestą darbą? Lietuvos žmonės skaudžiausiai ižeidė rugpjūčio 23 dienos įvykių vertinimas, klįjaujama etiketė „nacionalistinė isterija“. Visi, kam teko dalyvauti akcijoje „Baltijos kelias“, ilgai prisimins, koks vyravo žmonių, nežinūrinių jų politinių, dvasinių įsitikinimų, santūrumas ir susikaupimas.

1989 m. rugsėjo 7 d. LKP Marijampolės miesto komiteto plenumas priimtame pareiškime nurodė: „Atmetame kaltinimą, kad Lietuvos TSR AT komisija neturėjo teisės paskelbti išvadų ir vertinimų komisijos išvadoms dėl šių Molotovo-Ribentropo sutarčių ir slaptyjų protokolų neteisėtumo ir jų įtakos vėlesnei prievartai. Ir viningai smerkiamė centrinių sąjunginių masinių informacijos priemonių darbuotojus, neobjektyviai, tendencingai nušviečiant įvykius Pabaltijo respublikose ir tokiu būdu kurstančius nesveikas nuotaikas <...>. Reiškiamė savo pritarimą LKP CK pareiškimui, kuriame objektyviai ir santūriai įvertinta visuomeninė politinė situacija Lietuvoje“.

1989 m. rugsėjo 6 d. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto kolektyvo pareiškime sakoma: „Kaip teisininkai mes negalime nesistebėti iš TSKP pareiškimo dvelkiančio TSRS Konstitucijos normų ignoravimu, faktinio sąjunginių respublikų suverenų teisių paneigimu. Mes, lietuviai, kaip tauta nenorime išnykti, su kažkuo susilieti. Kaip ir didelės tautos, turime nacionalinio apsisprendimo teisę, kurią garantuoja mums taip pat ir TSRS tarptautiniai įsipareigojimai. Mes turime teisę gyventi laisvi savo tėvų ir protėvių žemėje, susikalbėti lietuvių kalba, turėti suverenią valstybę, savarankiškai tvarkyti savo politinius ir ekonominius reikalus. Tai ne kažkieno dovana, kaip norima mus įtikinti, o tiesiog kiekvieno žmogaus ir kiekvienos tautos prigimtine teisė“.

Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto studentų, dėstytojų ir darbuotojų laiške TSKP CK ir Algirdui Brazauskui buvo sakoma: „Šiandien, 1989 m. rugsėjo 1 d., mes susirinkome į mitingą, skirtą TSKP CK pareiškimui dėl padėties tarybinio Pabaltijo respublikose: apsvastyti ir priėmėme šį laišką. Jūs daugiausiai mūsų kolektyvas nori pasakyti, kad per pastaruosius kelerius metus partijos pareiškimai ir praktinė veikla kėlė mums didelę viltį, jog sklaidosi Stalino teroro ir Brežnevo demagogijos sutvenkta baimės atmosfera, jog partija ima kalbėti su tautomis ir visuomene, vadovaudamasi demokratijos principais, atsižvelgdama į įvairias nuomones.



Baltijos kelias. Viesiai-Širvintos, 1989 rugpjūčio 23 d. Iš kairės: Juozas Vercinkevičius, kun. Jonas Sabaliauskas, prof. Julius Juzeliūnas, Romualdas Lankas

Minėtas pareiškimas vėl keičia situaciją į blogąją pusę ir verčia mus abejoti, ar tikrai pas mus nugalėjo viešumas, lygiateisiškumas, pagarba žmogui ir kiekvienai tautai. Šio kreipimosi patosas - visomis priemonėmis atgręsti lietuvių, latvių ir estų tautas nuo minties atgauti savo turėtą nepriklausomybę, sutryptą 1939 ir 1940 metais“.

Žinoma, TSKP ir tarybinė vyriausybė turi užtektinai priemonių Pabaltijo tautų judėjimui slopinti. Istorija ne kartą jau pasmerkė grasinimų ir ultimatumų metodus - nejaugi vėl imama tikėti, kad jie gali būti efektyvūs? Turėkime galvoje: sąstingis - laikinas reiškinys, o pažangos kelias - amžinas ir nesulaikomas. Istorijos raidą jėga galima kurį laiką pristabdyti, bet nutraukti ją - neįmanoma.

Joniškio rajono centrinės ligoninės darbuotojai 1989 m. rugsėjo 4 d. savo pareiškime - proteste, išsiųstame Lietuvos TSR AT ir LKP CK raše: „Mes, medikai, dalyvavę Baltijos kelyje, tvirtiname, kad nei šioje, nei kitose ramiai praėjusiose akcijose niekam nebuvo grasinama, lygiai taip pat nebuvo jokios isterijos ar kurstymo, kaip bandoma teigti, nepastebėta jokių blogų kėslių tautų ar pertvarkos atžvilgiu. Tai buvo šventė, kurioje rankomis ir širdimis susijungė trys Pabaltijo respublikos ir pareikštas tylos protestas prieš hitlerinės Vokietijos ir stalinistinės TSRS suokalbį, sudarytą 1939 m. ir pasekmėmis tebeslegentį tautas. Šis susikabinimas rankomis buvo ne tik protestas, bet ir gedulingas paminėjimas tų šimtų tūkstančių nekaltų žmonių, kurie buvo be teismo deportuoti į tolimas, negyvenamas TSRS rajonus, neaplenkiant ligonių, senelių, moterų ir kūdikių, ir pasmerkti baisioms kancioms ir bado mirčiai.“

Mes remiame LKP vadovybės pastangas tapti savarankišką, konsoliduoti visas Respublikos politines jėgas, visas Lietuvos tautas bendram tikslui suvereniteto siekimui bei žmonių gerovei“.

Kauno politechnikos instituto Klaipėdos fakulteto dėstytojų ir darbuotojų pareiškimas dėl TSKP CK pareiškimo ir padėties Pabaltijo respublikose buvo išsiųstas M. Gorbačioviui, A. Brazauskui, „Pravdos“, „Tiesos“ ir „Tarybinės Klaipėdos“ laikraščių redakcijoms. Jame sakoma, jog minėtas pareiškimas sukėlė pagrįstą susirūpinimą ir nerimą dėl mūsų tautos ateities. Šiame pareiškime yra ryškiai pademonstruota „stipraus centro“ pozicija, neapseita ir be grasinimų. Kas tai, ar stalininių idėjų TSKP CK aparate, ar didžiavalstybinio, imperinio mąstymo atgaivinimas? Mes griežtai pasisakome prieš vis labiau plintančią dezinformaciją apie padėtį Respublikoje, kuri yra spausdinama centruose laikraščiuose kaip „Pravda“, „Komsomolskaja pravda“ ir kt., televizijos ir radijo laidose. Tokia dezinformacija destabilizuoja padėtį Respublikoje, kursto nacionalinę nesantaiką, ir įvairūs „pamokymai“ ižeidžia lietuvių tautą.

„Drobės“ susivienijimo kolektyvas 1989 m. rugpjūčio 31 d., apsvastęs savo kolektyve TSKP pareiškimą, giliai pasipiktino Maskvos urminiu išpuoliu prieš Pabaltijo tautas. Išsiųstame laiške Algirdui Brazauskui jie rašė:

„Nekantriai laukėme šių metų rugpjūčio 23 dienos, iki kurios TSKP AT žadėjo įvertinti ir paskelbti ilgai lauktas išvadas dėl Molotovo-Ribentropo pakto, turėjusio lemtingą įtaką mūsų kraštui, atnešusio tiek kraujo ir sudužusių vilčių. Tautos atmintyje tebėra dienų įvykiai, kurių dalyviais ar liudininkais teko būti ir mums patiems ar mūsų tėvams. Vietoj pažadėtos istorinės tiesos paskelbimo, sulaukėme mūsų trijų respublikų akcijos pasmerkimo. Šis TSKP CK pareiškimas kiršina tautas, nuteikia kitas TSRS respublikas prieš mūsų siekį turėti ekonominę ir politinę nepriklausomybę“.

Net 137 Vilniaus M. K. Čiurlionio vidurinės mokyklos (internato) pedagogai po paskelbto pareiškimo išsiuntė pasipiktinimo laišką TSKP CK, LKP CK ir „Pravdos“ laikraščio redakcijai, kuriame klausama: Kodėl CK pradėjo vartoti tokius žodžius: ekstremistai, nacionalistai, separatistai? Kur CK mato Lietuvoje moralinį terorą? Matyt, sunerimę po rugpjūčio 23 dienos akcijos, kada buvo paminimas gėdingas Molotovo-Ribentropo paktas, kada daugiau kaip milijonas Lietuvos, Latvijos ir Estijos žmonių susijungė gyva grandine, protestuodami prieš pokario masinius trėmimus, areštus ir tardymus, kalinamus Pabaltijo tautų piliečius. Tai buvo protestas ir griežtas išpėjimas, kad tai daugiau niekada nepasikartotų.

Ir dar pareiškime skamba viešas grasinimas, pabrėžiama, kad Pabaltijo tautoms gali iškilti gyvybinis klausimas. Tai reikėtų suprasti, jog centras grasina net fiziniu susidorojimu. Mes pritariame LKP vadovams A. Brazauskui, V. Beriozovui, J. V. Paleckui, jų praktinei veiklai. Mes dėkingi Sąjūdžiui už jų pastangas sutelkiant jėgas nacionaliniam atgimimui. Atmetame teksto užuominą, kad mažų valstybių egzistavimas priklauso nuo didžiojo kaimyno interesų.

KŪPI Klaipėdos skyriaus darbuotojai, aptarę TSKP CK pareiškimą, kaip ir daugelis kitų Lietuvos žmonių, su dideliu pasipiktinimu vertino jo pasibaisėtiną turinį. Savo protesto-pareiškimo tekstą išsiuntė TSKP CK, LKP CK, LKP Klaipėdos miesto komitetui, „Pravdos“, „Tiesos“ laikraščių redakcijoms, TSRS liaudies deputatų suvažiavimui. „<...> Maskvos centrinė spauda formuoja stabdančias demokratizaciją ir pertvarką jėgas. Visa tai ižeidžia Pabaltijo respublikas, nuteikia prieš jas kitas tautas. O panašių faktų apstu centrinėje spaudoje. Netiesa, kad lietuviai skriaudžia kitataučius ar ruošiasi juos išvyti. Reikalo esmė kitur - lietuviai pamažu tampa tikrais šeiminingais savo tėvų žemėje. Jau šis faktas sukelia tik tam tikros dalies kitataučių visiškai nepagrįstą reakciją. Neabejojame, kad dauguma rusų, ukrainiečių, baltarusių, lenkų, žydų ir kitų tautybių žmonės nori, kad Lietuva taptų jų tėvyne“.

Tačiau sąjunginėje spaudoje ir ypač „Pravdoje“ iki CK pareiškimo ir po jo paskelbimo buvo tendencingi, iškraipantys tikrąją padėtį Pabaltijyje faktai. Centrinė televizija neatsiliko nuo spaudos. Televizijos laida „Vremia“ rodė kaip susirūpinę uzbekai, kitų tautybių žmonės

kalba apie padėtį Pabaltijo respublikose. Gal jiems geriau žinoti, kas dedasi kitų namuose? O panašių perliukų netrūko visą laiką, o ypač po pareiškimo.

1989 m. rugpjūčio 30-31 d. Filosofijos, sociologijos ir teisės instituto sociologai atliko Lietuvos gyventojų viešosios nuomonės tyrimą. Vertindami „Baltijos kelią“ jam pritarė 93% gyventojų. Įdomu, kad net 76% nelietuvių buvo tokios pat nuomonės. 82% (?) Lietuvos gyventojų nepritarė TSKP pareiškimui. Per tris mėnesius ypač išaugo Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio ir Algirdo Brazausko reitingas. LPS reitingas Lietuvoje dabar yra plius 76, o Algirdo Brazausko - plius 82. Komentarai nereikalingi.

Pabaltijo respublikas visą laiką stebėjo JAV, ypač pastaraisiais metais, prasidėjus M. Gorbočiovo „perestroikai“. „Baltijos kelias“ sudomino visą Europą, pasiekė ir Amerikos žemyną. Po paskelbto TSKP pareiškimo dėl Pabaltijo respublikų labai operatyviai jau 1989 m. rugpjūčio 28 d. JAV prezidentas D. Bušas, komentuodamas minėtą pareiškimą, pasakė: „Gorbačiovas turėtų būti supratingesnis Baltijos respublikų atžvilgiu, leisti bent jau tiek, kiek yra leidęs Lenkijai. Jam reikia suvokti trijų respublikų problemas, išsiklausyti į jų reikalavimus“.

JAV senatorius Džesis Helmsas paskelbė pareiškimą, kurio pabaigoje sakoma: „Atėjo laikas visas pragaistingas Stalino ir Hitlerio užmačias palikti istorijai. Laisvę mylintys, savo tautų nepriklausomybės siekiantys Estijos, Latvijos ir Lietuvos žmonės privalo nugalėti, nes jų reikalas teisingas“.

Baltijos keliui savaip rengėsi bei simboliškai jame dalyvavo ir išeiviai iš Baltijos kraštų. Niujorko spauda reagavo į tragišką rugpjūčio 23 dienos suaktį. Prie Jungtinių Tautų pastato tą dieną stovėjo žmonės su plakatais. Demonstracijos ir mitingai įvyko Čikagoje, Klivlende, Filadelfijoje bei kituose miestuose. Čikagos centre susirinko šimtai lietuvių, latvių ir estų su savo tautinėmis vėliavomis ir plakatais. Demonstracijoje taip pat dalyvavo ukrainiečiai ir gudai. Po mitingo, kuriame dalyvavo ir Amerikos valdžios atstovai, visi demonstracijos dalyviai ėjo ratu sudarydami žiedą. Filadelfijoje lietuviai, latviai ir estai susikibė rankomis apjuosė Laisvės varpo aikštę.

Pasklaidžius archyvinius dokumentus, matome gausybę žmonių parašytų laiškų, priimtų ir išsiųstų peticijų, kuriose reiškiamas didelis pasipiktinimas TSKP CK pareiškimui. Kaip ir aukščiau pateiktuose dokumentuose dominuoja tie patys skausmą primenantys akcentai. Ištremiti, areštuoti, kalinami, nužudyti bei mirę tremtyje praktiškai palietė beveik kiekvieną žmogų, nes Lietuvoje buvo likę artimieji, bendradarbiai, kaimynai...

Baltijos kelias aukso raidėmis įrašytas į Pabaltijo tautų istoriją. Baltijos kelio akcija surengė Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdį, Latvijos ir Estijos Liaudies frontai. Ši akcija tapo trijų Pabaltijo respublikų susitelkimo, didelės vienybės bei ryžto keliu, siekiant nepriklausomybės. Ji kaip reikiant išgąsdino Maskvos vadus, kurie jau buvo gerai suvokę šios akcijos pasekmes. Kremlių apėmė panašus baimė, kad šios trys respublikos neištruktų iš 1940 metais jų prievartinio įjungimo į „brolišką“ šeimą. Pabaltijo tautos neišsigando Maskvos grasinimu, o dar labiau susitelkė tolimesnei kovai.

Pabaltijo tautos savo bendra akcija parodė ne tik Maskvai, bet ir visam pasauliui, kad Latvija, Lietuva ir Estija ne tik nepripažįsta Molotovo-Ribentropo pakto, bet ir toliau kovos dėl sovietinės agresijos padarinių likvidavimo, kovos už savo nepriklausomybę.

Pabaiga

LYA, F. 1771, Ap. 272, B. 70, L. 2-3
 Ėjimas į Lietuvą, V., 1990, p. 28
 LYA, F. 3110, Ap. 75, B. 1, L. 80
 Ten pat, F. 1771, Ap. 272, B. 162, L. 48
 Ten pat, F. 5105, Ap. 60, B. 1, L. 15-16
 Ten pat, F. 3645, Ap. 54, B. 2, L. 92-93
 Ten pat, F. 5105, Ap. 60, B. 1, L. 136-137
 Ten pat, F. 1771, Ap. 272, B. 16, L. 6-7
 Ten pat, F. 1771, Ap. 272, B. 162, L. 41-42
 Ten pat, L. 106
 Ten pat, L. 51
 Gimtasis kraštas, 1989, rugsėjo 14-29
 Baltijos kelyje, V. 2000, p. 139
 Ten pat, p. 139, 142-143

Diskusijos, komentarai, nuomonės, problemos

Kita Agluonos kranto pusė

Domas KAUNAS, Vilnius



Agluonėnų 450-čio minėjimo organizatoriai ir dalyviai. Iš kairės: pavardė nežinoma, landsaftininkas Jonas Čepas, kolūkio pirmininkas Alvydas Treigys su anūke, Domas Kaunas



Bulviakasis Kantvainiuose 1942 m. rudenį. Iš kairės: 1) hitlerinės valdžios darbams atsiųstas karo belaisvis prancūzas Patrautas, 2) Marė Jokaitienė, 3) Marė Paltinienė (šeimininkė), 4) jos mama Marė Karalienė, 5) talkininkė kaimynė Evė Eglėnienė. Ant žemės sėdi Marės ir Martyno (tuo metu mobilizuotas į vokiečių kariuomenę) Paltinų vaikai Ona ir Arvydas

Atkelta iš 2 p.

Ne nusenę žmonės, o viršaičiai ir seniūnai turi žinoti, kas jų valdose darosi, kas pasikeitė, ką perspėti, ką apginti, kur ir ką organizuoti, kam talkas kviesti. O jei apsirikai ar klaidą padarei, reikėtų ne valdininkiško manduro dėmes bet kokia kaina plauti ir kliautis kitiems versti.

Sprendžiant iš ankstesnės „Vorutos“ publikacijos (2008 m. liepos 5 d. Nr. 16 (655)) suinteresuota puse save laiko Lietuvos bendrijos „Mažoji Lietuva“ vadovai. Suprantu ir užjaučiu juos. Tačiau norėčiau paklausti: ar buvę ir esantys pirmininkai visada gerai žinojo padėti. Ar buvo pasidomėta, kuo bendrija disponuoja, kas jos žinioje yra, kokias teises turi, kur interesai ir galios veda? Juk nepakanka sukviesti talkon daugiausia garbaus amžiaus žmones, apsirūpinti sumuštiniais ir kastuvais ir vykti sodinti medelių ten, kur kas nors pasiūlo. Kam tada tvarka ir įstatymai? Ar jie žino, kad visi Agluonėnų visuomeninės paskirties plotai net 2007 m. tebebuvo teisiškai neįregistruoti, todėl kone dvidešimt metų šeimininkauta niekieno teritorijoje. Kam Lietuvos žmonių ažuolynas teisiškai priklauso šiandien?

Trečioji pusė - broliai Kaunai. Save

laikome atsitiktinumo įkaitais. Mums nesvarbu, kurioje vietoje būtų buvusi paveldėta žemė. Mes neketinome jos dirbti, nes nesame nei žemdirbiai, nei verslininkai. Dar iki atidalijimo su seniūne bandėme megzti kalbą, kad reikia bendromis jėgomis ieškoti sprendimo: siūlėme mintį pageidaujamą ažuolyno dalį pakeisti lygiaverčių sklypu, pritarėme iškeltai idėjai ją parduoti, gal ir kitoki kelią rasti. Dalykiško atsakymo nesulaukėme. Tad skeptiškai įvertinome ir elektroniniu laišku gautą seniūnės paklausimą, ar parduodant sklypą kitaip jo neperformuotume. Kad jo skiriamoji riba eitų ne išilgai, kaip nuženklinta matininkų, bet skersai sklypo, kad tas jo galas, kuris arčiau vieno verslininko karčemos, liktų vientisas, tai yra po senovei. Matydami, kad stengiamasi ne Lietuvos ažuolyno labui, atidalijimą įvykdėme pagal žemėtvarkininkų parengtą planą. Žemės sklypo, apie kurį šiame ir keliuose kituose straipsniuose tiek daug kalbama, savininku tapo vienas iš brolių, Stasys Kaunas. Su juo dabar ir gali tartis tie, kurie būtų suinteresuoti problemos sprendimu. Jo galimybė yra.

Ponia Laima nuolat kartoją ir greičiausiai ateityje dar kartos Agluonėnuose nutikusią

parko „privatizavimo“ istoriją. Visais atvejais pateikiama tik negatyvi informacija ir į mano asmenį nukreipiami televizijos ir spaudos žurnalistai, taip sudarant prielaidas nuteikti vietas ir toli esančius, nieko apie problemą nežinančius žmones. Ponia Laima žurnalistams netiesą sako, kad „nebepagelbėjo nei raštai, nei bandymai tartis dėl sklypo performavimo“. Rašiau laiškus ir atsakinėjau į gautus, kartu su kitu broliu, Valentinu, važiauvau į Agluonėnus pas seniūnę svarstyti situacijos ir ieškoti sprendimų, tačiau mus pasitiko arogantiška valdininkė. Pokalbis neįvyko. Visa tai lydi noras įgelti, pažeminti, pamokyti. Kas tuo dangstoma? Pirmtakų ir savo padarytos klaidos, nekompetencija? Ar mano tėvai ir mes, žemės paveldėtojai, kalti, kad kažkada valdininkai nesugebėjo tinkamai vykdyti pareigų ir žmonėms pridūrė bėdų?

Ponia Laima žurnalistams netiesą sako, kad paagluonėje neliko vietos

naujais sodinukais“. Gaila, kad žurnalistė paveikslą susidarė tik iš pokalbio seniūnės kabinete. Niekada nebuvo ir dabar nėra toje parku vadinamoje žemėje nei takelio, nei suolelio, tad vaikstant nuo seno dirvono kojos klaiposi. Seniūnei praverstų ir „naujų sodinukų“ aibes susiskačiuoti. Rašydamas šias eilutes, telefonu paskambinau kaimynui į Agluonėnus ir paprasčiau akyla akimi vietą apžiūrėti, kad kur nors su tiesa neprasilenkčiau. Neprasilenkiau, taip ir yra. „Privatizuotoje“ žemės dalyje, 1,7 hektaro plote, kaimynas suskaičiavo 38 medelius: vienus ūgtelėjusius, kitus suvargusius, trečius padžiuvusius. Kur čia dešimtmečių triūsas? Taip, pakraštyje stiebiasi ir atskiras rašytojos Levos Simonaitytės sukakčiai sodintas pušų gojelis. Tik jame medelių yra kiek mažiau nei „Vorutoje“ rašoma.

Sena kaip gyvenimas taisyklė: upė du krantus turi, nuo jų žvelgiant du vaizdus matai. Piešdamas juos gali toli nuklysti, ypač, jei turi kokių nors interesų tuos vaizdus tik sau tinkamomis spalvomis paryškinti. Tačiau tokie siekiai nieko gero neneša. Lietuvinių ažuolyno problema kilo ne šiandien. Ir atsirado ne dėl ponios Laimos ir ne dėl brolių Kaunų kaltės. Būkime išvalgūs, atviri, geranoriški ir teisingi. Nekurstykime žmonių, ypač tų, kurie net savo akyse Agluonėnų nėra matę, aistrų.



Laiko nepaliesta kaimo sodyba. Nuo pokario metų gyveno Bronė ir Prano Gedminų šeima. Domo Kauno nuotrauka, apie 1975 m.

paminklinei kompozicijai, kurią šiais metais ketinę statyti. Jos yra per akis. Šiandieninis Lietuvos ažuolyno plotas yra didesnis kaip 2 ha, šalia - 3 ha dydžio minėtasis Agluonėnų parkas. Kas per kompozicija, jei ir penkių hektarų vietos nepakanka? Ponia Laima gerokai perdeda Lietuvos ažuolyno idilę piešdama ir nuostolių mastus didindama. Esą jis uoliai puoselėjamas, kasmet „papildomas

Asmeniškai ant nieko nepykstu, su niekuo sąskaitų nesuvedinėju. Agluonėnų iš savo atminties ir likimo neišbraukiu. Nuoširdžiai dėkoju buvusiems kaimynams ir dabartiniams agluonėniškiams už supratingumą ir palaikymą, rajono žemėtvarkos ir savivaldybės tarnautojams - už išgilinimą į problemos esmę ir objektyvius sprendimus. Tikiu, kad Agluonos upės krantai žmonės ir jų gyvenimus jungs, bet ne skirs.

Mokymo metodų taikymas Vilniaus vaikų socializacijos centre

Vilniaus vaikų socializacijos centre gyvena ir mokosi mokinės, atvykusios iš įvairių Lietuvos miestų ir miestelių. Tai rizikos grupės mokinės, patyrusios nesėkmę, nusivylusios mokykla, mokymusi ir išsiugdžiusios nederamo elgesio reakcijas. Atvykusios jos įnirtingai priešinasi mokyklos aplinkai, taisyklėms, mokymo užduotims, sunkiai priima pagalbą.

Pagalba rizikos grupės mokiniui yra sunkus ir pilnas išbandymų darbas, kuriam ne kiekvienas gali ryžtis. Norintis padėti pedagogas turi įdėti be galo daug pastangų, kurdamas pasitikėjimo ir pagarbos santykius. Mokinės reikia įtraukti ne vien į lengvus ir smagius užsiėmimus, bet ir į sunkius, padedančius joms pirmą kartą. Todėl pedagogo orientacija į vaikų stipriąsias ypatybes gali daryti stebuklus, nes mokiniai priprate, kad nuolat pabrėžiami jų trūkumai.

Vilniaus vaikų socializacijos centro direktorė, lietuvių kalbos vyr. mokytoja Vida Riaubaitė – Juknevičienė paruošė

mokines Robertą, Gabrielę, Inetą ir Martyną Lietuvos moksleivių meninio skaitymo konkursui. Poetinės kompozicijos dalyvės skaitė J. Vaičiūnaitės „Kanonas Barborai Radvilaitei“ ištrauką ir iškovojo teisę dalyvauti III konkurse. Tai rodo, kad patiriantys nesėkmę, nusivylę mokiniai gali ir neturėti tvirtų mokymosi įgūdžių, bet dažnai jie turi pakankamai gerų gebėjimų. Todėl pedagogai, taikydami įvairius mokymo metodus, gali sukurti aplinką, kurioje mokinys patirs sėkmę ir ugdysis savigarbą. Šiame centre vykdomi įvairiausi projektai, mokykla sulaukia garsių Lietuvos žmonių, mergaitėms būna smagu pabendrauti su žinomais Lietuvos aktorais, dainininkais, kitais žymiais atlikėjais. Mokyklos pedagogai stengiasi mergaites užimti joms smagia veikla, kad jos kuo mažiau galvotų apie praeitį, save atrastų įdomioje srityje.

Socialinės komunikacijos instituto (SKI) studentės Laura STUOKAITĖ, Sandra SVIRČINSKAITĖ, Natalija DAVAINIENĖ

Trakų Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčiai– 600 metų

KLEMENSAS MALIUKEVIČIUS – Trakų dekanas, kunigas, kanauninkas ir visuomenininkas

Vytautas ČESNULIS, Vilnius



Danos Buinickaitės nuotr.

Trakų Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčia iš paukščio skrydžio. 2005 m.

Tęsinys. Pradžia Nr. 21 2008

Grafienė 1933 m. spalio 24 d. prašė dekaną pranešti jai, jeigu ateis žinia iš Vatikano: mat grafienės brolienė buvusi pas Vilniaus vyskupą, kuris patarė rašyti popiežiui ir dargi pats išsiuntė moters laišką į Romą (*MAB* 29-220).

Kunigas Stanislovas Tarasevičius

Mokslų Akademijos bibliotekos Rankraščių skyriuje yra iš Čiukiškių kaimo kilusio kunigo Stanislovo Tarasevičiaus asmens byla (318-10960). Joje – Trakų dekaną ir kleboną K. Maliukevičiaus anketa be užpildymo datos apie parapijoje aliktą tyrimą (Inquisito ope parochorum peragenda). Anketoje klierikas S. Tarasevičius apibūdintas labai teigiamai: visas atstogas jis praleisdavo Trakų klebonijoje, kasdien atlikdavo išpažintį, noriai patarnaudavo mišiose, neskaitė tikėjimui priešiškų knygų, buvo paklusnus ir niekada nekalbėjo prieš vyresnybę. Atrodytų, kad anketa pildyta bent 1933 m. pradžioje, kai Maliukevičius dar dirbo Trakuose. Beje, 1934 m. vasario 26 d. pranešimą Vilniaus kunigų seminarijos rektoriui, jog apie S. Tarasevičiaus būsimuosius šventimus bažnyčioje paskelbta vasario 18 d. ir jokių priekaištų negauta, pasirašė Trakų klebonas Jonas Ušila, nors šis dvasininkas neminimas Trakų kunigų sąraše knygoje „Monsinjoras Vytautas Pranciškus Rūkas“ (*Trakai, Voruta, 2005*). Galbūt J. Ušila trumpai pavadavo kleboną S. Tracevskį? (Kun. Jonas Ušila kilęs nuo Eišiškių, iš Purvėnų kaimo, kuris seniau priklausė Nočios parapijai; kunigas yra buvęs Vilniaus kunigų seminarijos rektoriumi. S. Tarasevičius seminariją baigė 1935 metais, išventintas birželio mėn.; buvęs Varėnos klebonu, 1946 m. vasario mėn. išvažiavo į Lenkiją.)

Pastangos susigražinti Klemensą Maliukevičių į Trakus

Trakų parapijiečiai 1934 m. balandžio 17 d. parašė arkivyskupui, prie oficialaus rašto pridėdami 31 priedą su 2500 parašų, kad permait lankęsi pas arkivyskupą, norėdami susigražinti Maliukevičių į savo parapiją. Jiems buvo pažadėta, kad jų pamėgtas kunigas galės grįžti, jei tik pats panorės. Dabar jie atnaujinę savo prašymą. Deja...

Švenčionių Didž. kunigaikščio Kęstučio lietuvių gimnazija 1934 m. birželio 17 d. paminėjo savo 150 metų. Į iškilmes bei ta progą surengtą vakarienę buvo pakviestas ir K. Maliukevičius (*MAB* 29-220).

Kaip matėme anksčiau, po didžiulio Neries potvynio 1931 metais, apšėmusio Vilniaus katedros rūsius ir grėsusio šventovės išlikimui, ieškota lėšų bazilikai remontuoti. Arkivyskupas Jalbžikovskis 1932 m. liepos 26 d. dėl to atviru laišku kreipėsi į visuomenę, dvasininkus ir kt. Trakų dekanas jau iš Valkininkų kurijai pranešė, kad atsiliepdamas į tą arkivyskupo kreipimąsi, 1932 metais jis kaip Trakų klebonas iš karto įmokėjęs kurijai 150 zlotų. Kurijos sąskaiton 1932 m. rugsėjo mėn. vėl išsiųsta 475 zl 39 gr, o 1933 m. balandžio 8 d. – dar 68 zl 91 gr. Informuodamas apie rinkliavas bazilikos remontui atskirose dekanato parapijose, K. Maliukevičius 1933 m. rugsėjo 8 d. rašte kurijai pažymėjo: „[Nesurinkto] likučio likvidavimas priklausys nuo parapijiečių ekonominės padėties, kuri šiuo metu yra daugiausia kritiška“ (*LVTIA* 694-3-565).

Dekanui K. Maliukevičiui tekdavo spęsti, ar bent dalyvauti sprendžiant daugelį dekanato parapijų reikalų. Iliustracijos dėlei plačiau apsistosime ties viena – Varėnos parapija, beje, jauniausia visame Trakų dekanate (įsteigta 1928 m.).

Dalyvaujant K. Maliukevičiui, Varėnos parapiją 1931 m. gegužės 16 d. iš Pranciškaus Sakalausko laikinai perėmė Valkininkų klebonas Vytautas

Šikšnelis. Dekanas dalyvavo, kai 1932 m. liepos 29 d. P. Sakalauskas parapiją perdavė Stanislovui Bulai. Sakalauskas Bulai perdavė bažnyčios inventoriaus egzempliorių. Kitą 7 puslapių Varėnos bažnyčios inventorių dekanas Maliukevičius patvirtino 1932 m. lapkričio 16 d. ir tos pačios dienos raštu paprašė kurijos, kad ši, patvirtinusi inventorių pagal savo rangą, vieną dokumento egzempliorių perduotų Varėnos klebonui S. Bulai. Kurija inventorių patvirtino lapkričio 18 d. Dar vieną Varėnos bažnyčios inventoriaus nuorašą dekanas K. Maliukevičius patvirtino 1933 m. rugpjūčio 1 d. Rugpjūčio 4 d. jis pranešė vyskupijai, kad po kun. S. Bulos mirties parapiją perėmė Vytautas Šikšnelis (*LVTIA* 694-5-3357 ir 694-5-3358).

Apie būsimus parapijų perdavimus, kuriuose paprastai reikėdavo dalyvauti dekanams, kurija pastariesiems visuomet pranešdavo iš anksto. Pavyzdžiui, 1933 m. kovo mėn. Varėnoje staiga mirus S. Bulai, kurijos kancleris kovo 21 d. paprašė Trakų dekaną įsikišimo. Balandžio 26 d. arkivyskupas Jalbžikovskis Varėnos bažnyčios laikiną administravimą, dalyvaujant dekanui, liepė perimti Vyt. Šikšneliui; apie tai informuotas ir dekanas. Visiškai perimti Varėnos bažnyčią Vyt. Šikšneliui arkivyskupas įsakė gegužės 29 d.

Vilniaus vyskupas sufraganas K. Michalkevičius 1934 m. balandžio 10 d. pranešė dekanui, kad Varėnos parapijos administratoriumi paskirtas Aušros vartuose dirbęs kun. Juozas Vaičiūnas; jam reikėjo perimti bažnyčią iš Vyt. Šikšnelio, dalyvaujant dekanui, Valkininkų klebonui K. Maliukevičiui (*LVTIA* 694-5-3361; *MAB* 318-10914).

Dabartinio Varėnos rajono Lavysos kaimelio ir Merkio kairiojo kranto Milioniškių gyventojai kadaise priklausė Perlojos parapijai. Nustatčius demarkacijos liniją tarp Lietuvos ir Lenkijos, kaimai liko lenkų pusėje ir buvo priskirti prie Marcinkonių parapijos. Tačiau priklausyti Marcinkonims jie nenorėjo ir ne kartą prašė vyskupijos ir Varėnos klebono jų kaimus priskirti prie Varėnos parapijos. Motyvai: Varėnoje jų valsčius, paštas, į Varėną žymiai arčiau, ten važiuoja į turgus... Kurija 1933 m. vasario 28 d. įsakė, o gegužės 9 d. dar kartą priminė dekanui K. Maliukevičiui išsiaiškinti reikalą vietoje. Dekanas 1933 m. birželio 20 d. kurijai atportavo, jog, vykdydamas kurijos potvarkį, vietoje patikrino Lavysos ir Milioniškių gyventojų norą priklausyti Varėnos parapijai. Dekanas palaikė gyventojų pusę. Kurijos kancleris 1934 m. sausio 10 d. parašė Varėnos klebonui Vyt. Šikšneliui, kad arkivyskupas tos dienos dekretu nutarė atskirti Lavysą ir Milioniškes nuo Marcinkonių parapijos ir priskirti Varėnai; artimiausią sekmadienį apie tai reikėjo paskelbti iš sakyklos. Tą pačią dieną apie arkivyskupo sprendimą pranešta „Wiadości Archidiecezjalne“ redakcijai ir Marcinkonių klebonui; pastarasis tai irgi privalėjo paskelbti iš sakyklos (*LVTIA* 694-5-3361).

Arkivyskupas R. Jalbžikovskis 1934 m. rugpjūčio 6 d. vizitavo Valkininkų bažnyčią. Visitatio pastoralis lotyniškas blankas tą kartą užpildytas lenkiškai. Pasak jo, klebonas K. Maliukevičius paskutiniąsias rekolekcijas atlikęs Vilniuje 1933 m. liepą. Vikaras Adomas Vaicekauskas (Voicechovskis), kilęs iš Vilniaus Kalvarijų parapijos Kryžiuokų kaimo, Valkininkuose dirbo tik pirmąsias savaites – nuo liepos 13 d. Anot vizitacijos akto, bažnyčios turėta žemė buvusi tokia: 14,90 dešimtinių ariamos žemės, 8 deš. pievų, 7,15 deš. ganyklų ir 2,95 deš. miško. Bažnyčia žemę nuomojo ir iš nuomos per metus gaudavo 300 pūdų grūdų. Valdžia bažnyčiai per metus skyrė 50 kub. metrų malkų ir 10 rąstų statybai. Per vizitaciją arkivyskupas 520 žmonių suteikęs sutvirtinimo sakramentą (*MAB* 318-12032).

Mirtis Valkininkuose

Klemensas Maliukevičius mirė 1934 m. gruodžio 2-osios, sekmadienio, naktį antrą valandą nuo širdies smūgio. Šeštadienio vakarą dar buvo bažnyčioje, klausė išpažinčių, tačiau parėjęs apie 22 val. pajuto širdies priepuolius. Valkininkų vikaras A. Vaicekauskas apie klebono mirtį tuoj pat telegrafavo arkivyskupui, klausdamas, ką daryti. R. Jalbžikovskis atsakė, kad organizuoti laidotuvių artimiausiu traukiniu atvažiuos kun. P. Bieliauskas. Šis atvykęs jau rado Vaicekausko sudarytą laidotuvių komitetą, į kurį įėjo lenkų pasienio sargybos karininkai, Valkininkų policijos vadovybė, valsčiaus vaitas (viršaitis) ir kiti vietos lenkų veikėjai bei dėl akių įtraukti keli kaimiečiai lietuviai. Trakų miesto magistratas gruodžio 3 d. telegrama prašė arkivyskupo leisti K. Maliukevičių

palaidoti Trakuose. Iš Trakų į Valkininkus atvykę lenkų, karaimų ir žydų atstovai su Trakų miesto burmistru pareiškė, kad kunigo dekaną palaikmai būtų pervežti į Trakus ir čia palaidoti šalia bažnyčios. Valkininkai nesutiko. Pasak P. Bieliausko, trakiečiai buvo sumanę velionio kūną slapta pavogti ir išsivežti. Tačiau valkininkiečiai žaibiškai susiorganizavo, visai nakčiai apie bažnyčią pastatė sargybą.

Laidotuvės

Lenkų valdžiai leidus, kitą dieną į laidotuves iš Nepriklausomos Lietuvos atvyko kai kurie giminės ir 4 kunigai: Vladas Mironas iš Kauno, kanauninkas Alfonsas Varnas iš Kaišiadorių, Žaslių dekanas, Kaišiadorių vyskupijos kapitulos prelatas Matas Cijūnaitis, Vievio klebonas Juozas Mincevičius. Laidotuvėse dalyvavo beveik visi Trakų dekanato kunigai. Iš Vilniaus atvyko būrys lietuvių veikėjų. Tik iš lenkiškos Vilniaus kapitulos niekas nesiteikė atvykti!

Sumą gruodžio 4 d. laikė prel. M. Cijūnaitis, puikų gedulo pamokslą pasakė vilnietis kun. Kristupas Čibiras. Jis išryškino velionio kaip žmogaus, kaip kunigo ir dekaną, kaip lietuvių visuomenininko kilnas savybes. Lenkiškai kalbėjo Senujų Trakų klebonas Liudvikas Stefanovičius.

Nešant karstą iš bažnyčios buvo nutarta eiti šventoriuje aplink bažnyčią, kad su vainikais galėtų išsiričiuoti visos organizacijos ir delegatai. Pirmiausia neštas kryžius, po to vainikus nešė žydų delegatai, karaimai ir kiti. Buvo 35 vainikai: 26 su lietuviškais užrašais, 9 su lenkiškais – nuo Trakų miesto magistrato, Trakų valsčiaus, Trakų žydų ir karaimų bendruomenių ir kt. Vainikus su lietuviškais užrašais atnešė Valkininkų parapijos kaimų šv. Kazimiero draugijos skyriai, žemės ūkio rateliai, lietuviai mokytojai ir t. t.; buvo vainikai nuo Laikinojo Vilniaus lietuvių komiteto, Lietuvių ūkio draugijos, Šv. Kazimiero draugijos Centro valdybos ir Vilniaus šv. Zitės draugijos valdybos, Vilniaus skautų, atskirų lietuvių veikėjų... Vainiko nuo Vilniaus vyskupijos kapitulos nebuvo.

Atsisveikinimo žodį prie kapo tarė prel. M. Cijūnaitis. Lietuvių visuomenės vardu kalbėjo Laikinojo Vilniaus lietuvių komiteto pirmininkas Konstantinas Stašys. Gedulingos iškilmės baigtos „Angelas Dievo“ ir „Lietuva, tėvyne mūsų“ giedojimu. Klemensas Maliukevičius palaidotas šventoriuje, kairėje pusėje prie įėjimo (*LVTIA* 694-3-1103; *P. Bieliauskas. Valkininkų bažnyčia ir vienuolynas... (Trakai, Voruta; 2005, "Vilniaus rytojus", 1934 m. gruodžio 8 d. Nr. 96)*.

K. Maliukevičiui mirus, apie velionį gana daug rašyta to meto Vilniaus, Kauno ir Amerikos lietuvių spaudoje. Rašyta kaip apie aukštos moralės kunigą ir didelį Vilniaus krašto lietuvių visuomenės veikėją bei patriotą. Pavyzdžiui, Vilniaus laikraštis „Vilniaus rytojus“ aukščiau minėtame numeryje str. „A. a. kun. Kl. Maliukevičius“ rašė: „Ilgus metus, būdamas Trakuose, jis ne tik visa širdžia ir siela priimdavo gausias lietuvių ekskursijas, kurios kasmet vykdavo aplankyti Kęstučio sostinę, bet Velionis dalyvavo beveik visose Vilniaus lietuvių organizacijose, dalyvavo ne kaip pasyvus narys, užsimokėjęs tik nario mokesčių, bet dalyvavo veikliai susirinkimuose, posėdžiuose, pasitarimuose, visur prisidėdamas kaip tikras lietuvis, kuriam rūpi visos tautos idealai, tautos garbė. Kai Velionis susirinkimuose tuo ar kitu klausimu kalbėdavo, kai dėstydamo savo vertingas pažiūras, visi jutome, kad kalba žmogus, kurio gyslose teka lietuviškas kraujas, kurio širdis kupina Lietuvos meilės“ (straipsnis pasirašytas kriptonomu R. M.; tai laikraštyje dirbusio žurnalisto, rašytojo ir Vilniaus lietuvių visuomenės veikėjo Rapolo Mackevičiaus-Mackonio inicialai).

Kaune leistame žurnale „Mūsų Vilnius“ 1934 m. gruodžio 15 d. Nr. 24 išspausdintas straipsnis be autoriaus parašo „Valkinykuose mirė a. a. kun. Kl. Maliukevičius“. Aišku, kad straipsnis rašytas to paties asmens, kaip ir „Vilniaus rytojuje“: kelios pastraipos pakartotos žodis žodinė, o visos pasakojimas vyksta pirmuoju asmeniu. Straipsnis baigtas taip:

„Paskutinėmis žiniomis, gautomis iš Valkininkų, patyrėme, kad a. a. kan. Kl. Maliukevičiaus kapą, kaip ir daugelio kitų anksčiau, negražiai išniekino, nudraskydami nuo kapo vainikus ir kitus pagražinimus. Mūsų korespondentų pranešimu, tai padarė lenkų mokyklos mokytojo paraginti jo mokiniai. Valkininkiečiai labai tuo pasipiktinę verkia stovėdami prie brangaus lietuvių kapo“.

* * *

Išaušus pavasariui trakiečiai vėl bandė buvusį kleboną ir dekaną susigražinti į savo miestą. Dėl to



Klemenso Maliukevičiaus nuotrauka iš užsienio paso, išduoto Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos 1920 m.

Trakų parapijiečiai kreipėsi į arkivyskupiją. Palaikams ekshumuoti ir perlaidoti kurija neprieštaravo (1935 m. balandžio 8 d. kurijos atsakymas). Dargi velionio giminaitė, kunigo sesers duklė Barbora Baublienė balandžio 4 d. sutiko, kad dėdės palaikai būtų pervežti į Trakus. Tačiau Valkininkų žmonės geidė garbaus dvasininko palaikus pasilikti savo žemėje. Balandžio 19 d. jų delegacija atėjo pas kleboną Nikodemą Abaravičių, reikalaujama, kad šis sušauktų parapijiečių susirinkimą ir organizuotų komitetą Maliukevičiaus palaikams apginti. Todėl N. Abaravičius balandžio 21 d. iš sakyklos paskelbė, kad parapijiečiai išrinktų savo delegatus, kurie balandžio 23-ąją atvyktų į susirinkimą. Į susirinkimą parapijos namuose atvyko 75 delegatai. Dvi valandas trukusiame susirinkime kalbėjo 6 delegatai, paliudiję, kad velionio giminės ir pats velionis norėjęs būti palaidotas Valkininkuose. Stanislovas Versockas iš Kuršių sakė iš paties Maliukevičiaus girdėjęs, kad jis norėtų visiems laikams pasilikti Valkininkuose ir čia atsigulti amžinam poilsiui, nes grįžti į Trakus visai nenorėjo. Stanislovas Sinkevičius iš Čižiūnų kalbėjo, kad palaidoti kunigą Valkininkuose sutikę giminės. Panašiai sakė ir Čižiūnų gyventojas Motiejus Saulėnas: visa parapija žino, kad giminės sutikę velionį laidoti Valkininkuose. Anot Marijos Adlienės iš Valkininkų, atnaujinus jų parapijos bažnyčią ir sutvarkius kapines, kunigas Maliukevičius jai sakęs, kad „čia yra mano amžino poilsio vieta“. Stanislovas Urbelionis iš Pošalių paliudijo, kad visi velionio giminės per laidotuves telegramoje Vilniaus arkivyskupui metropolitui suteikto kanauninką palaidoti ten, kur jis numirė. Juozas Vilkišius iš Čižiūnų pridūrė: jeigu trakiečiai labai myli velionį, tai būtų gerai bendromis jėgomis kanauninkui pastatyti gražų paminklą. Visi delegatai sutarė buvusio jų klebono palaikų Trakams neatiduoti. Išrinktas 10-ties žmonių komitetas Maliukevičiui apginti; dar 3 asmenys išrinkti kandidatais į tą komitetą. Visos parapijos vardu susirinkimo dalyviai pareiškė sutinką, kad Maliukevičiaus amžino poilsio vietoje kuo greičiau būtų pastatytas paminklas. Jo projektas ir statybos išlaidos bus padengtos iš aukų. Susirinkimo protokolą klebonas N. Abaravičius balandžio 26 d. nusiuntė arkivyskupui (*LVTIA* 694-3-1103).

Padėti valkininkiečiams pastatyti šlifuito granito antkapį ir prisidėti aukomis nutarė Vilniaus lietuvių labdarybės draugijos valdyba. Kun. Kristupas Čibiras suredagavo įrašo tekstą:

A. a. kun. kan. Klemensas Maliukevičius, Trakų dekanas ir Valkininkų klebonas. Mirė 1934 m. XII 2 d. 58 m. amžiaus „Visiems visa padariau, kad visus išgelbėčiau“ (I Kor. 9, 22)

Brangiajam kun. klebonui ir veikliajam lietuviui Valkininkų parapijiečiai ir Vilniaus lietuviai.

Trakiečiai savo bažnyčioje įrengė K. Maliukevičiui skirtą atminimo lentą, deja, tik lenkiškai surašytą.

Klemensui Maliukevičiui mirus, laikinai vykdyti Trakų dekaną pareigas vyskupijos kurija pavedė Senujų Trakų klebonui Liudvikui Stefanovičiui (kurijos 1934 12 18 raštas).

Tęsinys kitame numeryje

Lietuvos kariuomenės atkūrimo 90-mečiui

Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris

Liudvikas Stanišauskas (1890-1920)

Gintaras LUČINSKAS, Alytus



Lietuvos kariuomenės 6-ojo pėstininkų Pilėnų kunigaikščio Margio pulko kareivių mokykla fronte, 1920 m. Nuotrauka iš Vytauto Didžiojo karo muziejaus rinkinių

Tęsins. Pradžia Nr. 4

Alytų puolė RA Pskovo divizijos II brigados 3-iasis ir 4-asis šaulių pulkai, kuriuose buvo maždaug po 1000 karių. 3-iasis šaulių pulkas puolė pagal plentą Varėna-Alytus. Į šiaurę nuo RA 3-iojo šaulių pulko puolė 4-asis šaulių pulkas. Puolančiųjų jėgų daugumą raudonarmiečiai nukreipė prieš lietuvių karius. 1-ojo pulko kuopos buvo paskubomis perginkluojamos. Atvežti iš Kauno vokiški šautuvai buvo 1888 m. modelio, kitaip užtaisomi negu rusiški. Jais naudotis kareiviai visai nebuvo įprate, ir kautynių metu vadams teko ne vienam kareiviui užtaisyti šautuvą ir mokyti šaudyti. Tai labai silpnino kareivių kovingumą, gadino jų nuotaiką. Perginkluotos ir naujai apginkluotos kuopos tuoj išvyko į paskyrimo vietas. 1-asis pulkas telefono ryšio su fronto linijos daliniais neturėjo, turėjo tik vokiečiai, tad ir žinių buvo galima gauti tik iš vokiečių štabo. Apie užpuolimą sužinota iš vokiečių husarų pulko štabo. Gauta žinių, kad lietuvių karių užtvaros iš Ulyškių kaimo pasitraukė, vokiečiai skundėsi, kad jų kairiajam sparnui gresia apėjimas. Vasario 13 d. 1 val. 55 min. iš vokiečių brigados viršininko buvo gauta žinių, kad jų kariai iš Poteronių kaimo atsitraukė į Kaniūkų kaimą, lietuvių kariai gynėsi Švobiškėse kiek galėjo, bet turėjo pasitraukti prieš puolantių raudonarmiečių didesnę jėgą. 2 val. 7 min. iš raitelio gauta žinia, kad 1-ojo pulko 1-oji ir 6-oji kuopos užima frontą prieš Venciūnus ant plento, vyksta susirėmimai su rusais, yra sužeistų kareivių, kad Kaniūkų kaimą vokiečiai aplaido ir šį kaimą užima rusai. Ryšys su vokiečiais nutrūko. Kiek vėliau kareivinių rajone pasirodė lauko postų sargybiniai, kurie papasakojo, kad raudonarmiečiai puolė didelėmis grupėmis, o vokiečiai yra apleidę savo pozicijas ir pasitraukę. Pavojus grėsė iš dešinės pusės. Pulko vadas krn. A. Juozapavičius pasiuntė 5-ąją ir 6-ąją kuopas plentu į rytus, kad pridengtų Alytų nuo raudonarmiečių puolimo, o pats išskubėjo į barą. Išvykdamas į barą, operacijos vadovavimą pavedė 1-ojo pulko štabo viršininkui krn. Julijui Čaplikui, o su savimi pasiėmė tik keletą mokomosios komandos kareivių ir vieną kulkosvaidį be stovo. Drauge su pulko vadu vyko karininkai Ignas Musteikis, Aleksandras

Svilas ir Antanas Povilaitis. Ryšiams palaikyti su pulko štabu paėmė dar kelis karinius raitelius. Krn. A. Juozapavičius ryžosi pats vietoje išsiaiškinti susidariusią padėtį, jei galima apeiti puolantių priešininkų sparną, suduoti jiems smūgį ir užkirsti plentu puolantiems raudonarmiečiams kelią. Rogėmis jis nuvyko į Venciūnų kaimą, kur susitiko su 1-osios kuopos vadu krn. P. Geniu. Iš Švobiškių kaimo lietuvių užtvara jau buvo pasitraukusi. Netrukus užtvara pasitraukė ir iš Domantonių kaimo. Naktis buvo labai tamsi, snigo. Sutelkę tik apie 40 karių, jie pradėjo žygi iš Venciūnų kaimo į priešų užnugarį, per laukus išėjo į plentą Alytus-Varėna. RA kariai jau buvo praėję pro tą vietą, tad atsidurta jų užnugaryje. Krn. A. Juozapavičiui įsakius, būrys pradėjo žygiuoti plentu Alytaus link. Nepriešus plento kryžkelės, prie Poteronių kaimo buvo pastebėta ant plento daug rusų kareivių. Suguldę savo kareivius aukštumėlėje ant plento, mūsiškiai apšaudė priešus. Jų pusėje kilo sąmyšis ir triukšmas. Paskui pasigirdo komandos, ir raudonarmiečiai pradėjo pulti. Lietuvių kariai turėjo nedaug šovinių, o be stovo kulkosvaidis sugedo, mūsiškių ugnies smūgis buvo per silpnas, kad sukeltų paniką tarp priešų kareivių. Teko trauktis atgal į Alytų (žr. schemą Nr. 2). Padalinys grįžo į Alytų auštant vasario 13 d. Mieste jau tratėjo šūviai.

Tuomet, kai 1-ojo pulko vadas su karininkais išvyko, krn. J. Čaplikas pasiuntė žvalgybą į Takniškių kaimą. 6-oji kuopa, krn. Vinco Šaudzio vadovaujama, buvo pasiūsta remti priešakinį dalinį dešiniajame sparne, plento kryptimi. 5-oji kuopa, krn. V. Skorupskio vadovaujama, užėmė kalnagūbrius ir rytus nuo kareivinių ir miško. Su 5-ąja kuopa vyko drauge ir II bataliono vadas krn. Pr. Tamašauskas. Pulko adjutantas krn. Vaclovas Žadeika su vienu raiteliu buvo pasiūstas į dešinįjį sparną ištirti, kur yra ir ką veikia vokiečių daliniai. 5-oji ir 6-oji kuopos buvo atžygiavusios netoli Venciūnų kaimo. Krn. V. Šaudzis buvo išjojęs į Venciūnų kaimą, kur rado pulko vadą krn. A. Juozapavičių. Kai RA kariai pradėjo pulti Venciūnus, krn. A. Juozapavičius įsakė krn. V. Šaudziui užkirsti kelią plentu puolantiems raudonarmiečiams ir nurodė, kurią vietą užkirsti. Kai krn. V.

Šaudzis sugrįžo prie kuopos ir pradėjo vykdyti gautąjį uždavinį, pasirodė, kad raudonarmiečiai jau pirmiau yra pasiekę kalnagūbrį, kurį jis su kareiviais turėjo užimti. 5-oji ir 6-oji kuopos gynėsi vietoje prie miškelio. Betgi raudonarmiečiai apėjo 5-osios ir 6-osios kuopų dešinįjį sparną ir privertė jas trauktis; kuopos traukėsi į Alytų, paskui į Nemuno kairįjį krantą (žr. schemą Nr. 3).

Krn. V. Žadeikai pavyko išsiaiškinti, kad Kaniūkų kaime vokiečių nebėra ir kad vokiečiai Kaniūkų kaimo nesistengė ginti, o tik trumpam čia buvo sustoję, paskui pasitraukė iš Alytaus kareivinių Seirijų link. Traukiantis vokiečiams, tarp jų buvo nukautų ir sužeistų. Dalies sužeistųjų net nesuskubo evakuoti, juos paliko Alytaus ligoninėje. Kodėl vokiečiai pasitraukė, neaišku.

Tuomet krn. J. Čaplikas pasiuntė krn. Zenono Gerulaičio vadovaujamą mokomąją kuopą (apie 30 kareivių) užimti Kaniūkų plento tiltą per Nemuną ir neleisti RA karių į kairįjį Nemuno krantą. Kuopa iki tilto nepriejo, nes tiltą jau buvo užėmę raudonarmiečiai ir, perėję į kairįjį Nemuno krantą, veržėsi į Alytų. Krn. Z. Gerulaičiui sustiprinti buvo pasiūsta 30 kareivių iš 7-osios kuopos ir įsakyta laikytis kiek galima ilgiau prie kapinių kairiajame Nemuno krante. Tačiau greitai ir iš ten reikėjo trauktis.

Padėtis fronte darėsi įtempta. Nuo Takniškių kaimo, kur pirmiau buvo ramu, pradėjo pulti raudonarmiečiai. Kai jau visai prašvito, buvo panaudotas visas 1-ojo pulko rezervas, o raudonarmiečiai be perstojo vis puolė. Buvo susigriebta vežti pulko turtą į Likiškių kaimą. Anksčiau pulkas turto neevakavo, nenorint sukelti panikos tarp žmonių, esą jis apleidžia Alytų. Transporto priemonių buvo mažai, ir viską išvežti iš karto nebuvo galima. Kareivinėse liko nemažai šautuvų, tik pulko ligoninė suskubo išgabenti vertingesnį turtą ir visus sužeistuosius bei ligonius. Mieste prasidėjo šaudymas.

Tuo metu su karininkais ir kareiviais grįžo 1-ojo pulko vadas krn. A. Juozapavičius. Kareivinės jau buvo raudonarmiečių apšaudomos, taip pat ir tiltas per Nemuną. Matydamas beviltišką padėtį, krn. A. Juozapavičius ryžosi gelbėti ginklus, kurie buvo gauti išvakarėse. Tie ginklai buvo neįkainojamas turtas. Bandant prasiveržti per tiltą su dviem ginklų prikrautais vežimais, krn. A. Juozapavičius buvo priešų nukautas. Tai nutiko vasario 13 d., apie 8 val. ryto. Antanas Juozapavičius buvo pirmoji Lietuvos kariuomenės karininkų auka.

1-asis pėstininkų pulkas pradėjo trauktis. Tie, kurie perėjo tiltą, pasitraukė Simno link, o vėliau į Marijampolę. Vadovaujant krn. J. Čaplikui, į Marijampolę atžygiavo 10 karininkų ir 150 kareivių. Kairiojo sparno daliniai, kurie perėjo per užšalusį Nemuną, pasitraukė pro Balbieriškį Prienų link ir vasario 13 d. Jiezne prisijungė prie krn. Stasio Zaskevičiaus vadovaujamo husarų dalinio. Į Jiezną pasitraukė 12 karininkų ir 245 kareiviai. Jiems vadovavo II bataliono vadas krn. Pr. Tamašauskas. Kautynėse žuvo 1 karininkas ir keletas kareivių, apie 20 kareivių pateko į raudonarmiečių nelaisvę, kai kurie vėliau iš jos pabėgo.

Naktį iš vasario 14 į 15 d. prie Alytaus atvažiavo šarvuotas vokiečių traukinys su pėstininkais ir daugiau naujų vokiečių dalinių. Atvyko čia ir viena 1-ojo pulko



Lietuvos kariuomenės karių grupė, grįžusi iš lenkų nelaisvės, 1920 m. Nuotrauka iš Vytauto Didžiojo karo muziejaus rinkinių

kuopa. Drauge su vokiečiais ji puolė ir atsiėmė Alytų, vėl pastatė sargybas Domantonių-Venciūnų-Ulyškių riboje. Bolševikų pastangos užimti Kauną ir nuversti vyriausybę žlugo. RA Pskovo divizijos daliniai užėmė barą Lyda-Varėna-Perloja-Daugai-Stakliškės-Jieznas-Žasliai-Pagelaziai-Bugonys. 1-ojo pulko sargybiniai šio fronto ruože buvo į rytus nuo Alytaus: Poteronyse, Švobiškėse, Domantonyse, Venciūnuose, Ulyškiuose. Pulko kareiviai ėjo sargybą, gynė miestą nuo įsiveržimų, rengėsi didesnėms kovoms.

1919 m. kovo 4 d. 1-ojo pulko 5-osios kuopos 25 kareiviai, tarp jų ir Liudvikas Stanišauskas, buvo nusiųsti į tarnybą Kalvarijos miesto komendantų žinion. Nuo 1919 m. kovo 4 d. iki liepos 23 d. Liudvikas Stanišauskas tarnavo Kalvarijos komendantūroje (intendantūroje), o nuo liepos 24 d. iki gruodžio 7 d. tarnavo Marijampolės karo komendantūros kuopoje. Tarnaudamas šioje komendantūroje dirbo valdiškus darbus, ėjo sargybą palaikant tvarką mieste, gaudė plėšikus, saugojo valdišką turtą ir sandėlius, rugpjūčio 15-18 dienomis lydėjo areštuotus nusikaltėlius į Kauno kalėjimą, spalio 20-23 dienomis vyko į Veiverius kareivių mobilizacijos reikalais. 1919 m. rugpjūčio 27 d., vadovaujami krn. Juozo Kalėdos, 19 komendantūros kareivių, tarp jų ir L. Stanišauskas, kartu su I atsargos batalionu, kuriam vadovavo krn. Antanas Kemėžis, išvyko į frontą ties Seiniais su lenkais. Rugpjūčio 28 d. L. Stanišauskas dalyvavo mūšyje užimant Seinus. Kautynėse su lenkais buvo sužeisti 32 kareiviai, 17 dingo be žinios. Į Marijampolę grįžo rugsėjo 7 d. 1919 m. lapkričio 1 d. 40 Marijampolės komendantūros kareivių, tarp jų ir Liudvikas Stanišauskas, vadovaujamų krn. J. Kalėdos, išvyko į Lazdijus Seinų komendantų žinion saugoti demarkacinę Lietuvos - Lenkijos liniją. Iš Kapčiamiesčio gruodžio 5 d. sugrįžo į Marijampolę. Gruodžio 7 d. L. Stanišauską kartu su dar 21 kareiviu iš Marijampolės komendantūros išsiuntė Kauno Etapo komendantų žinion, kur jis tarnavo iki 1920 m. vasario 9 d.

Nuo 1920 m. vasario 10 d. L. Stanišauskas tarnavo 6-ojo pėstininkų Pilėnų kunigaikščio Margio pulke, 2-ojoje kuopoje. Vasario 21-23 d. 6-ojo pulko 2-ojoje kuopoje jis dalyvavo malšinant bolševikų agitatorių suorganizuotą Kauno igulos Panemunėje stovintį Artillerijos pulko ir II atsargos bataliono ginkluotą kareivių sukilimą, kurio tikslai buvo panaudojus sunkia ekonomine ir politine Lietuvos padėtimi nuversti vyriausybę ir sugriauti atsikuriančios nepriklausomos Lietuvos valstybę.

Tęsins kitame numeryje

Geležinkelių apsaugos (6-asis batalionas)

Dr. Arūnas BUBNYS, Vilnius

Tęsinys. Pradžia Nr. 5

Bataliono 1-os kuopos vadas ltn. Bronius Balčiūnas 1941 m. lapkričio 1 d. buvo perkeltas tarnauti į Savisaugos dalių Vilniaus apygardos štabą, ltn. Jonas Petrulionis paskirtas bataliono 1-os kuopos vadu, o ltn. Juozas Tarasevičius priimtas į batalioną ir paskirtas 4-os kuopos vado padėjėju.²⁷ Kpt. Jonas Jackūnas 1941 m. lapkričio 8 d. buvo priimtas tarnauti į Geležinkelių apsaugos batalioną ir paskirtas bataliono ūkio karininku.²⁸ 1942 m. rugpjūčio 1 d., likvidavus Vilniaus apygardos savisaugos dalinių štabą, į 6-ąjį batalioną buvo atkelti ltn. Kazys Jankūnas (1943 m. gegužės 24 d. tvarkos policijos vado Lietuvoje įsakymu jis buvo perkeltas į naujai formuojamą 253-ią lietuvių policijos batalioną), viršila Vladas Pakalnis ir jaun. psk. Jonas Vilimas.²⁹

Kaip ir kituose lietuvių policijos batalionuose, 6-ajame batalione buvo vokiečių ryšių karininko štabas (jame iš viso dirbo 7 vokiečių policininkai). 1943 m. rugpjūčio 8 d. žiniomis vokiečių ryšių karininku batalione buvo kpt. Georgas Kühnas.³⁰

Bataliono nuostoliai

Pirmieji dezertyravimo atvejai buvo užfiksuoti jau 1941 m. vasarą. 1941 m. rugpjūčio 4 d. iš Varėnos pasišalino 1-ojo ruožo eilinis Povilas Paliulis. 1941 m. rugpjūčio 6 d. iš atostogų negrįžo 3-iojo ruožo eilinis Jonas Raziulis.³¹ 1941 m. rugpjūčio 20 d. iš bataliono pasišalino 1-ojo ruožo eilinis Pranas Janušauskas, rugpjūčio 21 d. -4-ojo ruožo eilinis Vincas Norkus.³² 1941 m. rugpjūčio 27 d. iš bataliono pasišalino 2-ojo ruožo eilinis Antanas Šakalys.³³ Antros kuopos eilinis Kostas Navardauskas buvo paleistas atostogų ir privalejo grįžti į batalioną 1941 m. lapkričio 19 d., tačiau į tarnybą negrįžo.³⁴

1942 m. rugsėjo 6 d. dezertyravo bataliono 3-ios kuopos kareivis Kostas Ulvinas.³⁵ 1942 m. rugsėjo 16 d. pasišalino bataliono štabo viršila Jo-



Broliai Andrius ir Apolinaras Naujokai iš Kėdainių valsčiaus. Turinas (Italija), 1945 m. vasario 10 d.



Kritusieji laidojami vietoje. 1945 m. Italija

nas Apolainis.³⁶ Dezertyravimo atveju ypač padaugėjo 1943 metais. 1943 m. kovo 12 d. iš bataliono pasišalino eilinis Vladas Dranginis, gegužės 5

d. - eilinis Jonas Byras, birželio 19 d. - eilinis Antanas Bauža, liepos 13 d. - eilinis Petras Zarauskas, rugsėjo 11 d. - vyr. ltn. T. Janukėnas, lapkričio 7

d. - eilinis Jonas Lukoševičius.³⁷ 1943 m. liepos-rugsėjo mėnesiais buvo paskelbta 322 lietuvių policijos batalionų dezertyrų paieška, tarp jų septyni buvo iš 6-ojo bataliono.³⁸

SS ir policijos teismas Kaune 1943 m. liepos mėn. už dezertyravimą 6-ojo bataliono eilinį Joną Narvydą nuteisė 1 metams ir 3 mėn. sunkių darbų kalėjimo. Nuteistasis buvo išsiųstas į Salaspilio koncentracijos stovyklą prie Rygos.³⁹

1942 m. sausio 28 d. Vilniaus apskrities Kalabariškių kaime vietiniai gyventojai mirtinai sužeidė bataliono eilinį Stasį Miciūną. Pakeliui į Šumsko ligoninę sužeistasis karys mirė.⁴⁰ 1942 m. spalio 17 d. Pasmalvės geležinkelio stotyje partizanai nušovė 6-ojo bataliono kareivius Juozą Tamošauską ir Stasį Janošonį. Iš žuvusiųjų taip pat buvo paimti asmens liudijimai ir ženklai (numeriai 485 ir 537).⁴¹ 1943 m. vasarą žuvo eilinis Viktoras Lebednikas.⁴² 1943 m. liepos 25 d. geležinkelių avarijoje Kaišiadoryse žuvo bataliono 4-os kuopos eilinis Antanas Vielius.⁴³ 1943 m. gruodžio 13 d. lenkų ūkininkas Jašiūnų valsčiuje iš pasalų nužudė pas jį užėjusį bataliono eilinį Mykolą Jankų.⁴⁴ 1944 m. sausio 8 d. partizanai nukovė 6-ojo bataliono eilinį Bronių Bartkų.⁴⁵ 1944 m. sausio mėnesį sovietiniai partizanai nukovė eilinį Juozą Svitojų.⁴⁶ 1944 m. vasario 19 d. nuo žaizdų Vilniaus karo ligoninėje mirė 6-ojo bataliono jaun. ltn. Juozas Zigmantas. Jis buvo sunkiai sužeistas sovietinių partizanų Vievio apylinkėse.⁴⁷ Vokiečių tvarkos policijos vadas 1944 m. kovo 5 d. įsakyme paskelbė, kad kovoje su bolševikais žuvo 6-ojo bataliono kariai Juozas Stropus, Julius Stebrys ir Petras Skauda.⁴⁸ 1944 m. birželio 12 d. žuvo eilinis Juozas Malickas.⁴⁹ Taigi 6-asis batalionas patyrė gana skaudžius nuostolius - eidami tarnybą žuvo keliolika bataliono karių. Tokius nuostolius sąlygojo bataliono karių tarnybos vieta. Kaip žinome, sovietinių partizanų vienas svarbiausių veiklos uždavinių buvo geležinkelių ir kitų komunikacijų sprogdinimas ir gadinimas. Kadangi bataliono kariai saugojo geležinkelius, jiems dažnai tekdavo atremti partizanų antpuolius, o tai lėmė ir neišvengiamas netektis.

Pabaiga

²⁷ Savisaugos dalių Vilniaus apygardai įsakymas Nr. 1 (1941 11 03), *ibid.*, b. 261, l. 52-53.

²⁸ Vilniaus apygardos savisaugos dalims įsakymas Nr. 10 (1941 11 20), *ibid.*, b. 261, l. 35-36.

²⁹ Vilniaus apygardos savisaugos dalims įsakymas Nr. 113 (1942 08 05), *ibid.*, ap. 2, b. 235, l. 21; Vokiečių tvarkos policijos vado Lietuvoje 1943 05 24 d. įsakymas, *ibid.*, f. R-1018, ap. 1, b. 96, l. 92.

³⁰ Vokiečių ryšių karininko štabo 6-jame batalione narių sąrašas, *ibid.*, ap. 2, b. 252, l. 27.

³¹ Savisaugos tarnybos dalims įsakymas Nr. 7 (1941 08 23), *ibid.*, ap. 2, b. 226, l. 115-118.

³² Savisaugos tarnybos dalims įsakymas Nr. 14 (1941 09 12), *ibid.*, b. 261, l. 100.

³³ Vilniaus savisaugos tarnybos dalims įsakymas Nr. 11 (1941 09 06), *ibid.*, b. 226, l. 106.

³⁴ Vilniaus apygardos savisaugos dalims įsakymas Nr. 23 (1941 12 08), *ibid.*, ap. 2, b. 261, l. 14-15.

³⁵ Ltn. Ziesche pranešimas. Be datos, *ibid.*, f. R-693, ap. 2, b. 26, l. 461.

³⁶ 6-ojo bataliono štabo 1942 09 22 d. raštas Vilniaus m. policijos vadui, *ibid.*, f. R-693, ap. 2, b. 26, l. 435.

³⁷ 1943 m. vokiečių policijos įsakymai dėl 6-ojo bataliono dezertyrų suėmimo, *ibid.*, f. R-691, ap. 1, b. 68, t. 1, l. 89, 108, 176; *ibid.*, b. 77, l. 91; *ibid.*, f. R-682, ap. 1, b. 2, l. 3, 34.

³⁸ Vokiečių policijos įsakymai dėl lietuvių policijos batalionų dezertyrų suėmimo, LCVA, f. R-691, ap. 1, b. 77.

³⁹ Vokiečių tvarkos policijos vado Lietuvoje 1943 07 22 d. įsakymas Nr. 6, LYA, f. K-1, ap. 45, b. 1848, l. 150.

⁴⁰ R. Zizas, Lietuvių savisaugos (apsaugos) batalionų karių nuostoliai Vokietijos-SSRS karo metu (1941-1945), *Karo archyvas*, t. XIX, V., 2004, p. 305.

⁴¹ Policijos majoro Darmscho 1942 12 03 d. raštas Vilniaus m. policijos vadui, *ibid.*, f. R-689, ap. 1, b. 87, l. 54.

⁴² R. Zizas, *op. cit.*, p. 299.

⁴³ R. Zizas, *op. cit.*, p. 338.

⁴⁴ R. Zizas, *op. cit.*, p. 285.

⁴⁵ R. Zizas, *op. cit.*, p. 270.

⁴⁶ R. Zizas, *op. cit.*, p. 328.

⁴⁷ R. Zizas, *op. cit.*, p. 340.

⁴⁸ Vokiečių tvarkos policijos vado 1944 03 05 d. įsakymas, *ibid.*, f. R-659, ap. 1, b. 6, l. 108, 108 a. p.

⁴⁹ R. Zizas, *op. cit.*, p. 302.



Lietuviai kariai Italijoje, 1945 m. Vienas iš jų - Jonas Garnys

Nuotr. iš „Vorutos“ laikraščio archyvo

Lietuvos parapijų istorijos

Baigta Alantos šv. apaštalo Jokūbo bažnyčios restauracija

Monika VIRVIČIŪTĖ-RYBELIENĖ, Povilas VIRVIČIUS, Vilnius



Renovuota Alantos bažnyčia iš tolo šviečia pasitinkama svečius

Vasario mėnesį Alantoje baigti daugiau nei penkerius metus trukę Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčios restauravimo darbai. Bažnyčia pradėta restauruoti dar 2003-aisiais metais. Per šiuos metus buvo atlikti fasado restauravimo, stogo ir bokšto avarinės būklės pašalinimo darbai: sutvirtintos bokšto ir stogo konstrukcijos, pakeista jų danga, renovuoti bei restauruoti kryžiai, sutvarkyti bokšto laiptai. Šiems darbams atlikti Kultūros paveldo departamentas skyrė 953 tūkst. litų. Naujoms stiklinėms durims lėšas skyrė rėmėjas. Dabartinė neoromantinio stiliaus mūrinė bažnyčia buvo pastatyta 1909 m. klebono Domininko Vainausko iniciatyva.

Kam dovanota Alanta?

Žinių apie senovės Alantą šykštoka, gal dėl to, kad ji nesuvaldino ypatingo vaidmens Lietuvos istorijoje, nors ir buvo svarbių kelių kryžkelėje. Stinga žinių ir apie miestelio išikūrimą. Rašytiniuose šaltiniuose minima, kad miestelis buvęs maždaug 4 kilometrų į pietryčius nuo dabartinio, prie Alantėlės upelio. „Tarp Antaliežių kaimo ir Pakryžės vienkiemo yra Alantos kalnelis, ant kurio, pasakojama, ir buvęs Alantos miestelis“. Dabartinio miestelio vietoje gyvenvietė tegalėjo kurtis tik pastačius bažnyčią, bet dauguma gyvenamųjų namų ir prekybos centras atsirado tik XIX a. II pusėje. Įtvirtintos gyvenvietės ir piliakalniai gelbėjo lietuvių nuo dažnų kalavijuočių ir kryžiuočių užpuldinėjimų. Nuo jų kentėjo ir Alantos apylinkių valstiečiai. Istorikas Antanas Tyla mano, kad per šiuos antpuolius nukentėjo ir Alanta, nes per ją ėjo kelias nuo Utenos į Balninkus ir nuo Giedraičių per Videniškį į Alantą, Anykščius. Manoma, kad Alantos kryžiuočiai aplenkė negalėjo, todėl, būdama pagrindinių senųjų Lietuvos kelių kryžkelėje, išgyveno svarbiausius Lietuvos įvykius.

XIII a. susikūrus vieningai Lietuvos valstybei, Lietuvos didieji kunigaikščiai ėmė dosniai dalinti žemes su valstiečiais savo bendražygiams ir didikams, o vėliau ir vyskupams, vienuolynams. Ypač nuo Vytauto laikų bajorų teisės stiprėjo ir laisvieji valstiečiai imami versti baudžiauninkais. Yra žinoma, kad XV a. Didysis Lietuvos kunigaikštis Vytautas Alantą yra padovanojęs savo broliui Žygimantui Kestutaičiui, o Žygimantas 1436 m. Alantą padovanojo didikui Kristinui Astikui. Tai pirmasis Alantos paminėjimas rašytiniuose šaltiniuose. K.

Astikas laikomas dviejų senovės lietuvių giminių - Astikų ir Radvilų proseneliu. A. Tyla teigia, kad Kristinas Astikas buvo vienas žymiausių Vytauto, Žygimanto Kestutaičio, Kazimiero bendražygių. Kai kurie lenkų istorikai tvirtino, kad Astikai kilę iš Traidenio brolio Sirpučio ir spėja Astiko prosenelius buvus Kernavės kunigaikščiais. Prof. I. Jonynas manė, kad Astikas buvo paprastas bajoras, kilęs iš Astikų kaimo, esančio į šiaurę nuo Kernavės ir Vytauto apdovanotas žemėmis. Švitrigailos ir Žygimanto karų metu Astikas buvo Žygimanto pusėje ir už tai, matyt, jam padovanoja Alantą. Savo ruožtu, K. Astikas Alantą testamentu užrašė savo žmonai Onai. Matyt, valdant Astikams, Virintos upės vingyje buvo pastatyti dvaro rūmai, kurie turėjo pilies paskirtį.

Nuo pakelės akmens iki didingo šventoriaus

Būtent su Astikų vardu yra susijęs ir Alantos bažnyčios, parapijos atsiradimas. Šaltiniuose minima, kad „Didikas Astikas į dvarą atsivežė kunigą ir pamaldoms pastatė bažnytelę jau tada, kai Lietuvos kunigaikščiai jam padovanojo Aluntos apylinkes. Jis įsakė užmiršti senuosius dievaičius ir sekmadieniais čia ateiti pasiklausyti šv. Mišių ir naująjį Dievą garbinti. Kunigas buvo kartu ir Astiko dvasiškis. Jis žmones mokė tikėjimo, klausydavo išpažinčių, krikštydavo vaikus, laidodavo“ (K. Girnius). Jau 1522 m. Vilniaus vyskupo vizitatorius įvardija Alantos parapiją. Kur buvo senoji, greičiausiai medinė, bažnyčia sunku pasakyti. Ji galėjo būti kažkur netoli dvaro. Jokūbas Astikas, Mstislavo vaivada, sumanė pastatyti naują mūrinę bažnyčią. Vieta buvo parinkta ant aukščiausios kalvos. Bažnytiniai dokumentai mini, kad bažnyčią pastatė Jokūbas Astikas 1534 m. 1538 m. minimas pirmasis Alantos klebonas Mikalojus Cyrkovskis. Bažnyčios globėju buvo paskelbtas apaštalas Jokūbas, kurio diena švenčiama liepos 25-tą. Bažnyčia buvo 26 m ilgio ir 9 m pločio. Sienos ir grindys iš plytų, stogas lentų, lubos ir penki altoriai mediniai. Vėliau bažnyčia plėtėsi: pristatytos Šv. Kazimiero ir Šv. Mykolo koplyčios. 1827 m. klebonas Antanas Mažeika dar 7 m. bažnyčią pailgina ir pastatas įgauna kryžminę formą. 1904 m. apie bažnyčią imta kasti gilius griovius naujos bažnyčios pamatams. 1906 m. kovo 31 d. senąją bažnyčią, kuri tikintiesiems tarnavo 372

metus, nugriovė.

Apie naujosios bažnyčios statybą daugiausiai medžiagos surinko ir užrašė kunigas Kazimieras Girnius. Knygoje „Mano miela Aluntos parapija“ (1983 m.) ir leidinyje „Alunta“ (1995 m.). Knygelėse rašoma apie Alantos bažnyčios statybą ir pirmuosius veiklos žingsnius. „Statyti naują bažnyčią pasiūlė vyskupas Gasparas Felicijonas Cirtautas, vizituodamas Alantos parapiją 1898 m. Jo nuomone, bažnyčia esanti dar tvirta, bet parapijai per maža. Lemiamą žodį tarė patys parapijiečiai. Dauguma palaikė naujos bažnyčios statybą, dalis nenorėjo išlaidų, o kai kurie Antakščių gyventojai pareiškė norą priklausyti Skiemonių parapijai, nors ši - dvigubai toliau. Iš pradžių naujos bažnyčios statybai prieštaravo ir dvarininkas Pac-Pomarnackis, bet pamatęs, kad reikalai eina sklandžiai, nusileido: davė miško ir sutikimą naudotis plytine, kuriai tiekė ir kurą. Statyti bažnyčią 1902 m. vyskupas į Alantą atsiunčia kleboną Domininką Vainauską, kuris tuoj pat imasi darbo. Domininkas Vainauskas (1859-1923) gimė Joniškio valsčiuje, kunigavo Šiluvoje, Viduklėje, Žaiginyje. Į Alantą paskirtas 1902 m. vasario 21 d. Klebonas buvo vidutinio ūgio, mėgo griežti smuiku, taisyti laikrodžius. Iškalbos neturėjo, bet ūkio darbais labai rūpinosi, išlaikė 30 hektarų ūkį, sutelkė parapijiečius bažnyčios statybai ir pats jai vadovavo.



Senoji Alantos bažnyčia

Palaidotas šventoriuje. Bažnyčios projektui paruošti dar 1902 m. pasitelkiamas švedų kilmės Liepojos architektas Strandmanas, pasirašęs Kuencelio vardu. Bažnyčia suprojektuota kryžiaus formos su apvalia apside (galu prie altoriaus), 44 x 21 m dydžio, mūrinė, mišraus, romantiško stiliaus su dviem plačiais bokštais (7x7 m), trimis navomis. Nuo bokšto kryžiaus iki žemės - 51 m. Sienų aukštis - 12,5 m. Plotis su koplyčiomis - 34 m. 1904 m. liepos 26 d. parapijiečiai aplink senąją bažnyčią pradėjo kasti pamatus naujai. 1906 m. kovo 13 d. senoji bažnyčia buvo nugriauta. Nuo tada 3,5 metų pamaldos vykdavo kelių kambarių špitolėje, kurioje, žinoma, žmonės netilpdavę. Plytas bažnyčios statybai gamino dvi parapinės ir viena Pac-Pomarnackio plytinė. Rangovui - Jonui Miliutavičiui iš Kreslaujos (Latvija) - už senosios bažnyčios sugriovimą, mūro darbus ir stogą sumokėta 14 850 aukso rublių. Tokiai didelei statybai ir plytų degimui reikėjo daug miško medžiagos. Taigi buvo nupirktas 2 ha miško iš Skritakalnio vienkiemio ir 10 ha iš Adomo Kuktos. Vėliau miško medžiaga prisidėjo ir dvarininkas Pac-Pomarnackis. 1909 m. lapkričio 29 d. pamaldos pradėtos laikyti



Dabartinio kunigo S. Sudento bažnyčiai dovanotas paveikslas

naujoje bažnyčioje. Iki darbų galo buvo dar toli, bet melstis jau galima: stogas uždėtas, presbiterija ištinuota, laikinai pastatytas senosios bažnyčios altorius, sudėtos grindys. Iki 1912 m. išigyjami varpai, bažnyčia tinkuojama iš lauko ir iš vidaus, užbaigiama bokštų statyba. Petras Sabaliauskas iš Juotiškių kaimo įtaiso didįjį - 2132 svarų - varpą, kainavusį 1 057 aukso rublius. Jam duotas šv. Petro vardas. Varpas papuoštas vynuogių ir

vijoklių raižiniais, šv. Petro reljefiniu atvaizdu. Kitą varpą, svėrusi 1010 svarų, paaukoja Jonas Mačionis iš Krivičių vienkiemio. Jis paskirtas Šv. Marijos Nekaltai Pradėtosios garbei. Varpo kaina - 640 aukso rublių. Trečią - 550 svarų - varpą padovanojo Kazimieras Žigelis ir Ignacas Karvelis. Apie varpų išlikimą savo atsiminimuose rašo vargonininkas Jonas Vžesniauskas-Viržonis: „Prieš užeinant vokiečiams buvo įsakta nuimti varpus išvežimui. Į Alantą pagal nurodymą buvo atgabenti ir kitų bažnyčių varpai. Atėjo pas tėvelį (zakristijoną) maršalka Antanas Jakučionis ir sako: reikia ką nors daryti, kad naujus varpus paslėpus. Pažiūrėjo, kad bažnyčios svirnely yra 3 seni varpai ir nutarė naujuosius, kurie buvo nuimti ir gulėjo čia pat šventoriuje, užkasti - didesnį į vieną duobę, o kitus į kitą. Jų vieton išvoliojom 3 senus. Už poros dienų išvežė tuos visus varpus, o vienas varpas, Traupio, kažkaip pasiliko. O jau artinasi vokiečiai, įvertėm į ratukus ir paslėpėm kapinėse. Vokiečiai tardė tėvelį dėl varpų, bet nieko neišgavo. Kuomet pasibaigė karas, tuomet sujudo ir iškėlė.

Laimono Tapino knygos pristatymas

Aušra KUSAITĖ, Vilnius



Laimonas Tapinas dalijo autografus

Laimonas Tapinas (g. 1944 m.) – rašytojas, žurnalistas, kino istorikas ir kritikas. 1970 m. Vilniaus universitete (VU) baigė žurnalistiką. Dirbo įvairiose redakcijose, nuo 1977 m. dėstė VU Žurnalistikos katedroje. 1978 m. Leningrado (Sankt Peterburgo) Teatro, muzikos ir kino institute apgynė disertaciją menotyros mokslų kandidato laipsniui. 1984 m. suteiktas docento vardas. 1984–1991 m. buvo Radijo ir televizijos Žurnalistikos katedros vedėjas. 1991 m. inicijavo abiejų Istorijos fakulteto Žurnalistikos katedrų reorganizavimą į Žurnalistikos institutą ir aktyviai dalyvavo steigiant VU Komunikacijos fakultetą (KF). 1991–1992 m. buvo VU KF Žurnalistikos instituto direktorius, 1992–1995 m. – Lietuvos radijo ir televizijos generalinis direktorius. 1995 m. įkūrė Lietuvos žurnalistikos centrą ir jam vadovavo.

Už knygą „Iliuzijų mugėje“ 1984 m. apdovanotas Lietuvos žurnalistų sąjungos premija. 2002 m. už knygą „Prarasto laiko nebūna“ tapo V. Gedgaudo, o 2005 m. – J. Tumo-Vaižganto premijų laureatu. 2007 m. apdovanotas Lietuvos žurnalistų sąjungos medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“.

Vilniaus rotušėje vasario 23 d. buvo pristatyta nauja jo knyga „Laiškanešys, pasiklydęs dykumoje: Vytauto Žalakevičiaus gyvenimo ir kūrybos pėdsakais“. Renginyje kalbėjo literatūrologė prof. Vanda Zaborskaitė, rašytojas Stasys Kašauskas, menotyrininkė Gražina Erlickaitė, poetas Valdemaras Kukulas. Muzikavo Sonata ir Rokas Zubovai.

Gyvenimo trise kūdikis – dešimtoji knyga

„Ar jau visi ragavote chereso?“ – tokiu klausimu tą vakarą Vilniaus rotušėje į susirinkusius kreipėsi simpatinga vakaro vedėja. Ir paaiškino: „Ne bėda, vakarui pasibaigus visi būtinai paragausime gėrimo, kurį mėgo knygos herojus Vytautas Žalakevičius“. Taip ir buvo: ir paragavome, ir pabendravome, ir daug gražaus sužinojome. O kaip gi kitaip – Į Laimono Tapino knygos apie V. Žalakevičių su-tiktuves susirinko ne atsitiktinė publika. Garbingiausiose vietose sėdėjo jo kurtuose filmuose vaidinę aktoriai, režisieriai, kuriems yra tekę kartu dirbti, artimieji, na, ir, be abejo, paties Laimono plunksnos gerbėjai.

Jau tapo įprasta, kad Laimono Tapino knygų pristatymus veda ištikima

gyvenimo ir kūrybos palydovė Violeta Tapinienė. Štai ir ši kartą ji vakarą pradėjo gana žaismingai išsitar-dama, kad kurį laiką jiems teko gyventi tarytum trise, kartu su knygos herojumi Vytautu Žalakevičiumi, su neeilinio talento kūrėju, daugiaplane asmenybe, visą gyvenimą ieškojusi savęs tarp kitų, tarp valdžios ir draugų, su sau reikliu žmogumi, kuris prieš išeidamas iš gyvenimo išsitaręs: „Aš visą gyvenimą kankinau save ir kitus, bet taip ir nepadariau nieko, ką galėjau, mokėjau ir privalėjau padaryti“. Taip save ir savo kūrybą nusakė režisierius, sukūręs jau seniai klasika tapusius filmus „Adomas nori būti žmogumi“, „Vienos dienos kronika“, „Niekas nenorėjo mirti“, „Visa teisybė apie Kolumbą“, „Tas saldus žodis – laisvė“, „Kentaurai“ (pastaruosius du – Maskvoje), „Nepažįstamo žmogaus pasakojimas“, „Savaitgalis pragare“, „Žvėris, kylantis iš jūros“...

Taigi trise... Violeta, Laimonas ir... Vytautas. Juk reikėjo ne tik perversti begalę archyvų, bet ir, norint turimai medžiagai suteikti meninės publicistikos formą, teko svarstyti detales, modeliuoti situaciją, pokalbius... O rezultatas, pasak Violetos, ne visada priimamas vienareikšmiškai: jau knygai išvydus pasaulį, pasigirdo replikų, esą ne tos spalvos kaklaraištis ryšėtas arba ne tas žodis konkrečioje aprašomoje situacijoje ištartas... Tuo tarpu į klausimą, ar išleidus savo herojų į platųjį pasaulį ir pagaliau likus dviese tapo geriau, Violeta neskuba atsakyti. O ir vėliau nuskambėjęs atsakymas palieka erdvės spėlionėm, kad netrukus jie vėl išleis kokį literatūrinį inamį (jeigu dar jo neturi).

Tuo tarpu galima spėlioti, ar pats rašytojas jau yra išsivadavęs iš savo herojaus kerų. Ypač, kai regi, su koku didžiausiu dėmesiu, susikaupęs kartu su visais stebėjo kino kadrus, kuriuose nufilmuotas Vytautas Žalakevičius. Sakytum, dar neatsiplėšė nuo tos asmenybės, dar tikisi sužinoti, patirti, pajauti. Arba kai klausaisi, kaip su jauduliu, su vidine šypsena, su jam būdinga saviironija pasakojo, kaip pirmą kartą, pasak jo, būdamas dar „žalias“, bet jau tuomet prestižiniame „Švyturyje“ dirbantis žurnalistas, ėmė savo pirmąjį interviu iš... paties Žalakevičiaus. Mat pirmoji pažintis baigėsi tragikomiškai: spausdindami straipsnį redakcijoje supainiojo parašus po aktorių Budraičio ir Adomaičio nuotraukomis. Istorija pateko į knygos anekdotinių atsitikimų skyrių. O abu aktoriai atsistoje pasirodė publikai ir neprieštaravo, kad vakaro vedėja su šypsena replikavo, jog dabar juos jau būtų galima sumaišyti.

Išskirtinis vakaro bruožas tas, kad pristatant šią knygą daugiausiai buvo kalbama ne apie jos autorių, bet apie knygos herojų. Matyt, tokia buvo ir Tapinų valia, matyt, to laukė gausiai susirinkę nuoširdūs kultinio režisieriaus gerbėjai, jo sekėjai. Neįmanoma žodžiais perduoti, su kokia meile aktorius Budraitis rodė susirinkusiems, koku žestu V. Žalakevičius reikšdavo pasitenkinimą ir koku – negatyvų studento gebėjimų vertinimą. Tiesa, nors Violeta Tapinienė labai prašė pademonstruoti, kaip V. Žalakevičius vaikščiodavo, to daryti aktorius (jau?) nebesiryžo, nors pripažino, jog kadaise tai puikiai sekėsi.

Pagiriamaisiais žodžiais nesišvaistanti literatūrologė Vanda Zaborskaitė ši kartą tokio žodžio negailėjo. Savo išvalgą ji pradėjo dešifruodama pavadinimą „Laiškanešys, pasiklydęs dykumoje“... Ir, nors L. Tapinas viename iš interviu tvirtina, jog tai esanti paties Žalakevičiaus frazė iš laiško, kurį šis rašęs dukrai, tačiau negali nesutikti su profesore, jog

frazėje užkoduota ne viena potekstė ir ją galima skaityti labai įvairiai. „Juk nėra didesnės tragedijos laiškanešiui, kaip pasiklysti dykumoje“, – tarsi klausė, tarsi tvirtino profesorė. Ar ne toks jautėsi ir pats Žalakevičius? Juk ne paslaptis, kad režisierius gyveno ne pačiu palankiausiu kūrybai metu: savus reikalavimus

menininkai dar ir šiandieną malonybiškai vadina gerbiama režisierių pažinojusiai žmonėmis kartais kildavę abejonių, ar apie tą patį žmogų kalbama – tokia spalvinga ir daugiaplane asmenybe buvęs jo knygos herojus.

Tai paliudijo ir į knygos sutiktuves susirinkę gausūs jo talento gerbėjai. Laimai, visagalis laikas visus nesusipratimus, kai kada net skaudokus, yra pavertęs tiesiog mielomis istorijomis, kurios, perduodamos iš lūpų į lūpas, kuria portreto fragmentus. O suguldytos į knygą, kurią perskaityti, nežiūrint jos išpūdingu



Kultūros „darbininkai“ Ipolitas Skridla, Vytautas Bubnys, Vytautas Gocentas (fone – aktorius Regimantas Adomaitis) aptarė literatūrines naujienas, susitikimus Klaipėdoje 1971 m. 15 vid. mokykloje, kuriuos su meile rengė rašytojo bendramokslė Stasė Pakalnienė



Poetas Justinas Marcinkevičius būrelyje bičiulių – visi buvo laimingi prisiminę gražias anuometines dienas



Poetas, eseistas Valdemaras Kukulas ieškojo taiklių apibūdinimų „gyvai“, nors buvo pasirašęs ir išsamų pranešimą apie mielą žmogų, kurį vakaro dalyviai malonybiškai vadino Žala (fone – prof. Vanda Zaborskaitė ir kiti mieli V. Žalakevičiaus kūrybos, gyvenimo gerbėjai, bendražygiai).

kėlė ideologija, cenzūra. Nežiūrint to, ir dabar jo filmai nėra praradę meninės vertės, nors ir sulaukia kontraversiškų nuomonių dėl turinio. Bet juk... norint šunį mušti, lazda visada atsiranda... Pasak V. Žalakevičiaus amžininkų, jis nebuvo iš tų, kurie visus glostydamo paplaukiui: sugebėdavo įsitaisyti vis naujų priešų, atstumti draugus. Kas be ko, gražų ir talentingą vyriškį tiesiog privalo lydėti meilės istorijų šleifas. Pasak L. Tapino, kalbantis su „Žalą“ (taip

apimčių, užtenka poros naktimiegių, dar ir priverčia naujai pažvelgti tiek į laikmetį, tiek į asmenybę.

Vakarą baigė Laimonas Tapinas, taręs, jog visai neturėdamas balso jis vis tik padainuosiąs. Apmirusi publika iš klausė porą ketureilių... apie laimę branginti vieniems kitus.

„Laiškanešys, pasiklydęs dykumoje: Vytauto Žalakevičiaus gyvenimo ir kūrybos pėdsakais“ - jau dešimtoji L. Tapino knyga. Ar bus vienuoliktąji?

Ačiū Jums, Čikagos lietuviai

Rūta LEONOVA-DAUJOTAITĖ,

Karaliaučiaus 48 vid. mokyklos lietuvių kalbos mokytoja



Rūta Leonova - Daujotaitė su savo mokiniais

Kada darbų ir rūpesčių maratoną kiek sustabdomi ir pasižvalgai aplinkui, tada supranti, kad esi ne vienas ir tau padeda labai daug žmonių atsidavusių darbui, idėjoms, nuoširdžių ir darbščių, mylinčių žmones ir Tėvynę.

Noriu pasidalinti mintimis apie vieną iš tokių - Vilių Trumpjoną, Čikagos Mažosios Lietuvos lietuvių draugijos pirmininką ir jo draugiją Čikagoje.

Kaip toli nuo Karaliaučiaus Čikaga! Kažkur už jūrų, vandenynų, antroje pusėje gaublio - Žemės rutulio. Ir vis tiek mes artimi, nežinūrinant ir tolius. Mes - lietuviai ir iš kur mes bebūtume, iš Mažosios Lietuvos arba iš Didžiosios Lietuvos, mūmose teka lietuviškas kraujas. Mes ieškome vieni kitų, mes reikalingi vieni kitiems ir susiradę džiaugiamės, kad galime būti vieni kitiems reikalingi. Nors mes asmeniškai ir nepažįstami (savaitegalį nenuvažiuosiu ir svečius pas Čikagos lietuvių), tačiau mus riša nematomi ryšiai kažko gero ir draugiško, o nuo to - taip džiugu ir šilta krūtinėje.

Ruošdamasi rašyti, eilinį kartą perskaidžiau visus tris Mažosios Lietuvos enciklopedijos tomus. Kokia laimė, kad



Prie L. Rėzos paminklo Karaliaučiuje, iš kairės: mokytojas Algirdas Karmilavičius, MLLD pirmininkas Vilius Trumpjonas, MLLD atstovas Karaliaučiaus krašte, mokytojas Jonas Glinskis

tokios knygos yra! Kiek daug istorinės ir pažintinės medžiagos, nuotraukų, aprašymų, vietovardžių - negali atsitraukti skaitydamas, taip įdomu. Atidžiai perskaičiau apie Čikagos Mažosios Lietuvos lietuvių draugiją, idėmiai žiūrėjau į lietuvininkų veidus nuotraukose. Jie man taip artimi, nes aš irgi gimiau Pagėgiuose, ir iš vaikystės girdėjau man pažįstamus, mielus vardus: Ana, Ansas, Marta, Vilius, Ema...

Kas suveda žmones? Kokia ranka jiems parodo kelią? Gerai prisimenu prieš dešimtį metų ekskursiją su lietuvininkais iš Karaliaučiaus Vilniuje. Nakvojome Užupyje jaunųjų turistų viešbutyje. Vaikų buvo apie 40. Vakarais, ruošmės nakvynei, staiga mane pakvietė pasikalbėti malonus jaunas žmogus. Pristatė - Vytautas Gocentas, Čikagos Mažosios Lietuvos lietuvių draugijos atstovas Karaliaučiaus krašto lietuviams remti. Buvau maloniai nustebinta ir labai apsidžiaugiau,

nes materialinė parama Karaliaučiaus mokykloms buvo reikalinga kaip žmogui oras. Mokytojai dėjo paskutines jėgas, kad kaip nors praskaidrintų vaikų gyvenimą: nuvežtų į Lietuvą, aprengtų tautiniais rūbais, išgytų priemonių, knygų. Pagalba pati atėjo V. Gocento asmenyje. Kiek vėliau susipažinau su dr. N. Kitkausku ir pagaliau atvyko į mokyklą Karaliaučiuje V. Trumpjonas iš Čikagos. Pirmoji pažintis parodė, kad Vilius labai rimtai domisi lietuvių mokytojų darbu Karaliaučiaus krašte, susitiko su mokyklos direktore, moksleiviais, apžiūrėjo klasę, pabendravo su mokytoja, paklausęs ko svarbiausia trūksta lietuviškoje klasėje ir liepė parašyti projektą. Greitai buvo gauta pirmoji parama. Paskui antroji, trečioji... ir taip jau apie 10 metų.

Čikagos Mažosios Lietuvos lietuvių draugija remia ne tik Karaliaučiaus miesto lietuviškąsias mokyklas, bet ir viso krašto

mokyklas, o V. Trumpjonas atvyksta labai dažnai, beveik kasmet. Tie mokytojų susitikimai su juo duoda įkvėpimą darbui, atneša vilties ir duoda pavyzdį gyvenimui, kaip reikia dirbti, mylėti Tėvynę ir žmones, būti atsakingu bei pareigingu. Vilius, eidamas lietuvių draugijos pirmininko pareigas, labai užimtas žmogus, tai atsakingos pareigos, atimiančios daug laiko ir kas nuostabiliausia - randa laiko tolimam Karaliaučiaus kraštui, lietuvių kalbos mokytojams, lietuvių kalbos moksleiviams. Sužinojau, kad pirmininko V. Trumpjono iniciatyva draugija renka lėšas, kad paremtų lietuviškas klases Karaliaučiaus krašte, rengia lietuvių išlaikymo programas, vasaros vaikų poilsio stovyklas, o p. Vilius skrenda per Atlanto vandenyną daugelį valandų, nors jau ir nėra jaunas, kad atliktų garbingą misiją Karaliaučiaus krašte. Tai dabar Kaliningrado sritis, o buvo Prūsija, Mažoji Lietuva, Klaipėdos krašto sesė. Ne svetimi lietuvininkams Čikagoje šie kraštai, Tėvynė visiems viena, nesvarbu, kur gyventum - mintys Tėvynėje. Mes dabar šiuose kraštuose gyvenantys lietuviai, tai lyg ir lietuvininkai, bet jau kitų laikų, kitų istorijų. Mes - Čikagos lietuvininkų broliai. Jums tariame ačiū už paramą, už tai, kad esate, už tai, kad mylite.

Mes – emigrantai

Išvykom į svetimą kraštą,
Išvažiavom iš savo šalies.
Kantariai nešame savąją naštą -
Kas mums kelią į laimę nuties?

Išmokom svetur mes gyventi
Ir gimtąją kalbą iškeist.
Ilgėtis ir kaltinti lemti...
Per daug mus, Tėvyne, neteisk

Išmintis ir tos darbščiosios rankos
Leidžia vardą lietuvių apgint.
Iš ilgesio Lietuvai brangiai
Leiskit meilės vainiką nupint.

Mes - emigrantai,
Mes - emigrantai
Palikę Tėvynę, palikę namus.
Kaip Jūs gyvenat?
Kaip Jūs gyvenat?
Ar pasiilgot, ar minit mus?

Rūta Leonova-Daujotaitė

Dalios Kuodytės kalba

Atkelta iš 1 p.

vojo iki 1953 metų pavasario. Buvo areštuotas. 1954 metais sušaudytas Butyrkų kalėjime Maskvoje. Partizano karjerą pradėjo būdamas Žebenkskies rinktinės štabo viršininku. 1947 metais tapęs Kęstučio apygardos vadu, 1948 metais suorganizavęs Vakarų Lietuvos partizanų sritį ir tapęs jos vadu, 1949 metais partizanų generolu Vytautu, Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio tarybos prezidiumo pirmininku. Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio politinėje deklaracijoje buvo numatyta – Prezidiumo pirmininkas taps laisvos Lietuvos Prezidentu iki laisvų demokratinių rinkimų. Jonas Žemaitis netapo Lietuvos Prezidentu, tačiau, kaip rašė Nijolė Gaškaitė, jis tapo žuvusiųjų prezidentu, kovojusios, nenusilenkusios, išžudytos, bet nesulaužytos Lietuvos Prezidentu. Savo to paties pavadinimo knygoje N. Gaškaitė rašė apie menamą knygą, kurią J. Žemaitis skaitė pusmetį sėdėdamas mirtininkų kameroje. Savo gyvenimo knygą: „Bet užvis daugiausia šioje knygoje užėmė jo broliai. Išlėta žuvusiųjų kariuomenė, kurią ir vėl vedė į nesibaigiantį mūšį. Tūkstančiai veidų, žodžiai ir žvilgsniai, įtūžis ir kilnumas, skausmas ir ryžtas, mūšio aistra ir kulkosvaidžio kaliavimas, vienišas šūvis palaukėje ir priešmirtinė dejonė. Visą tai plaukia prieš akis ir jis vėl buvo jų generolas. Nematomas kariuomenės vadas. Buvo čia didžiavųjų ir silpnadvasių, pašėlusiu narsuoliu ir atsargiu pragmatiku. Linksmuoliu ir paniurėliu, mąstytoju ir žemės dulkių, poetų ir artojų. Dabar jis vadovavo žuvusiųjų kariuomenei.“ Poetiškai ir taip talpia autorė

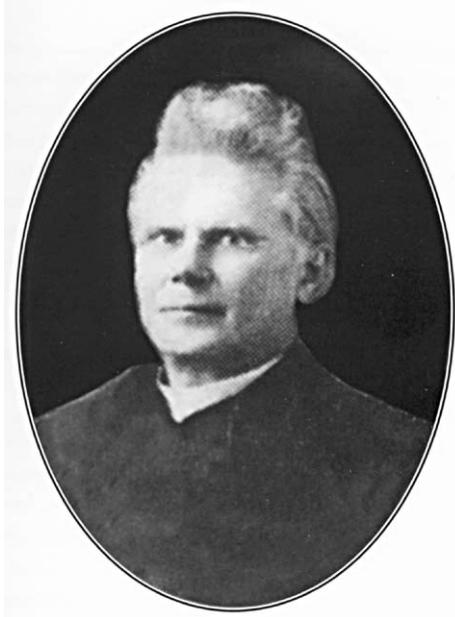
sudėstė į savo vietas. 1940 metai, Lietuvos okupacija, tai ta trečioji data, svarbi ir būdinga visai šiai kartai. Ji perskaidė gyvenimą į dvi, dažniausiai nelygias dalis. Šiai kartai priklausė ir Vytautas Jonas Žemaitis. Neatsitiktinai vardijau Vytauto gyvenimo faktus iki 1940 metų. Jeigu nebūtų pasakytas vardas, juos būtų galima sumaišyti su bet kuriuo tos kartos karininku. Jeigu reikėtų palyginti, būtų galima pasakyti, kad gal kiek labiau užsispyręs, siekė karininko karjeros, gal kiek žingeidesnis ir ambicingesnis buvo. Nėra pakankamai šaltinių, kad galėtume nagrinėti charakterio, būdo savybes, galėjusias lemti tą vaidmenį, kurį jis suvaidino partizanų kare. Taip, liudininkų teigimu, buvo ramus, išlaikytas, racionalus, vien ką reikią parengti Sąjūdžio kariniai ir politiniai dokumentai, tvirtas, pareigingas. Tų pačių liudininkų teigimu, galėjo dirbti paromis, per naktis keliauti be poilsio ir panašiai. Akivaizdu, kad šios savybės buvo be galo svarbios, tačiau jos galėjo niekada netapti lemiančiomis ir tokiomis svarbiomis, jeigu ne laikmetis. Jeigu 1940 metais dar ne visiems, tai 1944 metais kiekvienam tapo aišku, kad teks priimti pačius svarbiausius gyvenimo iššūkius ir į juos vienaip ar kitaip atsakyti. Tačiau svarbiausia, tai ypač susiję su 1944–1953 metais, kiekvienas tapo atsakingu už savo pasirinkimus ir veiksmus, tiek santykių su artimaisiais, bendruomenė, tačiau ir santykių su Lietuvos valstybės idėja bei istorija. Galima tik fantazuoti, kaip būtų susiklostę partizanų vadų Vitkaus, Ramanausko, Lukšos, Bartkaus, Baliukevičiaus, J. Žemaičio gyvenimai, karjeros, jeigu ne tas ypatingas,

beprotiškas laikas. Turbūt būtų projektavę miestus, rašę eiles, mokę vaikus. Kai kas sako, kad ir sovietijoje tą galėjo daryti, juk daugelis darė. Kodėl per 20 tūkst. lietuvių, kurie, beje, niekada taip ir netapo Sovietų Sąjungos piliečiais, kovojo su šimteriopai stipresniu priešu, nors juk suvokė, pergalės patys nepasieks, o Vakarų – Rytų karo viltys dužo jau 1946 metais. Sunku pasakyti, kaip būtų elgėsi daugelis, jeigu ne okupantų veiklos metodų brutalumas, jeigu tie, kurie ėjo registruotis, nebūtų tuoj pat kišami į kalėjimus. Galbūt būtų legalizavęsi, kad bent šeimas išgelbėtų, gal būtų kūrę pagrindines organizacijas, leidę laikraščius. Lietuviškoje istoriografijoje kartais nuskamba mintis, kad esą žemažiūriai ir neracionalūs buvo partizanai, o ypač jų vadai, nesugebėję pasirinkti pasipriešinimo būdų, kurie būtų išsaugoję daugiau gyvybių. Tačiau juk nebuvo Lietuvos karininkai tokie jau naivūs, o iki 1948 m. 80 proc. pagrindinių vadų, iki rinkinių vadų buvo jaunesnieji Lietuvos kariuomenės karininkai. O realybė ir buvo užsitęsusi neribotą laiką okupacija, siūlusi tik ribinius pasirinkimus, pasipriešinimas ar kolaboravimas. Ir vis tik iki galo kovojusių likimas, taip pat ir Vytauto buvo nulemtas vieno apsisprendimo, apsisprendimo Lietuvai, Lietuvos valstybei, ne valdžiai, ne institucijoms, o valstybei, kaip sąlygai normaliai gyventi, kaip išlaikyti tradicijas, religiją, kalbą. Tas apsisprendimas ir sujungė kovojusią kartą stipriau nei priesaiką, davę pagrindą ypatingam dvasiniam ryšiui, tam ypatingam brolybės santykiui. Nors visada sunku paaiškinti, kodėl vienas ar kitas žmogus atsidūrė tam tikroje vietoje, tam tikru laiku, tai dažniausiai paliekama apvaizdai, Žemaičio atveju galima ir interpretacija. Štai viena jo mintis iš 1947 metų: „Žvalgybos duomenimis priešas,

norėdamas iki rinkimų išsifruoti ir sunaikinti pagrindį, šiuo metu padidino šnipų skaičių ir suaktyvino jų veiklą, taip pat suaktyvino savo veiksmus prieš partizanus. Partizanams, nori smogti smūgi suminėdami jų tolimus giminaičius ir aprašydami jų turta. Viso to tikslas, paveikti mus morališkai, paralyžiuoti mūsų veiksmus prieš rinkimus ir mus sunaikinti. Lietuvos valstybė nusprendė rinkimuose nedalyvauti, mūsų pareiga, savo veiksmais palaikyti šį mūsų valstybės sprendimą.“ 1947 m. Lietuvos valstybė. Toks teiginys gali pasirodyti iš tiesų nelogiškas ir gan pretenzingas, niekas tuo metu taip neformulavo, ne kariuomenė, ginkluotosios pajėgos ar dar kas nors, o Lietuvos valstybė. Galbūt tai ir išskyrė Vytautą iš kitų tarpo, tas ypatingas ryšio su savo valstybės pojūtis, aiški ir vienareikšmiška saviidentifikacija, o iš čia ir savo misijos suvokimas. Ir svarbiausia, sugebėjimas visa tai formuluoti, pateikti kitiems, suburti juos Lietuvos valstybės atstovus, piliečius, būvimui tokiais. Juk neiššautų šovinių ar žuvusių priešų skaičius apsprendžia Lietuvos karo reikšmę, o tai, kad dar dešimtmetį po antrosios sovietų okupacijos Lietuva buvo, buvo per jų apsisprendimą, valią, per jų pilietiškumą, ne tik buvo - turėjo Konstituciją ir savo Prezidentą turėjo. Tai kas, kad neištrauktas į oficialią Lietuvos Prezidentų seką, ne plepėjimu, o gyvenimu įrodė savo teisę būti aukščiau bet kokių sekų, įrodė, kad kiekvienas paprastas ir eilinis gali tapti generolu, jeigu gyvenimo sprendimai pagrįsti principais, o nevienadienio patogumo paieškomis. Ačiū“.

*LR Seimo ryšiai su visuomene,
2009 m. kovo 12 d.*

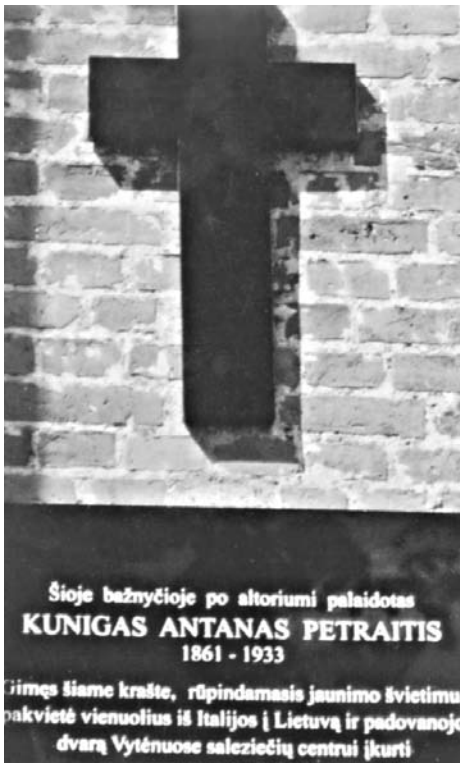
Dedikacija kunigui Antanui Petraičiui



Kun. Antanas Petraitis

Atsiliepimas į Trakų r. laikraščio „Trakų žemė“ 2008 m. rugpjūčio 30 d. Nr. 35 (514) ir 2009 m. sausio 17 d. Nr. 2 (533) publikacijas „Dedikacija kunigui A. Petraičiui“.

Trakų istorijos muziejus 2007 metais įsigijo sidabrinę azūrinę vazą ir 16 stalo įrankių komplektą. Vaza yra XIX a. pabaigoje vyravusio neobaroko stiliaus su klasicizmo elementais. Neobarokiniam stiliui būdingas banguotas vazos kraštas, puoštas subtiliu azūriniu augaliniu ornamentu, o griežta deko elementų simetrija



Užrašas ant atminimo lentos

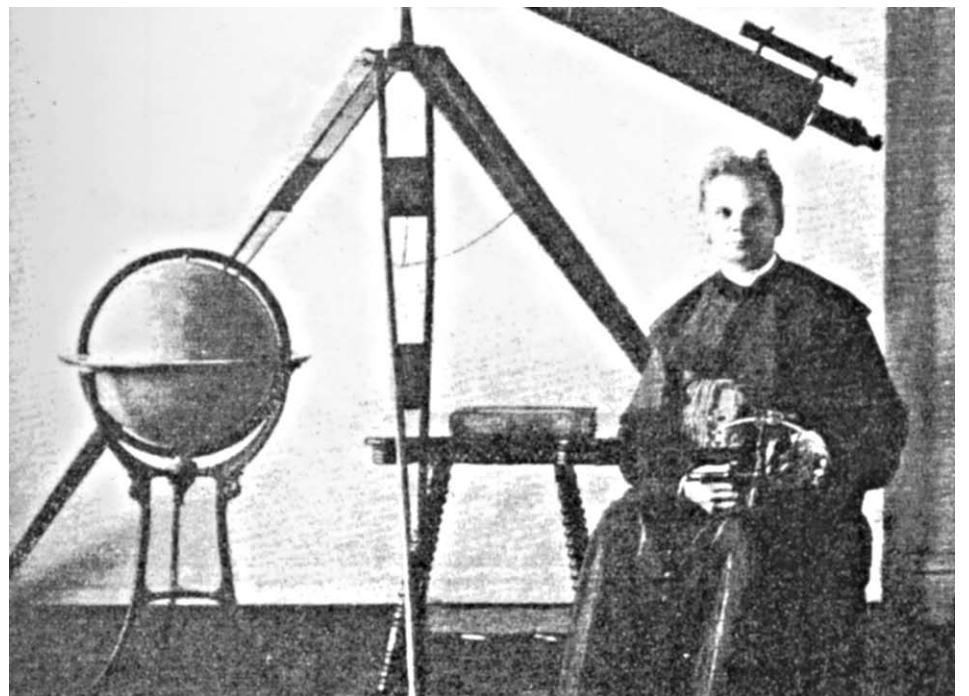


Koplytėlė, kurią pastatė vienuoliai saleziečiai savo rėmėjo garbei.
Čia buvo perlaidotas kun. A. Petraitis

turi klasicizmo bruožų. Dugne – spaudai: liūtas (nelabai ryškus – tikriausiai Anglijos naudoto iki 1896 m. tipo), STERLING (pilnaverčio sidabro) ir gaminio numeris – 3404. Indas, sveriantis 557 g, pagamintas Anglijoje, yra kruopštaus darbo ir aukšto meninio lygio auksakalystės pavyzdys. Tačiau istorikui daug reikšmingesnis dedikacinis įrašas. Vazos dugne išgraviruota: 1887-1912 1 SIERP CHICAGO IL W 25 R KAPLANSTVAKS. ANTONIEMU PETRAJ-TYSOWI (Kunigui Antanui Petraičiui 25 metų kunigystės proga Čikaga Ilinojus). Dugne – puošni monograma KAP (kunigas Antanas Petraitis). Vazos krašto trapecijos formos segmentuose – 12 donatorių pavardžių, tarp kurių nemažai Lietuvos tautiniam atgimimui nusipelnusių asmenų. Kunigo A. Petraičio monograma „KAP“ pažymėti ir stalo įrankiai – šakutės ir šaukšteliai, gaminti Anglijoje. Tai liudija sidabro spaudas „žingsniuojantis liūtas“ – tokio tipo naudotas iki 1896 metų bei Birmingemo miesto spaudas, vaizduojantis inkarą. Puošnūs, neoklasicistinio stiliaus stalo įrankiai, dekoruoti antikinių mitologinių siužetų motyvais, gausiai ornamentuoti.

Ši pastraipa cituojama iš Sauliaus Zalio straipsnio „Dedikacija kunigui A. Petraičiui“ („Trakų žemė“, 2008 rugsėjo 6 d. Nr. 36 (515)).

Antanas Petraitis (1861-1933), kuriam dedikuota ši vaza – žymus lietuvių tautinio atgimimo veikėjas. Gimė Skirsnemunėje, baigė Kauno kunigų seminariją ir 1887 metais išventintas į kunigus, vikaru dirbo Skaudvilėje, Papilės ir Šaukėnų parapijose. Caro valdžios persekiotas kaip nepatikimas asmuo. 1905 metais išvyko į JAV, Lietuvišką Čikagą. 25 gyvenimo metus dirbo Šv. Juozapo parapijoje, domėjosi astronomija. Ten įkūrė pašalpos fondą Lietuvai remti. Amerikos lietuviai dosniai aukojo tėvynės jaunimui šviesti. 1907 m. buvo nupirkta už 6000 dolerių teleskopas, didinantis 1100 kartų. A. Petraitis matė, kad teleskopo trūksta Lietuvos universitetui, todėl planavo įkurti galingą observatoriją Lietuvoje. Ilgai negavo vietos jai pastatyti, todėl kun. A. Petraitis laikinai ją pastatė prie savo parapijos klebonijos. Suderinęs savo parapijos darbą laisvomis valandomis tyrinėjo dangiškąsias erdves ir gamtos paslaptis. Teleskopas atkreipė Čikagos universitetų mokslininkų dėmesį, juos suintrigavo lietuvis astronomas. Mokslininkai pageidavo atvesti savo studentus į kun. A. Petraičio observatoriją, kadangi teleskopas buvo 2 pagal dydį galingumo Ilinojaus valstijose. Profesoriai dažnai apsilankydavo observatorijoje su būriais studentų. Kun. A. Petraitis kartu studijavo su Čikagos studentais ir mokslininkais. Čikagoje dirbo 25 m. Į Lietuvą grįžo 1930 m. 1925



Kunigas A. Petraitis – žymiausias lietuvių mėgėjas astronomas, Šv. Juozapo parapijos klebonas. Čikaga

m. buvo nupirkęs istorinį Zamkaus dvarą ir pilį varžytinių būdu. A. Petraitis mokėjo didžiausią sumą, norėdamas nupirkti dvarą ir pilį švietimo reikmėms. Šį turtą pirkęs, jis turėjo teisę pradėti valdyti nuo 1925 metų balandžio 23 d. (Pirkimo akto nuorašas, Raseiniai rej., Nr. 525.) A. Petraitis uždengė pilies stogą, padarė laiptus, sudėjo grindis, lubas. Bet jam atsiuntė raštą, kad pilis neįeina į pirkimo sutartį, ji nepariduota, todėl A. Petraitis kreipėsi į Švietimą ir universitetą, bet pritarimo negavo. Todėl observatoriją reikėjo parduoti. Istorikas V. Liulevičius Lietuvos centrinio valstybės archyvo knygoje „Išėjimo Ekonominė Parma Lietuvai“ rašo, kad kun. A. Petraitis negavęs Švietimo ir universiteto pritarimo užrašė „Saulei“ 8000 dolerių kainuojantį teleskopą, o visą turtą testamentu dovanojo vienuoliams saleziečiams. J. Stašaitis knygoje „Tremtinys Tėvynėje“ rašo, kad kun. A. Petraitis observatorijos įrangą parvežė ne sau, o Lietuvai. Įrangą buvo nupirktą už Amerikoje aukotus pinigus. Tėvai jėzuitai observatorijos įrangą nupirko Detroito universitetui. Kun. A. Petraitis dar pridėjo nemažą sumą vienuoliams saleziečiams, kad greičiau įkurtų saleziečių centrą Lietuvoje. A. Petraitis 23 m. šį galingą teleskopą puoselėjo Lietuvai, laukė kol suras tinkamą vietą Lietuvoje. Čikagoje gyvenantys kauniečiai buvo pasirengę Lietuvoje studijuoti ir dėstyti studentams, buvo jau išsirinkę ir direktorių. Kun. A. Petraitis labai išsižeidė ir pasipiktino, kad jo kilnūs tikslai nereikalingi. Dvare jau buvo įrengti kambariai sau ir mokslininkams. Knygoje „Observatorijos istorija“ straipsnyje „Ad. Memorandum“ autorius labai apgailestaudamas ir aštriai kritikuodamas rašo: „Jeigu iš tavo sūnų atsiranda, nešinas tau milijoninę ištaigą, taip tau reikalinga.“ (Dr. B. - Za, Kaunas, 1927 m.). 1931 m. kun. A. Petraitis užrašė Zamkaus dvarą vienuoliams saleziečiams, juos pakvietė iš Italijos, užrašė testamentu dvarą ir visą jame turtą su maistu ir pinigais bankuose keliose užsienio valstybėse. Testamento vykdytoju paskirtas Skirsnemunės klebonas V. Semenavičius. Testamente nurodė: „Minėtas turtas turi būti panaudotas Lietuvos tautos apšvietimui, katalikų tikėjimo stiprinimui bei platinimui per tame dvare įsteigtas mokyklas.“ Vienuoliai saleziečiai atvažiavo iš Italijos į Jurbarko rajoną, Skirsnemunės parapiją, į 1934 m. kun. A. Petraičio padovanotą istorinį Zamkaus dvarą. Jie, isikūrė dvare, 1937 m. netoli pilies ant aukšto kalno pastatė koplytėlę (A. Valaičio itališka architektūra). Pilis kad ir apgriuvusi, bet didingas mūsų tautos paminklas puošia šį gražų lyg ro-

jus kampelį ne tik gamtos grožiu, bet ir žymiais žmonėmis, kurie atidavė viską dėl jaunimo. Legendos mini, jog ant šio aukšto kalno buvo palaidotas kunigaikštis Vytenis su žmona. Vienuoliai pastatė koplytėlę ir perlaidojo kunigo, astronomo Antano Petraičio palaikus už jiems suteiktą didelę dovaną. Koplytėlė liko istorinis paminklas, įtrauktas į kultūros paveldo saugojimo registrą. Sovietinė okupacija 1940 m. uždarė vienuolių centrą. Atkūrus nepriklausomybę vienuoliai saleziečiai Palemone ir Vilniuje pastatė bažnyčias. Jie nuostabiai dirba su jaunimu, vasaros atostogų metu vaikams suteikia poilsį prie ežerų.

Ilgi Vyriausybės apsisprendimai, įtampa palaužė kun. A. Petraičio sveikatą, jis palaidotas Skirsnemunės bažnyčios požemyje. Atminimas įamžintas Skirsnemunės bažnyčios galinio lango nišoje, memorialinėje lentoje užrašyti jo darbai.

Autorė P. Petraitytė-Petraitytė išleido knygą „Gyvenimo tikslas“, kuri pagrįsta Lietuvos centrinio valstybės archyvo dokumentais, joje aprašoma ir A. Petraičio gyvenimo istorija.

Buvusiame kun. A. Petraičio dvare, padovanotame vienuoliams, yra įsteigtas lituanisto Petro Gudo kraštotyros muziejus, kuriame yra ir jo surinkta medžiaga (darbų katalogas, nuotraukų albumas) apie kunigą A. Petraitį bei susirašinėjimas su vienuoliais saleziečiais.

MINISTRŲ TARYBOS POSĖDIS 1927 m. lapkričio mėn. 22 d. Fondo Nr. 923, saugomo vnt. Nr. 544. MINISTRŲ TARYBOS POSĖDIS. Pirmininkauja Ministro pirmininko pavaduotojas, Valstybės kontrolierius A. Milčius, viso šeši atsakingi asmenys. Ministrų kabinetas nutarė leisti žemės ūkio Ministrui perleisti Zamkaus dvaro pilies griuvėsius kun. A. Petraičiui be atlyginimo, įrengti juose observatoriją, kuri po kun. A. Petraičio mirties liktų Lietuvos universitetui.

Taigi Trakų istorijos muziejuje saugoma vaza bei stalo įrankių komplektas yra ne tik puošnūs savo laikotarpio auksakalystės dirbiniai, bet ir vertingi duomenys apie Lietuvos šviesuolį kunigą, astronomą Antaną Petraitį ir paskutinį dvaro ir pilies savininką, kurio 2007 metais buvo paminėtos 75-osios mirties metinės.

Parengė kun. Antano Petraičio giminaitė Petrė PETRAITENĖ, Vilnius

Nuo redakcijos: Straipsnis spausdinamas Petrės Petraitytės prašymu. Už atsiliepimo turinį, pateiktus faktus ir vertinimus redakcija neatsako

Vytauto Landsbergio kalba

Atkelta iš 1 p.

sričių į savo rankas. Tai būtinas reikalas. Mes turime pradėti valdyti savąjį kraštą savomis rankomis. Jau vasarą Šveicarijoje daugelio šalių Lietuvių bendruomenių vadovų susitikime jis tiesiai siūlė, penkis, šešis jaunos žmonės pasikviesti į Romą, kad šio to išmokyti. Stoka valdininkų. Daug tų S. Lozoraičio pastabų nepaseno. Nežinau, ar jau turime tinkamą, žmonių gerbiama policiją? Gruzija tokią sukūrė. Pakėlė dvigubai atlyginimus, policijos reitingas aukštas. Joje nebėra korupcijos. Mes negalime apginti žmonių net čia pat, prie sostinės, Vilniaus rajone. Ar turime krašto gynybai parengtą kariuomenę, ar kontroliuojame bankus, geležinkelio sistemą ir elektrą? Ši suvartyta į maišą net ne konstituciniais žingsniais, ar valdome savo kraštą ištikimomis Lietuvai, ar svetimame šiltnamyje augintomis senosios nomenklatūros rankomis. Stoka jaunų europietišku, sąžiningų valdininkų, iki šiol neabejotina, o tundai kitokių – didelė erdvė taupymo programoms. Savo vienintelę valstybę turėtume puoselėti kaip daržą, kaip sodą, kurį pirmiausia reikia ugdyti, kad būtų vaisių visiems. Materialistai žiūri į ją kitaip, kaip į dubenį, iš kurio patogų priėmus pačiam pasrėbti. Ir prieinam būriais, grupėmis draugų. Pirmasis požiūris buvo idealistų, pasiryžusių keisti gyvenimą ir paskelbtoje laisvėje drąsiai imtis reformų. Praėjo vos trejetas metų ir Kovo 11-osios idealizmas tapo patyčių objektu. O žodį „reforma“ ėmė rašyti kabutėse. Taip ir sėdam. „Mano gudrūs draugai greitai į žmones išėjo“, – atsiduso kažkada Maironis. Tokios permainos, antipermanos Lietuvoje kartojasi. Nūnai vėl šmėstelėjo permainingų laikotarpio galimybė. Matai daugybę panašumų į aną metą, po Kovo 11-osios. Kaip kas jautėsi, manė ir manėsi. Mitologija apie anuomet, neva klestėjusią visuotinę vienybę neatitinka tikrovės. Buvo politikų atvirai kalbančių jau kitą dieną, jog Kovo 11-osios sprendimai klaidingi ir lems nelaimės. Mes balsavom už, nes neturėjome kitos išeities. Buvo jaučiančių skriaudą, kad juos, taip gerai išmanančius viskam vadovauti, ėmė ir nustūmė nuo valdžios. Be abejo, tai skatino skriaudą atitaisyti kuo greičiau. Buvęs žymus sąjūdininkas jau smerkia Sąjūdį, kuris, atseit, užgrobė valdžią, nušalinęs liaudies atstovus ir nę minties, kad valdžios pasikeitimas įvyko demokratiniu, tikrų rinkimų keliu, kaip ir turi būti. Kas nori gali susirasti net „Respubliką“, kuri vos po savaitės ar panašiai pristatė Kovo 11-osios įvykius Parlamente išraiškina karikatūra – lietuviška lambada. Toks būtų visapusiškesnis vaizdas.

Neturėdama tribūnos pristatyti savo politiką, projektus, aiškinti ir skelbti įstatymus, Aukščiausioji Taryba įsteigė arba atkūrė laikraštį „Lietuvos aidas“. Tai buvo paskelbta didžiu nusikaltimu demokratijai. Skelbė ir skundė rinkos konkurentai, nepatenkinti, kad neturi spaudos monopolio ir t. t. Netruko subrėžti šūkiui, kad Aukščiausiąją Tarybą laikas paleisti, nors mažai kas galėjo abejoti, kad tuoj pat renkamas naujas Parlamentas būtų jau mažiau linkęs į permainas, įskaitant tikrą nepriklausomybę. Gerai, kas nors manė, daugiau liks tarybų valdžios, Tarybų Lietuvos, nebūtina viską keisti. Atvirai skambėjo formulė, kad

mūsų ekonominiuose sunkumuose, kurie kyla iš naujos parlamentinės valdžios blogos politikos, pakaktų padaryti paprastą politinį sprendimą. Kremlius tai iššifruodavo pastebėjimais į šalį teatro žiūrovams, kad vienas Lietuvos vadovų jam geresnis, o kitas nesukalbamas. Tuo pat metu Kremlius, pradėdamas nuo paties Michailo Gorbačiovo, nesiliovė kartojęs pasauliui, kad skandalingas lietuvių balsavimas atsiskirti, įvykęs itin skubotai, netgi naktį, ar tai ko nors neprimena. Po Sausio žudynių Vilniuje aukščiausias agresorių pareigūnas generolas Varenikovas tą patį priekaištą dėl Kovo 11-osios pakartojo spaudos konferencijoje, susirinko naktį ir nubalsavo, taip net Hitleris nedarė. Autentiška, yra vaizdo įrašas.

Paimkite aną seną širšalą, išrašykite vietoj netikusios Aukščiausiosios Tarybos naująją posąjūdinę A. Kubiliaus Vyriausybę ir turėsite propagandoje bemaž raganos veidrodėlį. Sunkumai, proga revanšui. Neatmenu, ar didelis laikraštis lygino Kubilių su Hitleriu, ar dar per plaukelį ne. Kai kurie triukšmai apsiribojo turgaus prekeivių genocidu. Vartant šį baisų žodį, kaip agitatorių niekalą. Matėme ir apsipremijavimų ir kitokių valstybės resursų skubaus išsidalinimo analogijų valdžiai keičiantis, kad saviems būtų neblogo, o ateinantiems kuo blogiau. Deja, šio sovietinio administracinės minties paveldo taip ir neišnaikinome. Valstybė daugeliu tebėra srėbalo blūdas, kuriam susiūbavus gali užėti ir blūdas. Ne vienas kitas, o būreliais, bemaž paskutinę buvusios Vyriausybės darbo dieną, bičiuliai valdininkai mikliai persėdo į saugesnes, naudingas kėdes, kad geriau įsikibtų į atlošus. Nė vienas tokių persėdusių net neapsimetė darąs tai, neva valstybės labui. Neslėpė, kad toliau teiks paslaugas ankstesniam viršininkui arba partijai, galų gale giminaičiams, laukdamas naujosios Vyriausybės griuvimo, kaip ir tada, po Kovo 11-osios buvo laukiama, kada jie...

Girdėjome ir amžinų himnų, amžiną, dar sovietinių laikų partinei nomenklatūrai, kuri geriausiai tvarkosi, nors tarp jos tebesisukioja visai nepajėgiančių demokratiškai mąstyti ir skaidriai elgtis fundamentaliai korumpuotų asmenų. To paties nestigo nei 1990 metais. Tik tasyk politinės ir vertybines prieštaras švelnino bendras patriotinis pakilimas. Tebeegzistavo gėdos jausmas, nenoriu kalbėti kritiškai apie visus pareigūnus ir valdininkus, bet kažkas yra atsitikę, kad nuo S. Lozoraičio pastebėjimo per 19 metų valstybės valdyme netoli tenuėjome. Netoli nuėjome nei teismuose, nei švietimo struktūrų tvarkyme. Ar neturėtų kur nors būti įrašyta, kad jau kam kam, o teisėjui privalu padorumas ir sąžiningas elgesys. Sveikesnėje visuomenėje tai būtų savaiminė moralinė norma, kurios sargyboje budėtų Prezidentas, dėl kurios kovotų pati teisėjų bendruomenė. Dabar to nėra.

Viešai žinomi, viešai meluojantys teisėjai, apgaunantys nukentėjusius, sutinkantys, kad juos paskirtų į postus, pažeidžiant įstatymą. Gal teisėjų rinkimai, o nepasiskyrimai pakeistų padėtį. Grupuočių savanaudiškumas – štai pagrindinė Lietuvą edančio vėžio atmaina. Pavyzdžių nors vežimu vežk.

Sveikiname



J. E. Kaišiadorių vyskupas Juozapas Matulaitis švenčia du gražius jubiliejus – 45 metų kunigystės ir 20 metų vyskupystės.

Sveikiname garbų ganytoją ir linkime Dievo palaimos ir visų mūsų meilės.

Prieš 20 metų, tik pradėjęs savo kūrybinį kelią, „Vorutos“ laikraštis 1989 metų lapkričio – gruodžio mėn. Nr. 2 – 3 spausdino interviu su jauniausiu to meto Lietuvos vyskupu Juozapu Matulaičiu, kartu su kitais sugrįžusiu iš vizito Romoje. Tame pat „Vorutos“ numeryje spausdinome ir vyskupo pamokslą pasakytą per Vatikano radiją.

Beje, vyskupas Juozapas šitaip užbaigė tada savo pamokslą: „Juk tai mūsų, visų tautos vaikų, išblaškytų visame pasaulyje bendra malda, vienas

prašymas, Marija globok mūsų šalelę Lietuvos, kad visi mes gyventume Dievą mylinčioje laisvoje Lietuvoje“.

„Vorutos“ redakcija
Vytauto Suslavičiaus nuotr.

Nuskambėjo, išryškėjo vadinamieji laisvi etatai, kuriems Ministerija ar kita institucija nesigėdi imti pinigų iš biudžeto ir pasidalinti, nieko nedirbus. Tai vokelių variantas. Tik vietoj mažų vokelių sugalvotas didelis vokas. Ištraukiamas iš valstybės kišenės už tuščias vietas nesamuose kabinetuose, kur sėdi ir vertingai darbuojasi biurokratų kostiumai, be žmonių. Kitaip apibūdindčiau, kad tai Gogolio „Mirusių sielų“ variantas, mūsų pseudo demokratiniame, pseudoteisinėje ir amorališkoje valstybėje. Kolegos, kurie sutinka, kad tuščias kostiumas kėdėje yra šaunias bendradarbis, ir pasidaliję jo algą turėtų nueiti išpažinties. Nusivažiavome, bet niekada nevėlu taisyti. Nevėlu susivokti ir mūsų kairei ir dešinei, kad šalis ir visuomenė, kurios nori eiti į priekį, privalo ir žvelgti į priekį, telkti naujus žmones, šluoti nešvarybes, susivienykime kam nešvarybės nemielos, atsinaujinkime iš vidaus, neatsisakykime vertybių, ginkime jas ir užsienio politikoje.

Margų žuvėlių gaudymas artėjančiuose Respublikos Prezidento rinkimuose, kiek kas bedrumstų vandenį, tenesugaišina ir tenetrigdo pažangos. Matau, kad šiandien realiausia ir geriausia kandidatė yra D. Grybauskaitė. Pažadėjo per televizijos pasirodymą, kad atėjusi pakeistų esamą išgalėjusią korupcinę sistemą. Dieve, padėk. Kad tik Lietuvos nedraugai arba susirūpinę nuo savos naudos draugai jos

neterorizuotų ir nenuodytų. Dėl tokių perspektyvų kurį laiką, kiek taisyklės leidžia, ryžausi pabūti netoliese, ant atsarginių suolo. Galvoju, gal vertėtų, nes laikotarpis itin kritiškas ir dvieses išikinkyti. Susitinkime kuo plačiau, kad naujas vyksmas neužtruktų ir kuo sparčiau, kuo vieningiau stiprintume Kovo 11-osios Lietuvą. Ji buvo apginta ir Vilniuje ir pasieny žuvusių brolių ir sesers krauju. Tegu tai mus ypatingai įpareigoja. Vienybė težydi su tais, kurie atidavė savo gyvybes kovose už laisvę okupacijų metais, kaip generolas Jonas Žemaitis, kurio gimimo 100-asis metines kartu minime. Priešas tada dėjo daug pastangų perskelti Lietuvą, kaip žmonių visumą į dvi dalis. Ir šiandien esame gerokai supriešinti, įvairiais būdais kvailinti, tinkamai nepasirengę ginti ir gintis nuo visko, kas gali mus ištikti. Bet susiimkime dar sykį už rankų ir būkime kuo geriau pasirengę nesibaigiantiems Lietuvos išmėginimams.

Aš vis pasvajoju apie jaunimą, ir senelių romantikui Maironiui buvo leista svajoti: „Drąsiai aukštai papils balsai, išauš kita gadynė. Užgims darbai, prašvis vaikai, pakils jauna Tėvynė!“ Jei neturėsime meilės ir tikėjimo, būsime niekas. Jūs žinote, kas prieš 2 tūkst. metų taip pasakė. Ačiū jums“.

LR Seimo ryšiai su visuomene,
2009 m. kovo 12 d.

Mieli laikraščio „Voruta“ skaitytojai ir prenumeratoriai,

prašome pasinaudoti savo teise paaukoti mūsų įstaigai iki 2 proc. pajamų mokesčio sumos pagal Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymą.

Įmonės rekvizitai:

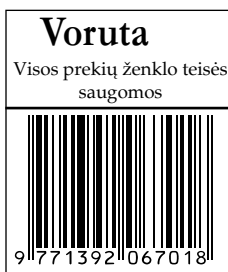
Viešoji įstaiga „Vorutos“ fondas.

Adresas: Naujoji g. 16, LT-21111 Trakai.

Įmonės kodas: 181392738.

Prašymus (FR0512) prašome siųsti el. paštu: vmi@vmi.lt arba laišku į Valstybinės mokesčių inspekcijos skyrių pagal gyvenamąją vietą bei galima nuvykti į VMI pagal gyvenamąją vietą ir prašymą pateikti vietoje.

„Vorutos“ redakcija



Voruta
Visos prekių ženklų teisės
saugomos

© Voruta 2009. Visa medžiaga (rašiniai), pateikta laikraštyje „Voruta“, yra VŠĮ „Vorutos“ fondas (įmonės kodas 181392738) nuosavybė. Laikraštį ar jo straipsnius kopijuoti ir platinti be raštiško sutikimo draudžiama.

Redakcinė kolegija:

Dr. Arūnas Bubnys, habil. dr. Kazimieras Garšva, Vytautas Gocentas, archit. Dainora Juchnevičiūtė – Vaivadienė, dr. Viktoras Jencius, dr. Napoleonas Kitkauskas, dr. Kęstutis Petrulis, Gediminas Paviržis, akad. prof. habil. dr. Antanas Tyla, akad. prof. habil. dr. Zigmas Zinkevičius, Juozas Vercinkevičius (vyriausiasis redaktorius).

© Voruta, 2008. Leidžiamas nuo 1989 m. spalio 24 d. Devyniolikieji leidimo metai. Rengėjas (leidėjas) – VŠĮ „Vorutos“ fondas, įmonės kodas 181392738. Direktorė Aušra Virvicienė. Adresas: Naujoji g. 16, Trakai. Laikraštis išeina kas antrą šeštadienį. Apimtis – 4 sp. l. Rinko ir maketavo „Vorutos“ leidykla. Redakcijos adresas: Naujoji g. 16, Trakai, tel./faks.: (8 528) 5 53 31; (8 528) 5 12 66, mob. (8 605) 19 302. Vyriausiasis redaktorius Juozas Vercinkevičius, el. p. redaktorius@voruta.lt. Spausdino AB spaustuė „Titnagas“, Vasario 16-osios g. 52, Šiauliai. Tiražas 1200 egz.

Laiškams: „Voruta“, Naujoji g. 16, LT-21111 Trakai, LIETUVA. Tel. faksas: (8 528) 5 53 31; (8 528) 5 12 66. El. paštas: vorutosfondas@voruta.lt, voruta@voruta.lt. Interneto svetainė: <http://www.voruta.lt>

Redakcija: Albina Trečiokienė (buhalterė), Auksė Kekytė (redaktorė), Viktorija Vaškytė, Birutė Žemaitaitė, Juozas Vercinkevičius



Spaudos radijo ir televizijos
rėmimo fondas
Vilniaus krašto lietuvių
sąjunga išieivijoje